

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ: « ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ »

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Δήμητρα Β. Ντάμπου

Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Καραμάνης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Πρέβεζα, Νοέμβριος, 2021

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ: « ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ »

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Δήμητρα Β. Ντάμπου

Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Καραμάνης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Πρέβεζα, Νοέμβριος, 2021

THE EFFECTS OF THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES (SMES) IN GREECE

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, 7/01/2022

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Κωνσταντίνος Καραμάνης,

Αναπληρωτής Καθηγητής

2. Μέλος επιτροπής

Γεώργιος Κόλλιας,

Επίκουρος Καθηγητής

3. Μέλος επιτροπής

Ειρήνη Τριάρχη,

Λέκτορας

©Ντάμπου, Βασιλείου, Δήμητρα, 2021.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121 / 1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εκ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Ντάμπου, Βασιλείου, Δήμητρα

*«Δεν είναι ο δυνατότερος που επιβιώνει,
ούτε ο πιο έξυπνος, αλλά αυτός που
ανταποκρίνεται καλύτερα στην αλλαγή»*

Charles Darwin

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΕΣ

Καθώς η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας σηματοδοτεί το τέλος μιας σημαντικής και ευχάριστης πορείας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Διοίκηση Επιχειρήσεων και Οργανισμών» του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια της πανεπιστημιακής μου σταδιοδρομίας.

Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κύριο Κωνσταντίνο Καραμάνη, για την πολύτιμη βοήθειά του, ηθική και επιστημονική και για την καθοδήγησή του σε όλα τα βήματα της διπλωματικής μου. Η παροχή συμβουλών του υπήρξαν καθοριστικές για την ολοκλήρωση και περαίωση της εργασίας μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιτροπή του μεταπτυχιακού προγράμματος, που μου έδωσε την ευκαιρία να εισαχθώ στο πρόγραμμα και να μπορέσω να κάνω το όμορφο αυτό ταξίδι των εμπειριών, των γνώσεων, αλλά και ταυτόχρονα να γνωρίσω αξιόλογους ανθρώπους.

Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τη μεταλαμπάδευση των γνώσεων τους και την υποστήριξη τους.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους αγαπημένους μου γονείς και στην αδερφή μου, που όλα αυτά τα χρόνια με στηρίζουν με υπομονή, κατανόηση, εμπιστοσύνη και αγάπη σε όλη τη διαδρομή της ζωής μου, βοηθώντας με να ολοκληρώσω ό,τι έχω θέσει σαν στόχο.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγό μου Χρήστο και τα λατρεμένα μου παιδιά, τη Νικολέτα και τον Βασίλη που με στηρίζουν σε κάθε βήμα που κάνω.

Τους ευχαριστώ όλους από τα βάθη της καρδιάς μου.

Αφιερώνεται

Στους ανθρώπους που είναι πάντα δίπλα μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σαν σκοπό να μελετήσει τον βαθμό επίδρασης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης την περίοδο 2008 - 2018 στις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, το θεωρητικό μέρος αποτελείται από την εισαγωγή και τη βιβλιογραφική επισκόπηση, επιχειρώντας να δοθεί μια αποτύπωση της οικονομικής κρίσης, των συνεπειών, των μέτρων που πάρθηκαν καθώς και της διάκρισης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και τον τρόπο που αυτές αντέδρασαν στην κρίση. Στο εμπειρικό μέρος της εργασίας θέσαμε σαν άξονες δυο ερωτήματα : το πρώτο ερώτημα είναι «Πώς η μεταβολή των δεικτών επιχειρηματικότητας επηρέασε της Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης;» και το δεύτερο ερώτημα είναι «Πώς οι λοιποί επιχειρηματικοί δείκτες συσχετίζονται μεταξύ τους;» Στην συνέχεια, μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS, μας δόθηκε η δυνατότητα δημιουργίας αναφορών, μοντελοποίησης και ανάλυσης δεδομένων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, σε συνδυασμό με το θεωρητικό υπόβαθρο, έδειξαν τις παθογένειες που υπήρχαν μέχρι τον ερχομό της οικονομικής κρίσης, αλλά και τη σημαντικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που αποτελούν τους «πυλώνες» της οικονομίας της χώρας μας.

Λέξεις – κλειδιά : Οικονομική Κρίση, Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, Δείκτες Επιχειρηματικότητας

ABSTRACT

The aim of this dissertation is to study the degree of impact of the global financial crisis in the period 2008 - 2018 on Small and Medium Enterprises in Greece. Specifically, the theoretical part consists of the introduction and the bibliographic review, trying to give an overview of the financial crisis, the consequences, the measures taken and the distinction of small and medium enterprises and how they reacted to the crisis. In the empirical part of the work we asked two questions as axes: the first question is "How did the change in entrepreneurship indicators affect SMEs in Greece, during the economic crisis?" and the second question is "How do other business indices relate to each other?". Then, through the statistical program SPSS, we were given the opportunity to create reports, modeling and data analysis.

The results of the research, in combination with the theoretical background, showed the pathogenesis that existed until the coming of the economic crisis, but also the importance of small and medium enterprises, which are the "pillars" of our country's economy.

Keywords: Economic Crisis, Small and Medium Enterprises, Entrepreneurship Indices

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	x
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	xii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	xiv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	xv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xvii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	24
1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης.....	24
1.1.2 Τα τρία επίπεδα της οικονομικής Κρίσης.....	24
1.1.3 Οι φάσεις του οικονομικού κύκλου και τα χαρακτηριστικά τους.....	25
1.2 Παγκοσμιοποίηση	26
1.3 Χρηματοπιστωτικές κρίσεις τελευταίας εικοσαετίας.....	29
1.4 Η αφετηρία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.....	30
1.5 Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	33
1.5.1 Χρηματοπιστωτική κρίση και Ευρωζώνη.....	34
1.5.2 Χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα και τα αίτια της.....	36
1.6 Πως αντιμετωπίστηκε η οικονομική κρίση από τα ξένα δημοσιογραφικά μέσα.....	42

1.7 Μέτρα στήριξης αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.....	45
1.8 Οι λόγοι που εισήλθαμε στην οικονομική κρίση.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ.....	51
2.1 Τι είναι Επιχείρηση.....	51
2.1.2 Τα συστατικά της επιχείρησης.....	51
2.1.3 Διακρίσεις των επιχειρήσεων.....	52
2.1.4 Επιχειρηματικά χαρακτηριστικά.....	53
2.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.....	54
2.2.1 Εισαγωγή.....	54
2.2.2 Ορισμός Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	55
2.2.3 Ο λόγος που υπάρχει ένας ευρωπαϊκός ορισμός των Μ. μ .Ε.....	57
2.2.4 Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των Μ. μ .Ε.....	58
2.2.5 Ο ρόλος της Μ. μ. Ε στην Ελλάδα.....	59
2.3 Μέτρα στήριξης των Μ.μ.Ε.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	66
3.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	66
3.2 Άντληση δεδομένων.....	66
3.3 Στατιστική ανάλυση.....	67
3.4 Η πορεία των Μ.μ. Ε στην Ελλάδα 2008 – 2018.....	67
3.5 Δείκτες επιχειρηματικότητας.....	71
3.5.1 Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας.....	71
3.5.2 Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά φύλο.....	72
3.5.3 Επίδοξοι επιχειρηματίες.....	74
3.5.4 Νέοι επιχειρηματίες.....	75
3.5.5 Καθιερωμένη επιχειρηματικότητα.....	76

3.5.6 Επιχειρηματική ευκαιρία.....	78
3.5.7 Επιχειρηματική ανάγκη.....	79
3.5.8 Επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας.....	81
3.5.9 Ποσοστού φόβου αποτυχίας.....	82
3.5.10 Διακοπή και αναστολή της επιχείρησης.....	84
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ SPSS.....	 85
4.1 Ανάλυση δεδομένων μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS.....	85
4.2 Περιγραφή της συνάρτησης παλινδρόμησης και των πινάκων SPSS και των στατιστικών σημαντικών επιπέδων.....	89
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
5.1 Συμπεράσματα.....	110
5.2 Προτάσεις.....	113
5.3 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	116
Ελληνική βιβλιογραφία.....	116
Ετήσιες Εκθέσεις.....	118
Ξένη βιβλιογραφία.....	120
Ιστοσελίδες.....	123

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.5.2.1 : Το ελληνικό δημόσιο χρέος 2000 – 2020.....	37
Πίνακας 3.4.1 : Μικρομεσαίες επιχειρήσεις 2008 – 2018.....	68
Πίνακας 3.5.1.1 : Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας (% πληθυσμού 18 – 64 ετών).....	71
Πίνακας 3.5.2.1 : Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας ανά φύλο από το 2008-2018 (% πληθυσμού 18 – 64 ετών).....	74
Πίνακας 3.5.3.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επίδοξων επιχειρηματιών 2008 – 2018.....	75
Πίνακας 3.5.4.1 : Διαχρονική εξέλιξη των νέων επιχειρηματιών 2008-2018.....	76
Πίνακας 3.5.5.1 : Διαχρονική εξέλιξη της καθιερωμένης επιχειρηματικότητας 2008 – 2018.....	77
Πίνακας 3.5.6.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικής ευκαιρίας 2008 – 2018.....	78
Πίνακας 3.5.7.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικής ανάγκης 2008 – 2018.....	80
Πίνακας 3.5.8.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας 2008 – 2018.....	81
Πίνακας 3.5.9.1 : Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού αποτυχίας 2008 – 2018.....	83
Πίνακας 3.5.10.1 : Διαχρονική εξέλιξη διακοπών και αναστολών επιχειρήσεων 2008 – 2018.....	84
Πίνακας 4.1.1 : Correlations.....	85
Πίνακας 4.1.2 : Correlations.....	87
Πίνακας 4.2.1 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Αρχικού Σταδίου & Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών).....	90
Πίνακας 4.2.2 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	91
Πίνακας 4.2.3 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	91
Πίνακας 4.2.4 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης(Αρχικού Σταδίου & Επίδοξοι Επιχειρηματίες).....	93
Πίνακας 4.2.5 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	93
Πίνακας 4.2.6 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	93

Πίνακας 4.2.7 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Αρχικού Σταδίου & Νέοι Επιχειρηματίες).....	95
Πίνακας 4.2.8 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	95
Πίνακας 4.2.9 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	95
Πίνακας 4.2.10 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Αρχικού Σταδίου & Ποσοστό Φόβου).....	97
Πίνακας 4.2.11 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	97
Πίνακας 4.2.12 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	98
Πίνακας 4.2.13 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Αρχικό Στάδιο & Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης).....	99
Πίνακας 4.2.14 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	100
Πίνακας 4.2.15 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	100
Πίνακας 4.2.16 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης(Επίδοξοι Επιχειρηματίες & Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης).....	101
Πίνακας 4.2.17 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	102
Πίνακας 4.2.18 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	102
Πίνακας 4.2.19 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Νέοι Επιχειρηματίες & Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας).....	103
Πίνακας 4.2.20 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	104
Πίνακας 4.2.21 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	104
Πίνακας 4.2.22 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Επιχειρηματικότητα ως Επιλογή Σταδιοδρομίας & Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας).....	105
Πίνακας 4.2.23 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	106
Πίνακας 4.2.24 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	106
Πίνακας 4.2.25 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης (Διακοπή – Αναστολή Επιχείρησης & Επίδοξοι Επιχειρηματίες).....	107
Πίνακας 4.2.26 : Ανάλυση Παλινδρόμησης.....	108
Πίνακας 4.2.27 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση.....	108

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1.3 : Χρονική εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας.....	26
Διάγραμμα 1.4.2 : Ανάπτυξη τομέα στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου, ΗΠΑ, 1994-2007.....	33
Διάγραμμα 1.5.2.3 : Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας 2000 - 2007.....	38
Διάγραμμα 1.5.2.4 : Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας 2008 – 2020.....	38
Διάγραμμα 1.5.2.5 : Έσοδα και δαπάνες του δημοσίου το 2009.....	40
Διάγραμμα 1.5.2.6 : Εγγώρια δάνεια που δόθηκαν στο κράτος, σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.....	41
Διάγραμμα 1.6.7 : Πως αντιμετώπισαν τα ξένα δημοσιογραφικά μέσα την οικονομική κρίση της Ελλάδας στα άρθρα τους την περίοδο 2009-2010.....	44
Διάγραμμα 1.6.8 : Αριθμός άρθρων σε οικονομικά έντυπα την περίοδο από 5/10/2009 - 31/12/2010.....	45
Διάγραμμα 3.4.1 : Διαχρονική εξέλιξη των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων 2008 – 2018.....	68
Διάγραμμα 3.4.2 : Διαχρονική εξέλιξη των Μικρών Επιχειρήσεων 2008 – 2018.....	69
Διάγραμμα 3.4.3 : Διαχρονική εξέλιξη των Μεσαίων Επιχειρήσεων 2008 -2018.....	69
Διάγραμμα 3.4.4 : Διαχρονική εξέλιξη στο σύνολο των Μ.μ.Ε 2008 – 2018.....	70
Διάγραμμα 3.4.5 : Διαχρονική εξέλιξη Μ.μ.Ε (ανά μορφή) 2008 – 2018.....	70
Διάγραμμα 3.5.1.1 : Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων 2008 – 2018.....	72
Διάγραμμα 3.5.2.1 : Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο 2008 – 2018.....	74
Διάγραμμα 3.5.3.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επίδοξων επιχειρηματιών 2008 – 2018.....	75
Διάγραμμα 3.5.4.1 : Διαχρονική εξέλιξη των νέων επιχειρηματιών 2008-2018.....	76
Διάγραμμα 3.5.5.1 : Διαχρονική εξέλιξη της καθιερωμένης επιχειρηματικότητας 2008 – 2018.....	77
Διάγραμμα 3.5.6.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επιχειρηματικών ευκαιριών 2008 – 2018...	79
Διάγραμμα 3.5.7.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επιχειρηματικών αναγκών 2008 – 2018.....	80

Διάγραμμα 3.5.8.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας 2008 – 2018.....	81
Διάγραμμα 3.5.9.1 : Διαχρονική απεικόνιση του ποσοστού αποτυχίας 2008 – 2018.....	83
Διάγραμμα 3.5.10.1 : Διαχρονική απεικόνιση των διακοπών και αναστολών επιχειρήσεων 2008 – 2018.....	84
Διάγραμμα 4.2.1 : Διασποράς (Αρχικού Σταδίου – Επιχειρηματικότητα Αρχικού Σταδίου Γυναικών).....	92
Διάγραμμα 4.2.2 : Διασποράς (Αρχικού Σταδίου – Επίδοξοι Επιχειρηματίες).....	94
Διάγραμμα 4.2.3 : Διασποράς (Αρχικού Σταδίου – Νέοι Επιχειρηματίες).....	96
Διάγραμμα 4.2.4 : Διασποράς (Αρχικό Στάδιο – Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας).....	99
Διάγραμμα 4.2.5 : Διασποράς (Αρχικό Στάδιο – Διακοπή & Αναστολή Επιχείρησης).....	101
Διάγραμμα 4.2.6 : Διασποράς (Επίδοξοι Επιχειρηματίες – Διακοπή & Αναστολή Επιχείρησης).....	103
Διάγραμμα 4.2.7 : Διασποράς (Νέοι Επιχειρηματίες – Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας).....	105
Διάγραμμα 4.2.8 : Διασποράς (Επιχειρηματικότητα Ως Επιλογή Σταδιοδρομίας – Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας).....	107
Διάγραμμα 4.2.9 : Διασποράς (Διακοπή – Αναστολή Επιχείρησης & Επίδοξοι Επιχειρηματίες).....	109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1.2.1 : Τα κύρια μέρη της επιχείρησης.....	52
Εικόνα 2.1.4.1 : Τα χαρακτηριστικά ενός επιχειρηματία.....	54
Εικόνα 2.2.2.1 : Παράγοντες που καθορίζουν το μέγεθος της επιχείρησης.....	56

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α.Ε.Π : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Δ.Ν.Τ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ε.Β.Ε.Α : Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου

Ε.Γ.Τ.Α.Α : Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

Ε.Ε : Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Κ.Τ : Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Ε.Κ.Τ : Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Ε.Λ.Ι.Α.Μ.Ε.Π : Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής

Ε.Λ.Σ.Τ.Α.Τ : Ελληνική Στατιστική Αρχή

Ε.Μ.Σ : Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας

Ε.Ο.Κ : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Ε.Τ.Ν.Α : Ευρωπαϊκό Ταμείο Ναυτιλίας και Αλιείας

Ε.Τ.Π.Α : Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Η.Π.Α : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Ι.Ο.Ε.Β : Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Κ.Ε.Ε : Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων

Μ.Κ.Ο : Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Μ.μ. Μ : Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Μ.Μ.Ε : Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ο.Ν.Ε : Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης

Σ.Σ.Α : Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Τ.Σ : Ταμείο Συνοχής

Φ.Π.Α : Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλήθηκαν την περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης να αντιμετωπίσουν σοβαρές και δύσκολες προκλήσεις, για να μπορέσουν να είναι βιώσιμες, αλλά ταυτόχρονα να είναι και ανταγωνιστικές. Μέσα από τους δείκτες επιχειρηματικότητας θα διαπιστώσουμε κατά πόσο επηρεάστηκαν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και κατά πόσο αυτές οδηγήθηκαν στην λήψη νέων πρωτοβουλιών, επηρεαζόμενες άμεσα από την οικονομική, πολιτική και κοινωνική εξέλιξη μιας χώρας.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην δεκαετία 2008 – 2018. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην οικονομική κρίση, όπου ορίζεται τι είναι οικονομική κρίση, τα επίπεδά της και οι φάσεις της. Επιπρόσθετα, θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή της τελευταίας εικοσαετίας με αναφορά στις σημαντικότερες χρηματοπιστωτικές κρίσεις, καθώς και στην απαρχή και στην εξέλιξή της οικονομικής κρίσης που εξετάζουμε στην Ευρώπη και στην χώρα μας. Επίσης, θα αναφερθούμε στα αίτια της, αλλά και στις συνέπειες που επέφερε στη χώρα μας. Τέλος, θα γίνει μια μικρή αναφορά στα μέτρα στήριξης που πάρθηκαν από την Ευρώπη και από την χώρα μας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση αυτή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά για το τι είναι επιχείρηση, τα συστατικά της, οι διακρίσεις της και εστιάζουμε στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που είναι και ο πυλώνας της οικονομίας όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά για ολόκληρη την Ευρώπη. Θα επεξηγήσουμε ποιες επιχειρήσεις θεωρούνται μικρομεσαίες, το ρόλο που διαδραματίζουν στην οικονομία, αλλά και τα μέτρα στήριξης από την πλευρά της Ευρώπης, αλλά και από την πλευρά της χώρα μας.

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, με τη βοήθεια των επιχειρηματικών δεικτών που αντλήσαμε από την Global Entrepreneurship Monitor (GEM), τα δεδομένα των οποίων διασταυρώσαμε και με στοιχεία και από άλλες αξιόπιστες πηγές (IOBEE, ΕΛΣΤΑΤ) , εξετάζουμε κατά πόσο ο επιχειρηματικός κλάδος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων επηρεάστηκε και εξελίχθηκε κατά την περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Θέσαμε δύο βασικά ερωτήματα : Το πρώτο ερώτημα ήταν «Πώς η μεταβολή των δεικτών επιχειρηματικότητα επηρέασε της Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, την

περίοδο της οικονομικής κρίσης;» και το δεύτερο ερώτημα ««Πώς οι λοιποί επιχειρηματικοί δείκτες συσχετίζονται μεταξύ τους;»

Στο τέταρτο κεφάλαιο, ακολουθεί η ανάλυση των δεδομένων μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS και παραθέτουμε την ύπαρξη συσχέτισης ή μη μεταξύ δύο μεταβλητών, όπου θέσαμε ποια θα είναι η εξαρτημένη μεταβλητή και ποια η ανεξάρτητη μεταβλητή. Στην πραγματικότητα, διαπιστώνουμε εάν υπάρχει συσχέτιση και το επίπεδο σημαντικότητας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο εξάγουμε τα συμπεράσματα και τις προτάσεις που προέκυψαν από το θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης

Ο όρος «κρίσης» εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην ιπποκρατική ιατρική που προσέδωσε το τεχνικό νόημα στη λέξη, όπου παγιώθηκε με τη συμβολή του Γαληνού. Το πέρασμα από τα ελληνικά στα λατινικά λαμβάνει χώρα στον ιατρικό λόγο της εποχής που την καθιστά δόγμα καθ' όλη τη διάρκεια του μεσαίωνα. Στις αρχές της νεωτερικότητας συντελείται η από-ιατροκοποίηση της και η «κρίση» αποκτά τη γνώριμη σημασία της κρίσιμης κατάστασης. (Περεζούς, Κ., 2017).

Σύμφωνα με τον κύριο Κουφάρη : «Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ. λ. π. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξάνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη» (Κουφάρης, 2010).

Παράλληλα, θα πρέπει να πούμε ότι η οικονομική κρίση (financial crisis) σε γενικές γραμμές στην βιβλιογραφία διαχωρίζεται σε τρία επίπεδα οικονομικής κρίσης, οι οποίες είναι : οι νομισματικές κρίσεις, οι τραπεζικές κρίσεις και οι κρίσεις χρέους (Cecchetti et al, 2009; Busuioc - Witowski, 2010).

1.1.2 Τα τρία επίπεδα της οικονομικής Κρίσης

Οι νομισματικές κρίσεις (Ασία, Ρωσία, Λατινική Αμερική και Ευρώπη) έδωσαν το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα για τις επιπτώσεις που μπορεί να υπάρχουν αλλά και για τους τρόπους αντιμετώπισης και πρόληψης από τους οικονομολόγους και τους πολιτικούς

Η Νομισματική Κρίση (Monetary Crisis) εννοιολογικά ορίζεται ως μια απότομη υποτίμηση του νομίσματος. Η πολιτική αστάθεια επηρεάζει τα μακροοικονομικά μεγέθη μιας χώρας, μπορούν να προκαλέσουν έντονη πολιτική και κατά συνέπεια νομισματική αστάθεια, όταν οι υπεύθυνοι χάραξης της εκάστοτε πολιτικής στέλνουν ασαφή μηνύματα στην αγορά (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=11&sy>).

Η τραπεζική κρίση αναφέρεται σε περιπτώσεις τραπεζικών συστημάτων όπου έχουν παρατηρηθεί μαζικές αναλήψεις καταθέσεων (όπως έγινε και σε εμάς όπου με κρατική εντολή για να σταματήσουν οι σωρευμένες αναλήψεις καταθέσεων από τις τράπεζες εφαρμόστηκαν τα λεγόμενα capital control στις 29 Ιουνίου 2015 όπου διήρκησε τέσσερα χρόνια ως 1 Οκτωβρίου 2018), πτωχεύσεις αρκετών τραπεζικών ιδρυμάτων ή σημαντικές παρεμβάσεις από τις εποπτικές αρχές και το κράτος για την διάσωση τραπεζών. Οι τραπεζικές κρίσεις διαταράσσουν την ομαλή λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος με αρνητικές συνέπειες για την πραγματική οικονομία (Πιντέρη, Γ., Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2002).

Τέλος, έχουμε τις κρίσεις χρέους (debt crisis) όπου σύμφωνα με τον Ishihara αναφέρεται στην αδυναμία των οφειλετών να πραγματοποιήσουν έγκαιρες πληρωμές συμφερόντων και εντολών.(Ishihara, 2005).

Εν κατακλείδι, οι περισσότεροι ερευνητές καταλήγουν «ότι μια οικονομική κρίση αντιπροσωπεύει μια απότομη επιδείνωση μιας ομάδας οικονομικών δεικτών, μια ανισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης των χρημάτων και πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, συνοδευόμενη από τις αποτυχίες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως οι τράπεζες»(Busuioc - Witowski, 2010). Ο βασικός πυλώνας για να μιλήσουμε για οικονομική κρίση είναι μια σημαντική διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές, όπου έχει άγνωστη διάρκεια και σοβαρές επιπτώσεις στο σύνολο μιας χώρας αλλά και παγκοσμίως.

1.1.3 Οι φάσεις του οικονομικού κύκλου και τα χαρακτηριστικά τους

Ο οικονομικός κύκλος διέπτεται από δύο κύριες φάσεις, η μια φάση είναι η άνοδο ή η άνθηση της οικονομικής δραστηριότητας και η δεύτερη φάση είναι της καθόδου ή της ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας. Θα πρέπει να πούμε ότι η μετάβαση από την άνοδο προς την κάθοδο και αντίστροφα δεν γίνεται αμέσως και απότομα, αλλά απαιτεί χρόνος (<http://humanact.gr> ; <https://powerpolitics.eu> ; <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show>).

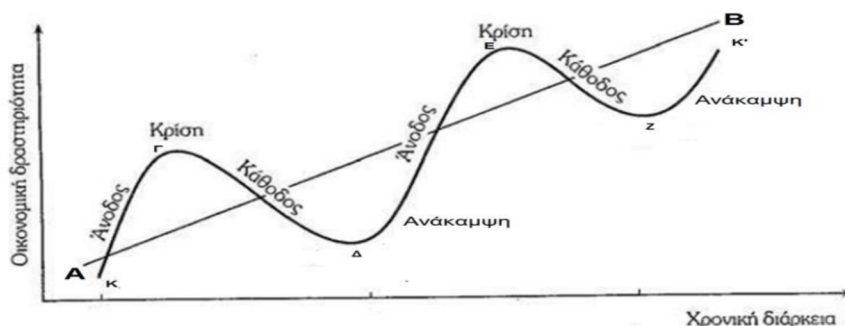
Θα αναφερθούμε συνοπτικά στο τι μας δείχνουν αυτές οι φάσεις ξεχωριστά που απεικονίζονται και στο διάγραμμα 1 (<http://humanact.gr> ; <https://powerpolitics.eu> ; <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show> ; <https://eclass.aueb.gr>) :

Α) Η φάση της ανόδου ή της άνθησης διακρίνεται από αύξηση της παραγωγής, της απασχόλησης και κατά συνέπεια του εισοδήματος.

Β) Η φάση της κρίσης σημαίνει ότι η αύξηση των τιμών είναι πιο έντονη, καθώς η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Αρχίζουν να φαίνονται τα πρώτα “σύννεφα” στην έλλειψη αρχικά σε ορισμένες κατηγορίες εξειδικευμένες εργασίες και μετέπειτα σε εργατικό δυναμικό. Η αύξηση της παραγωγής γίνεται δυσκολότερη, το κόστος αυξάνεται και η αύξηση των τιμών γενικεύεται. Σε αυτό το στάδιο η οικονομία είναι πιο ευάλωτη στους παράγοντες που μπορούν να ανακάμψουν την ανοδική πορεία. Αν συμβεί αυτό, επέρχεται η κρίση της και εισέρχεται η φάση της καθόδου.

Γ) Η φάση της καθόδου πρακτικά σημαίνει το αντίθετο της ανοδικής φάσης, δηλαδή μείωση της κατανάλωσης, των επενδύσεων, της απασχόλησης και κατά συνέπεια των εισοδημάτων. Το διάστημα που θα διαρκέσει ή την έκταση της στην καθοδική πορεία παίζουν ρόλο οι λόγοι που επήλθε και οι τρόποι αντιμετώπισής της.

Δ) Η φάση της ύφεσης διακρίνεται από εκτεταμένη ανεργία, έλλειψη επενδύσεων και ανεπαρκή ζήτηση καταναλωτικών αγαθών. Επικρατεί ένα κλίμα ανήσυχο και απαισιόδοξο για επενδύσεις.

Διάγραμμα 1.1.3.1: Χρονική εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή : <https://powerpolitics.eu>

1.2 Παγκοσμιοποίηση

Η έννοια της παγκοσμιοποίησης χρησιμοποιείται καθημερινά ως ερμηνευτικό πλαίσιο του κάθε είδους οικονομικών ή πολιτικών ή κοινωνικών φαινομένων. Έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί από έγκριτους επιστήμονες για το τι είναι παγκοσμιοποίηση.

Θα πρέπει να πούμε ότι η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, αλλά προϋπήρχε από τα προϊστορικά χρόνια. Οι μεγάλες αυτοκρατορίες της Κίνας, Μεσοποταμίας, της Αιγύπτου αλλά και οι πολιτισμοί του Αιγαίου ανταλλάσσαν προϊόντα, ιδέες, λέξεις και ιδεολογίες. Επίσης, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η επαφή αυτή από τα προϊστορικά χρόνια ακόμα μέχρι και σήμερα δημιουργούσε ανταγωνισμό και μερικές φορές οδηγούσε σε αφανισμό ολόκληρων πληθυσμών. Τότε ο ένας πολιτισμός, με τη μορφή της τεχνολογίας, του πλούτου, της θρησκείας ή της γλώσσας, επιβαλλόταν πάνω στον άλλον και αυτή η επιβολή σήμαινε μερικές φορές και αφανισμός του κατακτημένου. Επομένως, ο όρος είναι παλιός, γιατί πάντα οι πολιτισμοί και οι λαοί που τους δημιουργούσαν, έρχονταν κοντά ο ένας στον άλλο για να φτιάξουν όλοι μαζί μια οικουμένη. Ιστορικά, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1920, ο κόσμος βίωσε μια περίοδο τάσης για παγκοσμιοποίησης παρόμοια με τη σημερινή. Π. χάριν η Μεγάλη Βρετανία, η κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη εκείνης της εποχής, ήταν ένας τεράστιος επενδυτής σε αναδυόμενες χώρες. Επίσης, την εποχή εκείνη οι άνθρωποι μεταναστεύαν όπως και τώρα, χωρίς να απαιτούνται διαβατήρια. Παράλληλα, συνέβαλε στην παγκοσμιοποίηση η εφεύρεση του ατμόπλοιου, του σιδηρόδρομου και τέλος του τηλεφώνου συνέβαλλαν πριν το Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Πολυχρονάκης, 2005).

Η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί έναν ενιαίο όρο που μπορεί να οριστεί μέσα σε ένα καθορισμένο χρονικό πλαίσιο, ούτε είναι μια διαδικασία που μπορεί να ορίσει σαφώς μια αρχή και τέλος. Δεν μπορεί να εκφραστεί με βεβαιότητα και να εφαρμοστεί σε όλους τους ανθρώπους και σε όλες τις καταστάσεις. Πρόκειται για μια έννοια που έχει καθοριστεί διαχρονικά από πολλούς ερευνητές και φαίνεται ότι η πολιτική ιδεολογία, η γεωγραφική θέση, η κοινωνική θέση, το πολιτιστικό υπόβαθρο και η εθνική και θρησκευτική συνείδηση του ατόμου, είναι τα στοιχεία που παρέχουν το υπόβαθρο που καθορίζει τον τρόπο ορισμού και ερμηνείας της παγκοσμιοποίησης (Al-Rodhan, N. R., & Stoudmann, G, 2006 ; Robinson, W., I. , 2007 ; Ioan, G. , 2012).

Η παγκοσμιοποίηση περιγράφει μια συνεχή διαδικασία με την οποία οι περιφερειακές οικονομίες, οι κοινωνίες και οι πολιτισμοί έχουν ενοποιηθεί μέσω ενός παγκόσμιου δικτύου επικοινωνίας και ανταλλαγής. Η παγκοσμιοποίηση χρησιμοποιείται μερικές φορές για την ειδική αναφορά στην οικονομική παγκοσμιοποίηση, δηλαδή την ενσωμάτωση των εθνικών οικονομιών στη διεθνή οικονομία μέσω του εμπορίου, των άμεσων ξένων επενδύσεων, των

ροών κεφαλαίων, της μετανάστευσης και της διάδοσης της τεχνολογίας. Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση οδηγείται από ένα συνδυασμό οικονομικών, τεχνολογικών, κοινωνικοπολιτιστικών, πολιτικών και βιολογικών παραγόντων. Ο όρος μπορεί επίσης να αναφέρεται και στη διακρατική ανταλλαγή ιδεών, γλωσσών ή λαϊκού πολιτισμού (Robinson, W. I., 2007).

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας δεν είναι μια νέα διαδικασία, διότι κατά τον τελευταίο αιώνα οι επιχειρήσεις στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες επεκτείνουν όλο και περισσότερο την εμβέλειά τους μέσω εμπορικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων σε περιοχές σε όλο τον κόσμο. Η οικονομική παγκοσμιοποίηση εμφανίστηκε ως επέκταση της παγκόσμιας καπιταλιστικής φιλελευθεροποίησης, η οποία επιδιώκει να επιτρέψει στα ισχυρά κεφάλαια να αποκομίσουν τα μέγιστα οφέλη, μέσα από την απελευθέρωση του εμπορίου και του ελεύθερου ανταγωνισμού στις εμπορικές συναλλαγές (Kuchar, P.,2016). Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, η πολιτική μπορεί να λάβει χώρα πάνω από το κράτος μέσω προγραμμάτων πολιτικής ολοκλήρωσης όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και μέσω διακυβερνητικών οργανώσεων όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Η πολιτική δραστηριότητα μπορεί επίσης να υπερβεί τα εθνικά σύνορα μέσω παγκόσμιων κινημάτων και Μη Κυβερνητικών Οργανισμών (ΜΚΟ). Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ενεργούν παγκοσμίως σχηματίζοντας συμμαχίες με οργανισμούς άλλων χωρών, χρησιμοποιώντας παγκόσμια συστήματα επικοινωνιών και ασκώντας πιέσεις σε διεθνείς οργανισμούς και άλλους φορείς άμεσα, αντί να εργάζονται μέσω των εθνικών κυβερνήσεων τους. Επιπρόσθετα, οι εθνικές πολιτικές στους οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς και τεχνολογικούς τομείς, που μέχρι πρόσφατα υπάγονταν στη δικαιοδοσία των εθνικών κρατών και των πολιτών σε μια χώρα, εμπίπτουν όλο και περισσότερο υπό την επιρροή διεθνών οργανισμών και διαδικασιών ή μεγάλων ιδιωτικών εταιρειών και οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων. Αυτό έχει οδηγήσει στη διάβρωση της εθνικής κυριαρχίας και έχει περιορίσει την ικανότητα των κυβερνήσεων να έχουν επιλογές στη διαμόρφωση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών πολιτικών (Sunkel,O., & Inotai, A., 2016).

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η παγκοσμιοποίηση είναι η ταυτόχρονη διαχείριση χρήματος και κεφαλαίων από οποιοδήποτε σημείο στο κόσμο, οι παγκόσμιες εμβέλειες οργανώσεις, η ταυτόχρονη επικοινωνία σε ολόκληρο τον πλανήτη, η παγκόσμια διάσταση των οικολογικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, η διακίνηση όλων και

περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών σε παγκόσμιο επίπεδο και γενικότερα σε όλους τους τομείς.

1.3 Χρηματοπιστωτικές κρίσεις τελευταίας εικοσαετίας

Η κρίση του 2008 δεν ήταν η μοναδική κρίση της τελευταίας εικοσαετίας, ήταν όμως και η μοναδική κρίση που είχε παγκόσμιο αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία. Σύμφωνα με τον Krugman οι σημαντικότερες κρίσεις που προ υπήρξαν πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, όπου είχε αφετηρία της ΗΠΑ, είναι οι ακόλουθες που θα αναφερθούμε με χρονολογική σειρά.

Το 1994 έχουμε την μείωση της ζήτησης της τεκίλας και αυτό είχε σαν συνέπεια να οδηγήσει σε κρίση σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ μεξικάνικου πέσος και αμερικάνικου δολαρίου, με αποτέλεσμα την υποτίμηση του μεξικάνικου πέσος. Αυτό οδήγησε σε κρίση της μεξικανικές τράπεζες και μείωση των τραπεζικών καταθέσεων μέσα σε ένα χρόνο κατά 18%.

Το 1995 η απόφαση της τράπεζας MERIDIEN BIAO με έδρα το Λουξεμβούργο να μεταφέρει ένα σημαντικό ύψος κεφαλαίου προς τα υποκαταστήματα της στις Μπαχάμες, επέφερε δραματική μείωση ρευστότητας της τραπεζικής αγοράς των χωρών που δραστηριοποιείται η ίδια. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το κλείσιμο των υποκαταστημάτων της στη Ζάμπια, τη Σουαζιλάνδη και στην Κένυα. Επίσης, υπήρξε μεγάλη αναστάτωση και αμφισβήτησης εμπιστοσύνης προς την τράπεζα και από άλλες χώρες της Αφρικής (Καμερούν κ. α).

Το 1997 η Κυβέρνηση της Ταϊλάνδης, αναγκάστηκε , κατόπιν παρότρυνσης από το ΔΝΤ, να υιοθέτησε την ελεύθερη διακύμανση του εθνικού νομίσματος, οδηγώντας την χώρα και την ευρύτερη περιοχή της Ασίας στην μεγαλύτερη χρηματοοικονομική κρίση που γνώρισε ποτέ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Μαρκιανός, Ε., Γ. Ο. Ε. Υ., Ετήσια Έκθεση 2007, Ελληνική Πρεσβεία Μπανγκόκ). Διότι, η απόφαση αυτή μείωσε σε μεγάλο βαθμό την εισροή ξένων κεφαλαίων στις χώρες της ευρύτερης ασιατικής περιοχής (Ινδονησία, Μалаισία, Σιγκαπούρη, Φιλιππίνων, Χονγκ Κονγκ και Ταιβάν) με αποτέλεσμα την υποτίμηση των νομισμάτων τους. Δυστυχώς, αυτή η κρίση ταλάνισε την ασιατική οικονομία μέχρι και το 2000.

Το 1998 έχουμε την ανακοίνωση περί αδυναμίας πληρωμής του δημόσιου χρέους εκ μέρους της Ρωσίας, όπου είχε σαν αποτέλεσμα την πτώχευση πολλών ιδιωτικών τραπεζών. Αυτό συνέβη, διότι είδε η Ρωσία τις εξαγωγές της να πλήττονται σημαντικά υσττέρα από την κατακόρυφη πτώση των τιμών που ξεκίνησε στα τέλη του 1997. Το δάνειο που έλαβε η κυβέρνηση από το ΔΝΤ το καλοκαίρι το 1998 δεν κατόρθωσε να τονώσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών.

Το 1999 το Πακιστάν κήρυξε χρεοστάσιο, που ήταν συνέπεια της κρίσης στο ισοζύγιο πληρωμών που πυροδοτήθηκε από τις διεθνείς κυρώσεις μετά την πυρηνική δοκιμή που πραγματοποιήθηκε το 1998. Οι ομολογιούχοι υπέστησαν «κούρεμα» της τάξης 50%.

Την περίοδο 2000 – 2001 η Τουρκία δοκιμάστηκε από μια τραπεζική οικονομική κρίση. Η κυριότερη αιτία της κρίσης αυτής ήταν οι υψηλές απαιτήσεις δανεισμού του δημοσίου τομέα, όπου εξαρτιόταν από τη ζήτηση για τα κρατικά ομόλογα. Παράλληλα, η αύξηση του δημόσιου χρέους σε συνδυασμό με την έλλειψη μέτρων – περιορισμών στον τρόπο ενίσχυσης – δανεισμού των τραπεζών, οδήγησε πολλές από τις μικρές τράπεζες να οδηγηθούν σε χρεοκοπία και άλλες να εθνικοποιηθούν (20 στον αριθμό). Η Τουρκία ζήτησε βοήθεια από το ΔΝΤ, όπου και της δόθηκε με αυστηρούς κανόνες στο όριο δανεισμού των τραπεζών, στους δείκτες ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας (news@bankingnews.gr)

1.4 Η αφετηρία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης

Η περίοδος 2000 – 2007 επισφραγίστηκε από τα χαμηλά επιτόκια σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω των υψηλών επιπέδων ρευστότητας. Το κλίμα αυτό άρχισε να καλλιεργείται από χώρες με ισχυρή οικονομική, επιχειρηματική και πολιτική δύναμη, όπως η Κίνα που δημιούργησε ένα περιβάλλον με πλεονασματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και χαμηλές συναλλαγματικές ισοτιμίες. Αυτό είχε σαν συνέπεια να δημιουργηθούν πιέσεις που οδήγησαν σε χαμηλά επίπεδα σε παγκόσμια εμβέλεια στα επιτόκια. Με αποτέλεσμα να υπάρχει ταχεία πιστωτική επέκταση αλλά ταυτόχρονα και αύξηση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων πριν την μεγάλη οικονομική κρίση – κατάρρευση. Τα γεγονότα αυτά, οδήγησαν τα χαμηλά επιτόκια να αποζητούν – να κυνηγούν μεγαλύτερη απόδοση, κατά συνέπεια δημιουργήθηκαν προϊόντα που πρόσφεραν μεγαλύτερες αποδόσεις που όμως

ενείχαν υψηλότερο κίνδυνο ή αυξημένη αδιαφάνεια μέσω του υψηλότερου πιστωτικού κινδύνου στα δομημένα προϊόντα και δάνεια (Goodhart, C., A., 2008 ; Barrell & Davis, 2008).

Όλα τα παραπάνω συνέβαλλαν στην απαρχή της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αρχισε να διαφαίνεται η αστάθεια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα όταν το 2007 βλέπουμε π. χ. στην Ιαπωνία ότι ο δείκτης Nikkei 225 να έχει μεγάλη πτώση της τάξεως 53% της αξίας του, ο δείκτης SMI της Ελβετίας αντίστοιχα να έχει μείωση της αξίας του κατά 35%. Παράλληλα, είδαμε στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, ο βιομηχανικός δείκτης Dow Jones να έχει χάσει την αξία του κατά 40% σε σχέση με την περσινή χρονιά (<https://www.taxheaven.gr>).

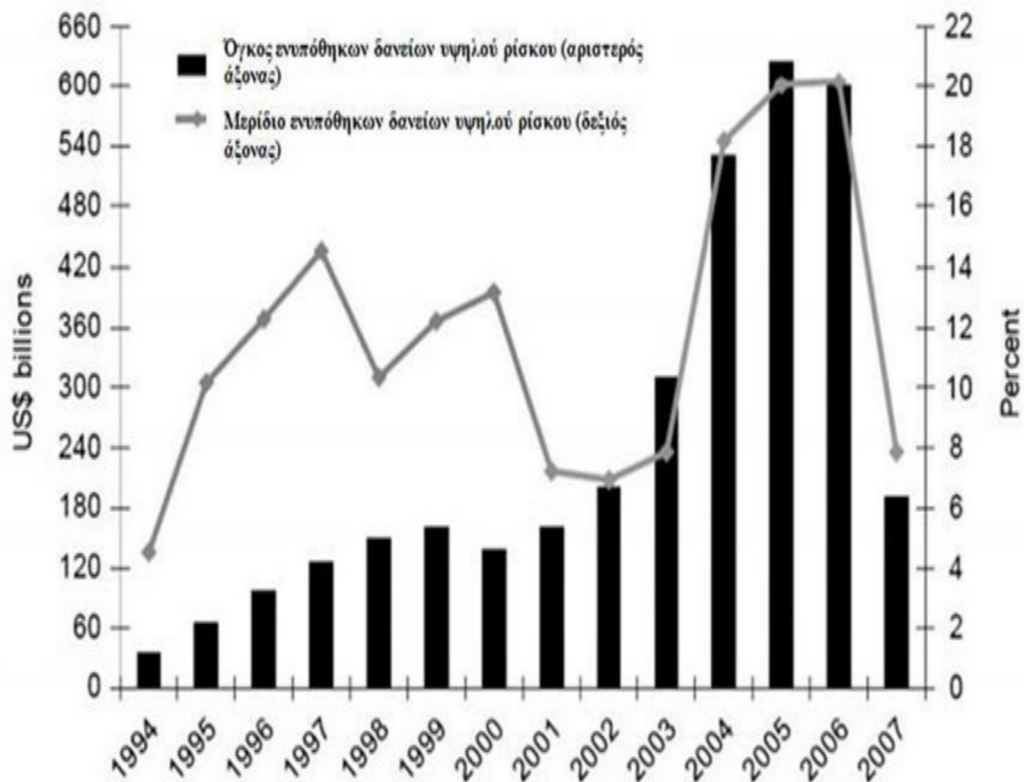
Τα μεγάλα προβλήματα προέκυψαν λόγω της έκθεσης των τραπεζών σε δάνεια που αποδείχθηκαν επισφαλή (Cecchetti, 2008b). Έχουμε την κατάρρευση της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας της ΗΠΑ, της Lehman Brothers της 15 Σεπτεμβρίου του 2008, όπου κατέθεσε αίτηση πτώχευσης, που ήταν απόρροια της μαζικής εξόδου των περισσότερων πελατών της ανταποκρινόμενων στο αρνητικό κλίμα που είχε αρχίσει να δημιουργείται (είχε δάνεια υψηλού κινδύνου αλλά και λόγο κακής διαχείρισης). Η κατάρρευση της συνδέεται με την αμερικανική κρίση στην αγορά ακινήτων που άρχισε να εκδηλώνεται ταυτόχρονα την περίοδο εκείνη (<https://www.history.com/this-day-in-history/lehman-brothers-collapse>). Η ραγδαία μεταβολή της τιμής των ακινήτων και κατ' επέκταση η διάσπαση μεταξύ της ονομαστικής και της πραγματικής τους αξία οδήγησε σε μια αλυσιδωτή αντίδραση που είχα σαν απαρχή το ξεκίνημά της από το τραπεζικό σύστημα. Η μεταβολή αυτή είχε σαν επακόλουθο να επηρεάσει άμεσα ένα τεράστιο αριθμό ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που σχετίζονται με αυτά ή με παράγωγά τους (Cecchetti, 2008 a).

Διαπιστώνουμε, ότι οι τράπεζες με μη εξυπηρετούμενα δάνεια και υποθήκες ήταν αυτές που επλήγησαν άμεσα από την αστάθεια της αγοράς, ενώ την ίδια στιγμή χιλιάδες ιδιοκτήτες ακινήτων βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αδυναμία των δανείων τους (τα λεγόμενα σ' εμάς «κόκκινα δάνεια») και τους πλειστηριασμούς. Στην ουσία η λεγόμενη «φούσκα» των ακινήτων επηρέασε το ενεργητικό των εμπλεκόμενων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Όσες τράπεζες μπόρεσαν να επιβιώσουν από το πρώτο κύμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, πλέον διοχετεύουν τα δάνεια τους με καχυποψία και σε πολύ μικρότερη κλίμακα από πριν.

Επίσης, το κλίμα εμπιστοσύνης που υπήρχε ανάμεσα στους καταθέτες και στις τράπεζες έχει αρχίσει να χάνεται. Γι' αυτό το λόγο οι καταθέτες για να αφήσουν τα χρήματά τους ή για να γίνουν νέες καταθέσεις από νέους πελάτες (που ήταν σχεδόν σπάνιο φαινόμενο) απαιτούσαν ένα ασφάλιστρο κινδύνου που θα τους διαβεβαίωνε ότι τα χρήματά τους είναι ασφαλή. Από την άλλη πλευρά οι κεντρικές τράπεζες προσπάθησαν να ασκήσουν επεκτατικές νομισματικές πολιτικές που θα οδηγούσαν σε μείωση των επιτοκίων. Η νομισματική πολιτική που προσπάθησαν να εφαρμόσουν οι τράπεζες, δεν ήταν αρκετό για να λυθεί το πρόβλημα και να επέλθει ισορροπία στην οικονομία (Baily & Johnson, 2008; Garther, 2009).

Βλέπουμε, ότι η κρίση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν μια σειρά γεγονότων και συνθηκών που οδήγησαν στην οικονομική κρίση, η οποία χαρακτηρίστηκε από την άνοδο των υποτιμήσεων των στεγαστικών δανείων και των κατασχέσεων, καθώς και τη συνακόλουθη υποχώρηση των τίτλων στους οποίους στηρίχθηκαν.

Διαπιστώνουμε, ότι το ποσοστό των νέων στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου, χαμηλότερης ποιότητας αυξήθηκε από 8% σε 20% περίπου μεταξύ των ετών 2004 έως το 2006 (Διάγραμμα 1.4.2). Ένα υψηλό ποσοστό αυτών των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου, πάνω από 90% το 2006, για παράδειγμα, ήταν υποθήκες ρυθμιζόμενου επιτοκίου. Παράλληλα, τα νοικοκυριά των ΗΠΑ ήταν όλο και περισσότερα χρεωμένα, διότι ο λόγος του χρέους προς το διαθέσιμο προσωπικό εισόδημα αυξήθηκε από 77% το 1990 σε 127% στο τέλος του 2007, όπου μεγάλο μέρος συνδέθηκε με την αύξηση των στεγαστικών δανείων (Pajarskas & Jociene, 2014).

Διάγραμμα 1.4.2 : Ανάπτυξη τομέα στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου, ΗΠΑ, 1994-2007

Πηγή : Pajarskas V., & Jociene, A, 2014

Η κρίση στις Η.Π.Α στο χρηματοπιστωτικό σύστημα οδήγησε πολλές ευρωπαϊκές οικονομίες και όχι μόνο, που ήταν εκτεθειμένες σε αμερικάνικα χρεόγραφα και χρηματοοικονομικά προϊόντα, σε κρίση. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα, που επηρέασαν τη μετέπειτα πορεία των χωρών που επηρεάστηκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση, ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης, ο φόβος και η αβεβαιότητα στις οικονομίες και στις εκάστοτε κυβερνήσεις. Επομένως, η σκιά που έπεσε στην οικονομία, οδήγησε άμεσα σε δραματική μείωση στην ιδιωτική κατανάλωση και στις επενδύσεις. Παράλληλα, έχουμε την υποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού πολλών εταιρειών.

1.5 Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η υποβολή της αίτησης της Ελλάδας για σύνδεση της με τη νεοπαγή Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), τον Ιούνιο του 1959, αίτηση που οδήγησε στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης Ελλάδας – ΕΟΚ, τον Ιούνιο του 1961, την πρώτη Συμφωνία Σύνδεσης που

σύναψε η ΕΟΚ. Η συμφωνία αυτή αποτελούσε το πρώτο ουσιαστικά βήμα της Ελλάδας για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπου «πάγωσε» για ένα χρονικό διάστημα με την στρατιωτική δικτατορία που είχε η χώρα μας από τον Απρίλιο του 1967 ως της αποκατάστασης της δημοκρατίας τον Ιούλιο του 1974, όπου ενεργοποιήθηκε ξανά η προσπάθεια μας για την ένταξη μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η αίτηση για πλήρη ένταξη υποβλήθηκε στις 12 Ιουλίου του 1975, με επιστολή του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή στον πρόεδρο του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Υπουργός Εξωτερικών της Ιρλανδίας, G. Fitzgerald. Οι λόγοι για τους οποίους επέλεξε την πλήρη ένταξη στην Κοινότητα συνοπτικά είναι οι παρακάτω : (<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html>)

- Θεώρησε την Κοινότητα ως το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να εδραιώσει το δημοκρατικό πολιτικό σύστημα και τους δημοκρατικούς θεσμούς.
- Επιδίδωκε την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.
- Θεώρησε την ένταξη στην Κοινότητα ως ισχυρό παράγοντα που θα συνέβαλε στην ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.
- Ήθελε, ως πλέον ευρωπαϊκή χώρα να είναι «παρών» και να «συνδράμει» στις διεργασίες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το πρότυπο της Ευρώπης.

Η Ελλάδα όταν εισήλθε στην ευρωζώνη είχε 5, 8% έλλειμμα (Γενικής Κυβέρνησης Α.Ε.Π.) σχεδόν με το διπλάσιο από ότι προέβλεπε η συνθήκη του Μάαστριχτ ¹. Επίσης, είχε πολύ χαμηλή ανταγωνιστικότητα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες (Αλογοσκούφη Γ., 2021).

1.5.1 Χρηματοπιστωτική κρίση και Ευρωζώνη

Η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ δεν σταμάτησε εκεί αλλά εξαπλώθηκε γρήγορα και σε άλλες χώρες. Διότι, υπήρχε αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων, το εξωτερικό άνοιγμα των οικονομιών, της διεθνούς κίνησης των παραγωγικών συντελεστών και γενικότερα της συστηματικής σύγκλισης των κρατών, η οποία δεν

¹ Συνθήκη για την Ε.Ε(ΣΕΕ)/ Συνθήκη του Μάαστριχτ : Υπογράφηκε στο Μάαστριχτ , 7 Φεβρουαρίου 1992 και είχε έναρξη ισχύος 1 Νοεμβρίου του 1993. Σύμφωνα με την Συνθήκη, η Ένωση θεμελιώνεται επί των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (πρώτος πυλώνας), με δύο πρόσθετους τομείς συνεργασίας(δεύτερος και τρίτος πυλώνας) δηλαδή την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλεια(ΚΕΠΠΑ) και τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις(ΔΕΥ) (<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maa>).

συννοδεύτηκε από ένα θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης (Κότιος & Παυλίδης, 2011).

Η Ε.Ε είναι από τις ανεπτυγμένες χώρες που υπέστησαν την ύφεση, την οικονομική επιβάρυνση και γενικότερα τη χρηματοπιστωτική κρίση. Οι απώλειες της σε θέσεις εργασίας και ταυτόχρονα η άνοδος της ανεργίας, την έφεραν δεύτερη στην κατάταξη μετά από αυτές των ΗΠΑ στη χρηματοπιστωτική κρίση.

Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν ταυτόχρονα κρίση τραπεζική και κρίση δημόσιου χρέους. Επανάφερε προβλήματα που δεν είχαν λυθεί από τη δημιουργία της Ε.Ε για μια ισχυρή Ευρώπη. Τα μεγάλα κεκτημένα της Ευρώπης για ανοιχτά σύνορα, ειρήνη, δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα κ. α. απειλούνταν όσο διογκωνόταν τα προβλήματα που επέφερε η οικονομική κρίση.

Συνοπτικά, διαπιστώθηκε η έντονη έκθεση αρκετών χωρών της Ε.Ε στο πρόβλημα των αμερικάνικων στεγαστικών δανείων όπου αποκαλύφθηκε το 2007, όταν η BNB Paribas πάγωσε τις εξαγορές για τρία επενδυτικά ταμεία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση επιτοκίων που χρέωναν οι τράπεζες μεταξύ τους για βραχυπρόθεσμα δάνεια. Επιπλέον, την άνοιξη του 2008 έχουμε τις αποτυχίες της τράπεζας των επενδύσεων Bear Stearns στις ΗΠΑ και των Ευρωπαϊκών τραπεζών Northern Rock στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη Γερμανία την Landesbank Sachsen. Λίγους μήνες αργότερα, ο κατάλογος με τις «αποτυχημένες» τράπεζες είχε αυξηθεί δραματικά στην Ευρώπη με αποκορύφωμα τη δήλωση πτώχευσης το Σεπτέμβριο του 2008 της Lehman Brothers (European Commission, 2009).

Όλο το κλίμα αυτό που επικρατούσε, όπως έχουμε αναφερθεί και πιο πάνω, επέφερε δυσπιστία στους επενδυτές, αλλά και στους καταθέτες των τραπεζών, με αποτέλεσμα σε πρώτο στάδιο οι τράπεζες να προσπαθούν να αντλήσουν κεφάλαια μέσω των υπάρχοντων καταθέσεων και μετοχών. Όμως, αυτός ο τρόπος διάσωσης τους ήταν προσωρινός, στη συνέχεια προσπάθησαν να πουλήσουν περιουσιακά στοιχεία τους, για να περιορίσουν τον δανεισμό και πιθανόν την πτώχευσή τους. Όμως, την περίοδο εκείνη οι τιμές των ακινήτων είχαν μειωθεί δραματικά.

Η κύρια αντίδραση των μεγάλων κεντρικών τραπεζών, τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη, ήταν η μείωση των επιτοκίων, ώστε να περιοριστεί το κόστος χρηματοδότησης

των τραπεζών. Όμως, σύντομα διαπίστωσαν ότι όλα τα μέτρα που είχαν λάβει δεν ήταν επαρκή για την αποκατάσταση της κανονικής λειτουργίας του τραπεζικού καθεστώ. Ας μην ξεχνάμε ότι το πρόβλημα δεν ήταν μονό για τη ρευστότητα, αλλά ήταν και θέμα φερεγγυότητας των τραπεζών. Έτσι, άρχισαν να συμβάλουν οι κυβερνήσεις με ανακεφαλαιοποιήσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (European Commission, 2009). Οι ελπίδες για τη διάσωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εναπόκειται στο πολιτικό σύστημα κάθε χώρας και για το πώς αντιλαμβάνονταν την αξία στο να είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό προϋποθέτει πολιτικές επιλογές σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για να μπορέσουν να επιβιώσουν και να βγουν πιο δυνατοί μέσα από την κρίση αυτή.

1.5.2 Χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα και τα αίτια της

Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση εκδηλώθηκε σαν φυσική εξέλιξη της οικονομικής ύφεσης στην Ευρώπη μέχρι το τέλος του 2009, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα δραματικές εξελίξεις, διότι μέσα από την αρχή αυτού του φαινομένου ήρθαν στην επιφάνεια πολλά εξωτερικά προβλήματα που προϋπήρχαν ως τώρα αλλά αναδείχθηκαν και τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας μας.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να πούμε ότι μέχρι τότε η χρηματοπιστωτική κρίση που αντιμετώπιζε η Η.Π.Α., ήταν για την χώρα μας σαν μια μακρινή κατάσταση που δεν θα επηρέαζε τουλάχιστον άμεσα τη χώρα μας. Το 2008 η Ελλάδα σημείωσε ανάπτυξη 1,3%, ενώ η ανάπτυξη στην ευρωζώνη ήταν μόλις 0,4% και αρκετοί θεώρησαν ότι η Ελλάδα δεν θα επηρεαστεί ιδιαίτερα από την παγκόσμια οικονομική κρίση (<https://www.inegsee.gr>).

Η Ελληνική οικονομία που θεωρείτο μέχρι τότε ανταγωνιστική όσο όλες οι χώρες – μέλη της Ευρωζώνης, λόγω του κοινού νομίσματος, αλλά και την επιεική αξιολόγηση των Οίκων Αξιολόγησης, όμως ξαφνικά όλα απογυμνώθηκαν και φάνηκαν όλα τα προβλήματα (<http://www.encephalos.gr/pdf/48-2-02g.pdf>). Ενώ πριν το 2007 -2008 η Ελλάδα, όπως προαναφέραμε, ήταν το ίδιο αξιόπιστη με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης, από το δεύτερο μισό του 2009 και μετά η υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου ήρθε στο προσκήνιο, καθώς η Ελλάδα αξιολογήθηκε ως χώρα με τη μικρότερη πιθανότητα ελέγχου διογκωμένου χρέους της (<https://www.inegsee.gr>).

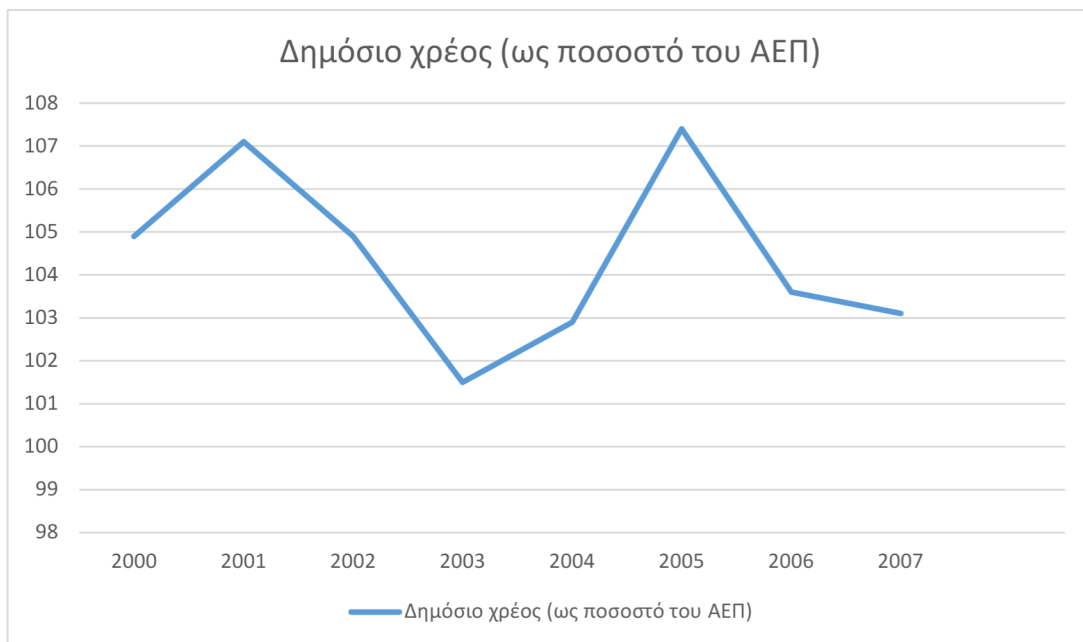
Με την είσοδο της Ελλάδας στην Οικονομική Νομισματική Ένωση, έχουμε και την αύξηση του δημόσιου χρέους. Υπήρχαν πλεονεκτήματα που μας πρόσφερε η είσοδος μας στην Ο.Ν.Ε., όμως το δημόσιο χρέος συνέχισε να αυξάνεται, καθώς το έλλειμμα ήταν πάνω από το επιτρεπτό όριο (3 % του Α.Ε.Π.). Με την είσοδο μας στην Ο.Ν.Ε., οι αντιλήψεις για τη σταθερότητα του νομίσματος, επέτρεψαν στη χώρα μας, να έχει πρόσβαση σε μεγαλύτερα κεφάλαια και σε δανεισμό με ευνοϊκότερους όρους, το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα σε συνεχείς δανεισμούς, τα οποία δημιούργησαν σε διόγκωση του δημοσίου χρέους το διάστημα 2001 – 2009 (Ρομπότη, Ε ; Φερώνας , Α. 2012).

Θα απεικονίσουμε διαγραμματικά με βάση τα στοιχεία του πίνακα 1.5.2.1, την εξέλιξη του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ τα τελευταία 20 χρόνια, από το 2000 ως και το 2020 (διαγράμματα 1.5.2. 3 & 1.5.2.4) (<https://ec.europa.eu/> & <https://www.imf.org/> & <https://jodi.graphics/>) :

Έτος	ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	ΕΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	ΕΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ
2000	104,9	2007	103,1	2014	180,1
2001	107,1	2008	109,4	2015	176,9
2002	104,9	2009	126,7	2016	181,1
2003	101,5	2010	146,3	2017	179,3
2004	102,9	2011	172,1	2018	184,8
2005	107,4	2012	159,6	2019	180,9
2006	103,6	2013	177,7	2020	205,2

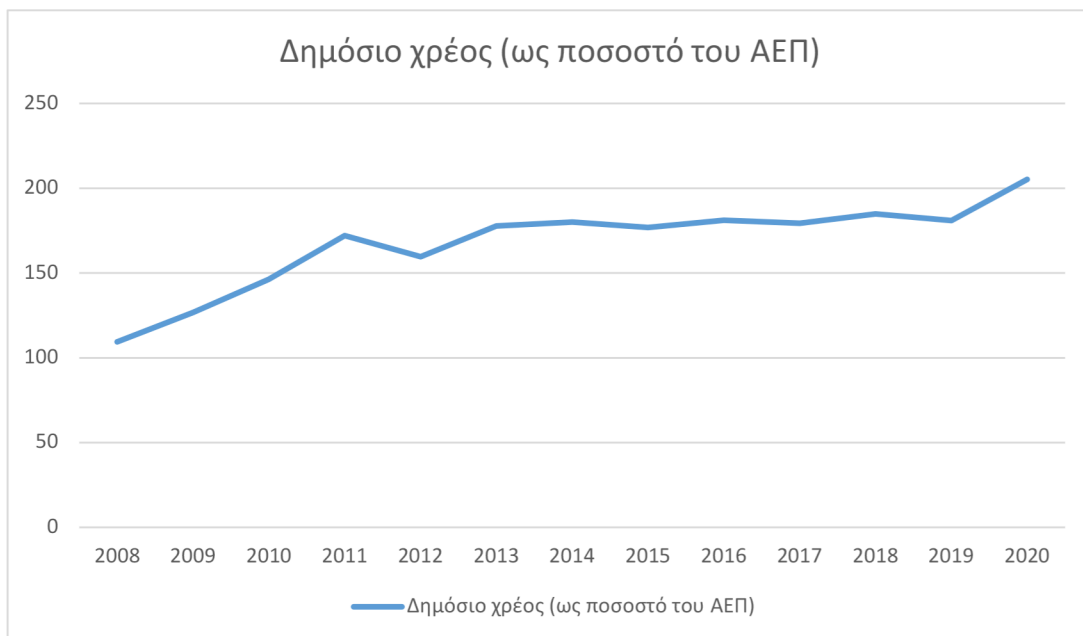
Πίνακας 1.5.2.1 : Το ελληνικό δημόσιο χρέος 2000 – 2020

Πηγή : <https://www.imf.org>

Διάγραμμα 1.5.2. 3 : Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας 2000 - 2007

Πηγή : <https://www.imf.org>

Διάγραμμα 1.5.2.4 : Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας 2008 – 2020

Πηγή : <https://www.imf.org>

Διαπιστώνουμε, ότι σε όλη την πορεία της Ελλάδας από την είσοδό της στην Ο.Ν.Ε. αλλά και από την είσοδό της στην ευρωζώνη με κοινό νόμισμα το ευρώ, μέχρι την οικονομική κρίση του 2009 διαπιστώθηκε ελλιπής ή μη επαρκής εφαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, αλλά και με τη μη επιβολή κυρώσεων από τους θεσμούς της Ευρώπης. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης² (Σ.Σ.Α.) θεσπίστηκε στο πλαίσιο της τρίτης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.). Σχεδιάστηκε για να διασφαλίσει ότι η προσπάθεια για υγιή δημοσιονομικά των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου θα συνεχιστεί μετά την εισαγωγή ενιαίου νομίσματος. Μπορεί η Ε.Ε να άσκησε πίεση στη χώρα μας, ώστε να βελτιώσει τα δημόσια οικονομικά της, όμως δεν επέβαλλε καμία οικονομική κύρωση για παραβίαση του ορίου του ελλείματος, με αποτέλεσμα να φτάσουμε στο σημείο αυτό (Ράπανος , 2013; <https://eur-lex.europa.eu>).

Επιπλέον, παρατηρούμε πως τα δάνεια που έπαιρνε το Ελληνικό κράτος δεν είχαν τη σωστή κατεύθυνση, διότι δεν στόχευαν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και στη δημιουργία νέων πόρων, αλλά αντίθετα κατευθύνθηκαν στην κατανάλωση, που δεν απόφερε χρηματαγορές για την εξόφληση του χρέους και ένα μεγάλο μέρος των χρημάτων πήγαιναν στους τόκους δανεισμού (Nelson, 2011).

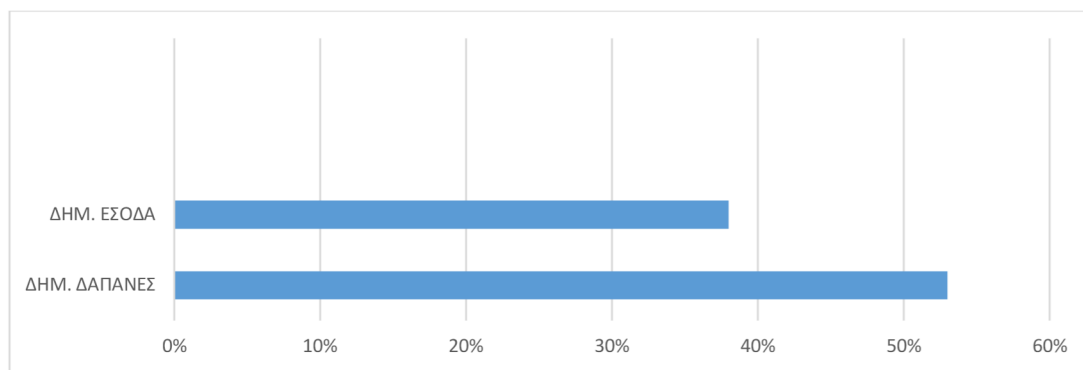
Παράλληλα, ο μηχανισμός που βοήθησε στην επιδείνωση της κρίσης στην Ελλάδα ήταν η καθυστερημένη ανταπόκριση των θεσμών προς την οικονομική ενίσχυση της χώρας μας, όπως ζητήσαμε κατά την εκδήλωσή της, διότι δεν γνώριζαν με ποιο τρόπο θα γινόταν νόμιμη χρηματοδότηση. Μην ξεχνάμε ότι η χώρα μας ζήτησε πρώτη βοήθεια το 2010 από τους Ευρωπαίους εταίρους, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει την κρίση του δημόσιου χρέους (<https://www.europarl.europa.eu>).

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα αίτιο που συνέβαλε στην οικονομική κρίση της χώρας μας, ήταν η παραοικονομία και η έλλειψη διαφάνειας στα δημόσια οικονομικά. Διαπιστώθηκε, ότι στην Ελλάδα οι δαπάνες του δημοσίου ήταν πολύ μεγάλες σε σχέση και με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σε σχέση με τα έσοδα που είχαν, την ποιότητα των

² Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) θεσπίστηκε στο πλαίσιο της τρίτης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Σχεδιάστηκε για να διασφαλίσει ότι η προσπάθεια για υγιή δημοσιονομικά των χωρών της ΕΕ, όπου θα συνεχιστεί μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Οι κανονισμοί τροποποιήθηκαν το 2005 και το 2015 (<https://eur-lex.europa.eu/>) .

υπηρεσιών και την ποσότητα του ανθρώπινου δυναμικού (Βαγιάνος & Βέττας & Μεγήρ, 2010).

Συγκεκριμένα, τα έσοδα του δημοσίου τομέα σε σχέση με τα έξοδά του, συμβάλουν στην διαχρονική συσσώρευση των ελλειμμάτων, η οποία οδήγησε και στην κρίση χρέους. Το 2009 το έλλειμμα άγγιζε το 15,4 % του Α.Ε.Π., όπου οι δημόσιες δαπάνες ήταν στο 53% Α.Ε.Π., ενώ τα έσοδά της ήταν 38% του Α.Ε.Π. (διάγραμμα 1.5.2.5)(<http://www.indeepanalysis.gr/>).

Διάγραμμα 1.5.2.5 : Έσοδα και δαπάνες του δημοσίου το 2009.

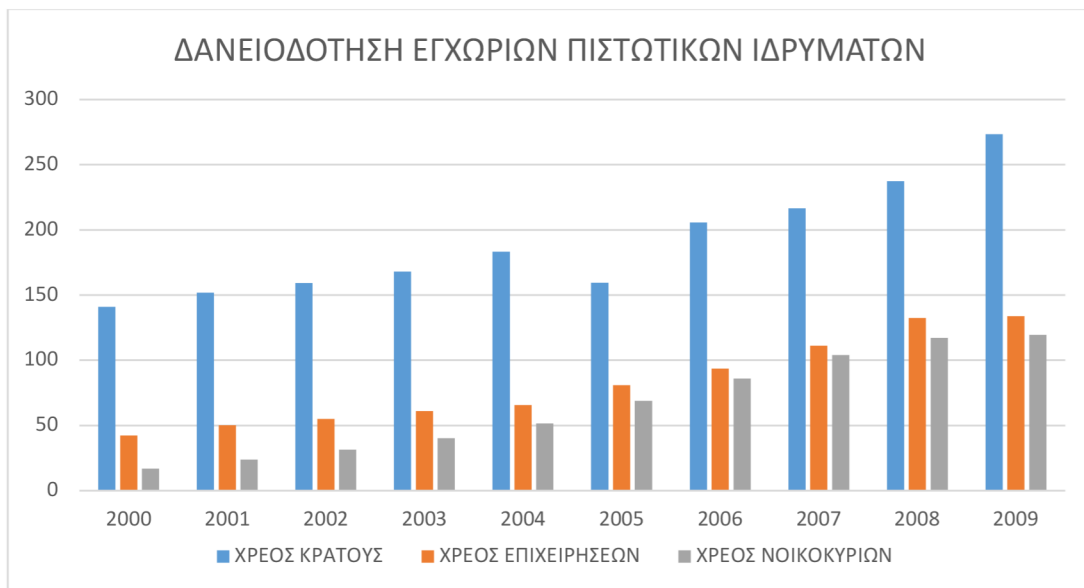
Πηγή : <http://www.indeepanalysis.gr>

Επίσης, έχουμε αύξηση του ρυθμού στον τραπεζικό δανεισμό την περίοδο 2001 – 2008, όπου οδήγησε στην αύξηση των δανειακών συμβάσεων χαμηλής εξασφάλισης, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα την κερδοσκοπική νοοτροπία του τραπεζικού συστήματος, η οποία αναπτύχθηκε στα πλαίσια του χρηματοπιστωτικού τομέα για αρκετές δεκαετίες (Alogoskoufis, 2012 ; <https://ideas.repec.org/>).

Ας μην ξεχνάμε, ότι οι τράπεζες είναι επιχειρήσεις που θέλουν να έχουν πελάτες και για να το επιτύχουν αυτό θα πρέπει να προσφέρουν ελκυστικά πακέτα για να προσελκύσουν νέους πελάτες, αλλά και να διατηρήσουν τους ήδη υπάρχοντες πελάτες, σε μια ανταγωνιστική αγορά. Για να το πετύχουν αυτό η κάθε ελληνική τράπεζα προσφέρει πακέτα που συνέβαλλαν στη χρηματοπιστωτική κρίση. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε κάποιες πολιτικές που ακολούθησαν οι τράπεζες για να είναι ανταγωνιστικές, όπως :

- Η υπερβολική χρήση καταναλωτικών δανείων, χωρίς εγγυήσεις.
- Η υπερβολική χρήση στεγαστικών δανείων, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις.

- Η υπερβολική χρήση επιχειρηματικών δανείων, με υψηλό ρίσκο, αφού στην ουσία δεν τηρούσαν τις προϋποθέσεις για την αποπληρωμή του.
- Η πλημμελής διαβάθμιση πιστοληπτικού κινδύνου ομόλογων μειωμένης εξασφάλισης.
- Η επιτήδευση των σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων.
- Η δηλώσεις ψευδών στοιχείων εισοδημάτων από την πλευρά των δανειοληπτών.
- Τα αυξημένα επιτόκια που δινόταν στους καταθέτες.
- Η αλόγιστη χρήση τιτλοποίηση στεγαστικών δανείων.
- Το σύστημα αμοιβών στο χρηματοπιστωτικό τομέα (bonus) στους τραπεζικούς υπαλλήλους, αποτέλεσε κίνητρο για τη λήψη επικίνδυνων αποφάσεων με αβέβαιες μακροπρόθεσμες συνέπειες.
- Οι συνέπειες από την κατάργηση των 20 ενοτήτων από τις 32 του Glass-Steagall Act³ του 1933. Τον Νοέμβριο του 1999, υπό την προεδρεία του προέδρου της Αμερικής Μπιλ Κλίντον υπέγραψε το νόμο Gramm-Leach-Bliley ³ (GLBA), όπου μέχρι και σήμερα είναι άθικτες οι ενότητες 16 και 21.

Διάγραμμα 1.5.2.6 : Εγχώρια δάνεια που δόθηκαν στο κράτος, σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

³ Glass-Steagall Act : Είναι νόμος που ψηφίστηκε υπό την FDR το 1933, ως απάντηση στη συντριβή του χρηματιστηρίου του 1929, όπου πραγματοποίησε το διαχωρισμό μεταξύ εμπορικών και επενδυτικών τραπεζικών δραστηριοτήτων (<https://www.europarl.europa.eu/> & . <https://econtopia.gr/>).

Παράλληλα, θα πρέπει να τονίσουμε ότι στην τραπεζική κρίση συνέβαλε και η άρνηση του ελληνικού δημοσίου που αρνήθηκε να αποπληρώσει στο ακέραιο τα χρήματα που είχε δανειστεί από τις τράπεζες. Συγκεκριμένα, το 2010 οι τράπεζες άρχισαν να χάνουν καταθέσεις και όσο η ελληνική κρίση μεγάλωνε, τόσο και οι εκροές καταθέσεων αυξανόταν. Όμως, τη μεγάλη διαφορά στη διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος την έκανε η διαδικασία κουρέματος του ελληνικού δημοσίου χρέους το 2012, γνωστή ως Private Sector Involvement (PSI), όπου μείωσε κατά περίπου 78% την αξία των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν οι τράπεζες (<https://bankfin.unipi.gr>).

Μέσα από την ομιλία του υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος του κ. Θ. Μητράκου, στο 6^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων στην Καβάλα στις 20 Φεβρουαρίου του 2016 αναφέρει τα ακόλουθα : «ότι από την πλευρά τους οι κεντρικές τράπεζες, μεταξύ αυτών και η Τράπεζα της Ελλάδος, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, προειδοποιούσαν στις εκθέσεις τους για τους επαπειλούμενους κινδύνους. Δυστυχώς, οι προειδοποιήσεις αυτές δεν εισακούονταν, καθώς η περίοδος των “παχιών αγελάδων” είχε δημιουργήσει την ψευδαίσθηση της συνεχούς ανοδικής πορείας στο επίπεδο κατανάλωσης, στις τιμές μετοχών, εμπορευμάτων και κατοικιών. Αυτή η υπεραισιοδοξία οδήγησε σε γενικευμένη υποεκτίμηση του πιστωτικού και άλλων κινδύνων, με αποτέλεσμα τη χαλάρωση των κριτηρίων δανεισμού και τη δημιουργία σύνθετων πιστωτικών εργαλείων και σχημάτων, των οποίων ο κίνδυνος επιμεριζόταν με τρόπους που δεν γίνονταν πλήρως αντιληπτοί. Παράλληλα, οι αρχές δεν φαίνεται να έδωσαν την απαραίτητη έμφαση στη μακρο-προληπτική εποπτεία, η οποία εστιάζει στους συστημικούς κινδύνους, καθώς και τις διασυνδέσεις και αλληλεξαρτήσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών αγορών και πραγματικής οικονομίας»(<https://www.bankofgreece.gr/>).

1.6 Πως αντιμετωπίστηκε η οικονομική κρίση από τα ξένα δημοσιογραφικά μέσα

Δυστυχώς, η Ελλάδα ήταν μια από τις χώρες που είχε υποστεί το πιο βαρύ οικονομικό πλήγμα αλλά ταυτόχρονα υπήρξε η χώρα σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε που είχε μπει στο κυκλώνα και σε παγκόσμιο επίπεδο ως «αποδιοπομπαίος τράγος». Όλα τα «φώτα» της παγκόσμιας δημοσιογραφίας είχαν στραφεί στη χώρα μας, δυστυχώς με αρνητικά και καυστικά σχόλια.

Όπως, η εφημερίδα New York Times σε άρθρο της 9 Δεκεμβρίου του 2009 γράφει τα εξής : «οι αναφορές στην Ελλάδα δίδουν έμφαση στα χρόνια δημοσιονομικά προβλήματα της χώρας αλλά και τις «παθολογικές» της ελληνικής κοινωνίας, όπως είναι τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείματα και το δημόσιο χρέος, η έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, τα υψηλά συνταξιοδοτικά κόστη, το «μαγείρεμα των οικονομικών στοιχείων», η διαφθορά, η παραοικονομία, η φοροδιαφυγή, τα άκαμπτα συνδικάτα και τα ισχυρά ιδιωτικά συμφέροντα»(<https://thepressproject.gr/>).

Η εφημερίδα The Times του Λονδίνου στις 10 Φεβρουαρίου του 2010 σε άρθρο της αναφέρει τα εξής : «λόγω της δημοσιονομικής αδυναμίας της Ελλάδα δεν θα έπρεπε να έχει γίνει εξαρχής δεκτή στο ευρώ καθότι τώρα απειλεί να καταστρέψει ολόκληρο το οικοδόμημα» ("Greek Tragedy; The indebted economies of Southern Europe threaten the financial stability of the eurozone. The need for a bailout illustrates the flaws in monetary union", The Times (London), Features Section, 10th February 2010).

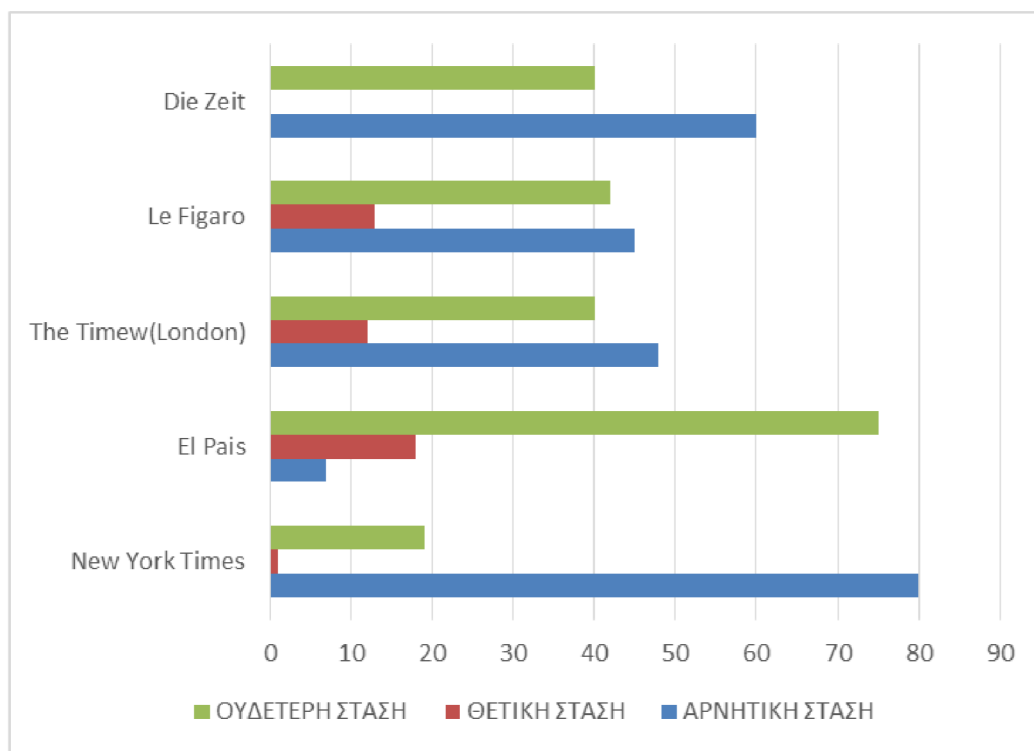
Όπως και η Γερμανική εφημερίδα Zeit το 2010 κυριαρχούν σχόλια όπως : «Δεν θέλουμε να βοηθήσουμε την Ελλάδα», "Γιατί να πληρώσουμε εμείς για την Ελλάδα, ας πρόσεχε» «Δεν θα πληρώσουμε εμείς για τους φοροφυγάδες» κ. α (<http://sro.sussex.ac.uk/>).

Επίσης, η Γαλλική εφημερίδα Le Figaro ανέφερε συχνά στα δημοσιεύματά της ότι «η ελληνική κρίση συχνά αναφερόταν ως αίτιο πτώσης του Γαλλικού Χρηματιστηρίου και ως αρχή ενός φαινομένου ντόμινο που θα βυθίσει στην ύφεση και άλλες ευρωπαϊκές χώρες»(<http://sro.sussex.ac.uk/>).

Παράλληλα, υπήρχαν και δημοσιογράφοι στις συγκεκριμένες εφημερίδες αλλά και σε άλλες που κρατούσαν μια θετική στάση στα άρθρα τους για το οικονομικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε η Ελλάδα. Μία από αυτές ήταν η Ισπανική εφημερίδα El Pais όπου σε ένα από τα άρθρα της στις 17 Μαΐου του 2010 λέει το εξής : «Οι προϋποθέσεις για να δοθεί θετική απάντηση στην Ελλάδα πληρούνται»(<https://www.dw.com/>).

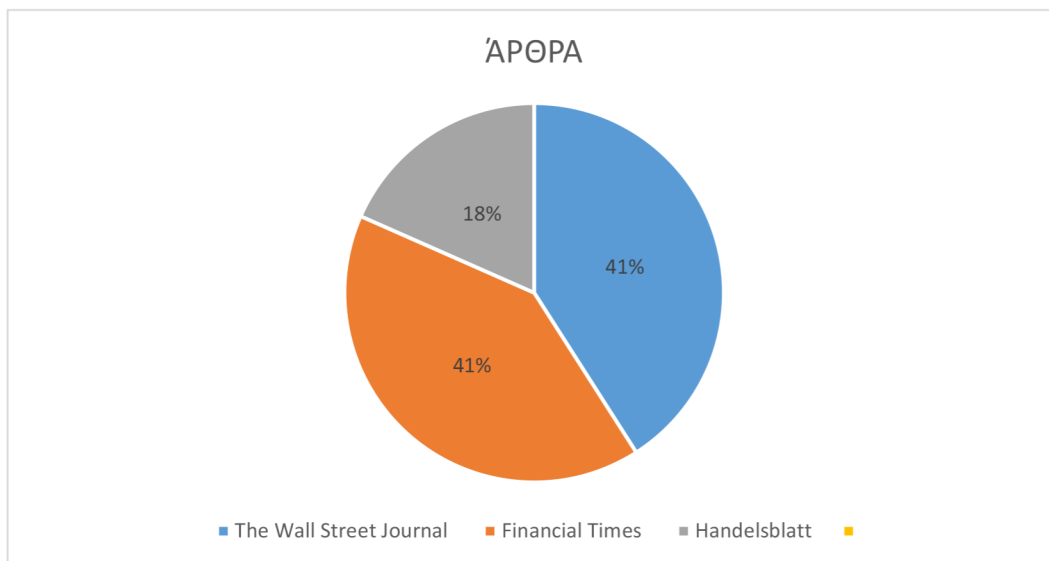
Επιπλέον, η Financial Times, τον Ιανουάριο του 2010, φιλοξένησε το κείμενο του συγγραφέα Simon Tilford, επικεφαλής οικονομολόγου του Center for European Policy Reform., όπου έγραψε «εάν η ευρωζώνη αποτύχει να βοηθήσει την Ελλάδα ή θέσει όρους γι' αυτήν τη βοήθεια, οι οποίοι είναι αδύνατον να ικανοποιηθούν από τη χώρα, τότε η Ελλάδα θα προχωρήσει σε πτώχευση και η ευρωζώνη θα βρεθεί αντιμέτωπη με ένα τεράστιο πρόβλημα» (<http://www.eliamep.gr>).

Επίσης, η αμερικάνικη εφημερίδα Bloomberg, με διάφορα άρθρα της υποστηρίζει την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, επικρίνει την αναβλητικότητα και την έλλειψη διορατικότητας των Ευρωπαίων στην αντιμετώπιση του ελληνικού προβλήματος. Υποστηρίζει τη διαγραφή ελληνικού χρέους (<https://www.newsbeast.gr/>).

Διάγραμμα 1.6. 7 : Πως αντιμετώπισαν τα ξένα δημοσιογραφικά μέσα την οικονομική κρίση της Ελλάδας στα άρθρα τους την περίοδο 2009-2010

Τέλος, θα αναφέρουμε ενδεικτικά ότι τα άρθρα των εφημερίδων την περίοδο από τις 5 Οκτωβρίου 2009 ως και το Δεκέμβριο 2010 έδειξαν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, ανεξαρτήτως εάν στα άρθρα τους εξέφραζαν θετική, αρνητική ή ουδέτερη στάση. Οι οικονομικές εφημερίδες The Wall Street Journal στο διάστημα αυτό είχε φιλοξενήσει 5504 άρθρα για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, Financial Times 5467 άρθρα, ενώ πολύ λιγότερα η Handelsblatt, όπου δημοσίευσε 2471 άρθρα (όπως απεικονίζεται και στο διάγραμμα 1.6. 8) (<http://www.eliamep.gr>).

Διάγραμμα 1.6. 8 : Αριθμός άρθρων σε οικονομικά έντυπα την περίοδο από 5/10/2009 - 31/12/2010

Η εικόνα της Ελλάδας μέσα από τα ξένα δημοσιογραφικά μέσα παρουσιάστηκε εξαιρετικά προβληματική και επέφερε ένα κλίμα δυσπιστίας και καχυποψίας για τη φερεγγυότητα της Ελλάδας.

Διαπιστώνεται και από την επίσημη έκθεση της Ένωσης Ακολουθών Τύπου για τα δημοσιεύματα σχετικά με την ελληνική οικονομία το 2009 και 2010 όπου λέει τα ακόλουθα: «τα ευρωπαϊκά Μ.Μ.Ε. έπαιξαν σημαντικό ρόλο κατά το διάστημα της δοκιμασίας της ελληνικής οικονομίας και δεν είναι υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι σε αρκετές περιπτώσεις, επηρέασαν την πορεία αυτή, είτε μέσα από αναλύσεις που προεξοφλούσαν τη χρεοκοπία του ελληνικού κράτους ή την έξοδο του από την ευρωζώνη είτε δημοσιεύοντας ανακριβείς πληροφορίες(<http://www.eliamep.gr>).

1.7 Μέτρα στήριξης αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Η οικονομική κρίση που επήλθε στην Ελλάδα και οι δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπίσει, σταδιακά ανέδειξαν τα χρόνια προβλήματα που υπήρχαν αλλά και το πραγματικό μέγεθος του δημοσιονομικού ελλείματος. Το 2009, άρχισαν να διαφαίνονται στο δημόσιο τομέα αρχικά η έλλειψη αδυναμίας ρευστότητας και το ενδεχόμενο αδυναμίας αποπληρωμής των υποχρεώσεων της. Το ελληνικό ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμα και το δημόσιο ήδη χρέος συνέβαλλαν στο να δημιουργηθεί ένα κλίμα αβεβαιότητας για το μέλλον

της ελληνικής οικονομίας. Το κλίμα αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε υποτίμηση – υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της οικονομίας.

Παράλληλα, μέσα από την οικονομική κρίση, όπως προαναφέραμε και πιο πάνω, αναδείχθηκε ότι δεν υπήρχαν μηχανισμοί αντιμετώπισης κρίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή ειδικές διατάξεις που θα επέτρεπαν στα όργανα της Ε.Ε. να αναλάβουν άμεση δράση για να αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση και όχι να υπάρξει χρόνος καθυστέρηση στην αντίδρασή τους. Αυτό το διαπιστώνουμε και από τη Συνθήκη της Λισαβόνας⁴ και ιδιαίτερα στο άρθρο 125⁵, όπου πιθανόν να οφειλόταν αυτή η καθυστέρηση στήριξης προς την Ελλάδα, επικαλούμενη τη ρήτρα περί «μη διάσωσης».

Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2010, ο πρωθυπουργός της χώρας ο κ. Γεώργιος Παπανδρέου βρισκόταν στο Ντάβος της Ελβετίας για το ετήσιο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum⁶, WEF), όπου το θέμα του συνεδρίου έχει τίτλο «Αναδιαμορφώνοντας τον κόσμο : συνέπειες για την κοινωνία, την πολιτική και τις επιχειρήσεις». Στη διάρκεια της συνάντησης αυτής δέχτηκε έντονες πιέσεις από ξένους δημοσιογράφους που ζητούσαν να μάθουν τι πραγματικά συμβαίνει στην ελληνική οικονομία, αλλά και από τους σύνεδρους, δέχτηκε πιέσεις για να δοθεί άμεσα μια λύση στο δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας. Μετά την επιστροφή του από το Ντάβος ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε στις 9 Φεβρουαρίου 2010 τα μέτρα που θα έπαιρναν ώστε να μειώσουν το δημοσιονομικό έλλειμμα και αφορούσαν το δημόσιο τομέα και περιλάμβανε πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιορικών. Η ανακοίνωση των μέτρων προκάλεσε αντιδράσεις και μία πανελλαδική απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 10 Φεβρουαρίου (<https://www.naftemporiki.gr> ; <https://www.voria.gr/>).

Δυστυχώς, η κατάσταση για την ελληνική οικονομία ήταν οριακή στο να μην προβεί σε χρεοκοπία. Η ανάγκη για χρηματοδότηση ήταν μια ανάγκη επιτακτική, ώστε να αποφευχθεί

⁴ Η Συνθήκη της Λισαβόνας (γνωστή και ως η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) : είναι διεθνής συνθήκη που τροποποιεί τις ιδρυτικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 στη σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας. Τέθηκε σε ισχύ στα τέλη του 2009 (<https://www.europarl.europa.eu> & <https://crisisobs.gr/>).

⁵ Το άρθρο 125 της Συνθήκης της Λισαβόνας : είναι ρήτρα μη διάσωσης, όπου ορίζει ότι ούτε η Ένωση, αλλά ούτε και τα κράτη – μέλη έχουν ευθύνη για τις δημοσιονομικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν άλλα κράτη – μέλη (<https://eur-lex.europa.eu/> & <https://www.hellenicparliament.gr/>)

⁶ World Economic Forum (WEF) : είναι το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, που εδρεύει στην Κολωνία της Γενεύης, στην Ελβετία, είναι μια διεθνής ΜΚΟ, που ιδρύθηκε στις 24 Ιανουαρίου 1971. Η αποστολή του WEF δηλώνεται ως «δεσμευμένη» στη βελτίωση της κατάστασης του κόσμου με τη συμμετοχή επιχειρηματικών, πολιτικών, ακαδημαϊκών, και άλλοι ηγέτες της κοινωνίας για τη διαμόρφωση παγκόσμιων, περιφερειακών και βιομηχανικών προγραμμάτων (<https://www.weforum.org/> & <https://en.wikipedia.org/>).

η στάση πληρωμών. Δεν είχε άλλη επιλογή από το να αιτηθεί ενός διμερούς δανείου για να διασωθεί. Στις 25 Μαρτίου το 2010 επιτεύχθηκε η συμφωνία για ένα σχέδιο διάσωσης που βασιζόταν σε διμερή δάνεια προς την Ελλάδα από άλλες χώρες της Ε.Ε και δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁷ (Kouretas & Vlamis, 2010). Η συμφωνία αυτή, περιλάμβανε την εποπτεία από μια ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του ΔΝΤ (γνωστή ως «Τρόικα»), όπου σε τακτά χρονικά διαστήματα θα αξιολογούσαν την πρόοδο εφαρμογής των μέτρων που είχαν συμφωνηθεί. Έτσι ξεκίνησε και η μακρά περίοδος εποπτείας της ελληνικής οικονομίας και των μέτρων που θα έπρεπε να παρθούν, να εφαρμοστούν και να επιτευχθούν οι στόχοι που μας είχαν αναθέσει - επιβάλει, για να μπορούμε κάθε φορά να εκταμιεύσουμε το δάνειο.

Στις 3 Μαΐου του 2010, εγκρίθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο το πρώτο «μνημόνιο» (περιλαμβάνει τη Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης με τις χώρες του ευρώ και Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας από την πλευρά του ΔΝΤ) με την Ελλάδα να αποσκοπεί στην απορρόφηση 110 δισεκατομμυρίων ευρώ, όπου τα 80 δισεκατομμύρια ευρώ προερχόταν από την Ευρωζώνη και τα 30 δισεκατομμύρια ευρώ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όπου θα έπρεπε με τα χρήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς τους οφειλέτες της. Δηλαδή, τράπεζες, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και κράτη. Λόγο της δεινής μας κατάστασης, περιείχε όρους, όπως προαναφέραμε, αυστηρούς, με μέτρα λιτότητας, καθώς και ένα πρόγραμμα απομακρυσμένων ιδιωτικοποιήσεων κρατικών επιχειρήσεων και πώληση δημόσιας ακίνητης περιουσίας (Papadopoulos & Roumpakis, 2012). Το πρώτο μνημόνιο (Ν.3845/2010) περιελάμβανε τα ακόλουθα (<https://ec.europa.eu/>; <https://www.e-nomothesia.gr/>) :

- Αύξηση ΦΠΑ
- Αύξηση ειδικών φόρων καυσίμων, καπνού και αλκοολούχων ποτών.
- Περικοπή 13^{ου} και 14^{ου} μισθού και επιδομάτων.
- Μείωση και πάγωμα συντάξεων.
- Μειώσεις δημόσιων επενδύσεων.
- Φόροι σε αγαθά πολυτελείας.

⁷ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) : είναι ένας διεθνής οργανισμός με 189 χώρες – μέλη ο οποίος εργάζεται «για την ενίσχυση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση υψηλών ποσοστών απασχόλησης και σταθερής οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση της φτώχειας σε ολόκληρο τον κόσμο» (<https://www.dailyeconomics.gr/>).

- Χορήγηση αδειών παιγνίων.
- Μείωση αριθμού δημοσίων υπαλλήλων.
- Αύξηση της νομικής αξίας των ακινήτων.
- Πράσινοι φόροι.

Δυστυχώς, στις 6 Μαρτίου του 2010 καταγράφηκε μια τραγωδία σε απεργιακές κινητοποιήσεις που έγιναν εκφράζοντας την αντίθεσή τους για τα νέα μέτρα, το μνημόνιο και την προσφυγή της χώρας προς το ΔΝΤ, όπου κάποιοι ασυνείδητη – εγκληματίες κουκουλοφόροι έριξαν μολότοφ στην τράπεζα Marfin στην οδό Σταδίου, όπου εξελίχθηκε σε πυρκαγιά και επέφερε το θάνατο τριών υπαλλήλων και ενός αγέννητου βρέφους. Γνωστή ως τραγωδία της Marfin.

Η Ελλάδα, χρειάστηκε και δεύτερο πακέτο βοήθειας για να μπορέσει να επιβιώσει. Το δεύτερο πακέτο οικονομικών μέτρων που πήρε η κυβέρνηση, προσπαθώντας να ανακόψει την αρνητική – πορεία της χώρας μας στις διεθνείς αγορές, ήταν τα ακόλουθα (N. 4046/2012) (<https://ec.europa.eu/>; <https://www.e-nomothesia.gr/>):

- Προώθηση Ιδιωτικοποιήσεων.
- Διαχείριση Δημόσιας Περιουσίας.
- Μεταβολές στο θεσμικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας.
- Μηχανογράφηση δημοσίων υπηρεσιών για την παρακολούθηση των δαπανών.
- Μεταρρυθμίσεις στον Τομέα της Υγείας.
- Εξυγίανση δημοσίων ταμείων(μεταρρυθμίσεις φορολογικού συστήματος, περιορισμός δημοσίων δαπανών).
- Μεταρρύθμιση στην αγορά φαρμάκων.

Τον Αύγουστο του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραψε εκ νέου ένα τρίτο πακέτο στήριξης, μετά την έγκριση από το Συμβούλιο των Διοικητών του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας⁸ (ΕΜΣ) ενός ποσού €86 δις για τρία χρόνια (2015 – 2018). Η πρώτη δόση που εγκρίθηκε προοριζόταν για την ανακεφαλαιοποίηση και την εξυγίανση των ελληνικών τραπεζών και η αμέσως επόμενη δόση χρησιμοποιήθηκε για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους και των καθυστερημένων της οφειλών. Όπως προαναφέραμε για να μπορούμε να

⁸ Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) : «είναι ένα σημαντικό συστατικό της συνολικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ. Παρέχει οικονομική βοήθεια προς τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ τα οποία αντιμετωπίζουν ή απειλούνται από δυσκολίες χρηματοδότησης» (<https://www.dailyeconomics.gr/>).

εκταμιεύουμε τα χρήματα αυτά, θα έπρεπε να παρθούν από πλευρά μας κάποια μέτρα. Τα μέτρα που πάρθηκαν στο τρίτο «μνημόνιο» (Ν. 4336/2015) ήταν τα παρακάτω (<https://ec.europa.eu/>; <https://www.e-nomothesia.gr/>; <https://www.esos.gr/>) :

- Εκσυγχρονισμός του δημόσιου τομέα.
- Προ απαιτούμενα μεταρρυθμιστικά μέτρα για ΦΠΑ και συνταξιοδοτικό, μεταφορά της οδηγίας για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών(κανόνες τραπεζικής ένωσης).
- Εκμετάλλευση αεροδρομίων και λιμένων.
- Αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας.
- Διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.
- Εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Πρακτικά το τρίτο μνημόνιο έχει λήξει, επομένως και η εποπτεία της χώρας μας , ωστόσο οι δεσμεύσεις και τα μέτρα είναι ακόμα σε ισχύ και θα παραμείνουν για πολλά χρόνια ακόμα.

1.8 Οι λόγοι που εισήλθαμε στην οικονομική κρίση

Το 1980 η Ελλάδα ήταν η χώρα που είχε το μικρότερο χρέος σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, σύμφωνα με την Συνθήκη του Μάαστριχτ (Σταϊκούρας, Χ., <https://www.youtube.com/watch?v=L-gWw0CakJo> 2021).

Η κρίση το φθινόπωρο του 2008 αποσταθεροποίησε όλες τις οικονομίες και φυσικά και την ελληνική οικονομία, οι οποίες είχαν υποβόσκουσες χρόνιες παθογένειες, αξιακό, θεσμικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό πεδίο. Τα προγράμματα που εφαρμόστηκαν τα λεγόμενα «μνημόνια» από το 2010 απαιτούσαν βίαια προσαρμογή με πλήθος δυσκολιών και διορθωτικών παρεμβάσεων. Το διαχρονικό υψηλό χρέος μετατράπηκε σε κρίση δανεισμού (Αλογοσκούφη Γ., 2021).

Οικονομικό πρόγραμμα με την συνεχόμενη – σταθερή μορφή δεν μπορεί να υφίσταται, αλλά προγράμματα που θα προσαρμόζονται κατά περίπτωση από μια σειρά ενδογενών και εξωγενών παραγόντων, ελεγχόμενων και μη από την χώρα που θα υφίστατο το πρόβλημα. Όπου θα εντοπίζονται τα προβλήματα, θα αναλύονται και θα σχεδιάζονται τα κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε όταν θα εφαρμόζονται να είναι και αποτελεσματικά.

Επίσης, η δημοσιονομική πολιτική από μόνη της δεν σε βγάζει από την κρίση. Θα πρέπει να συνδυάζεται από διορθωτικές και αναπτυξιακές πολιτικές. Να εντοπίζονται τα προβλήματα και με στοχευμένες κινήσεις να διορθώνονται. Με το κατάλληλο μείγμα πολιτικής και την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, μπορεί η χώρα μας να επιβιώσει, να ξεπεράσει και να αναπτυχθεί.

Η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ευρώπη ανέδειξε τις θεσμικές αδυναμίες και ασυμμετρίες που υπήρχαν. Η εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης δομικά και θεσμικά ημιτελής. Στις χώρες της ευρωζώνης υπήρχε ένα διακριτικό χάσμα ανταγωνιστικότητας και οι ηγεσίες της ευρωζώνης αδυνατούσαν να διαχειριστούν τις συνέπειες της κρίσης. Στους κόλπους της κυριάρχησαν δογματισμοί, πρακτικές υποβολής γεωγραφικών διαχωρισμών όπου όλο αυτό οδήγησε στο να αργήσουν να καταλήξουν σε μια συνολική ρεαλιστική συνεκτική λύση (Σταϊκούρας Χ., 2021 ; Αλογοσκούφη Γ., 2021).

Φυσικά, θα πρέπει να πούμε ότι με χαρά διαπιστώνουμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την χρηματοπιστωτική κρίση, τώρα λειτούργησε με περισσότερη ευθύνη, ταχύτερα αντανakλαστικά και με μεγαλύτερη αλληλεγγύη απέναντι στην πανδημία. Υιοθετήθηκε το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας⁹ και το πλαίσιο της ευρωπαϊκής τράπεζας έγινε πιο ευέλεπτο για την στήριξη των τραπεζικών συστημάτων στην Ευρώπη.

Η Ελλάδα πρέπει να προσαρμόζει την δημοσιονομική και διορθωτική πολιτική με τρόπο που να συνδυάζει την εσωτερική οικονομική σταθεροποίηση και μεγέθυνση με την ισορροπία ισοζυγίου τρέχουσων συναλλαγών (Αλογοσκούφη Γ., 2021).

⁹ Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας : Θα διαθέσει δάνεια και επιχορηγήσεις ύψους 672,5 δις. Ευρώ για τη στήριξη μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη. Ο στόχος είναι να μετριαστεί ο οικονομικός και κοινωνικός αντίκτυπος της πανδημίας Κορονοϊός και να καταστούν οι ευρωπαϊκές οικονομίες και κοινωνίες πιο βιώσιμες, ανθεκτικές και καλύτερα προετοιμασμένες για τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες των πράσινων και ψηφιακών μεταβάσεων. Τέθηκε σε ισχύ 19 Φεβρουαρίου 2021 (<https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resil>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ : 2^ο ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

2.1 Τι είναι Επιχείρηση

Επιχείρηση είναι κάθε οντότητα, ανεξάρτητα από τη νομική της μορφή, που ασκεί οικονομική δραστηριότητα (άρθρο 1). Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η διατύπωση αυτή αντικατοπτρίζει την ορολογία που χρησιμοποιεί το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στις αποφάσεις του. Καθοριστικός παράγοντας είναι η οικονομική δραστηριότητα και όχι η νομική μορφή. Συνεπώς, αυτό σημαίνει ότι οι αυτοαπασχολούμενοι, οι οικογενειακές επιχειρήσεις, οι συμπράξεις και οι σύλλογοι ή οποιαδήποτε άλλη οντότητα που ασκεί τακτικά μια οικονομική δραστηριότητα μπορεί να θεωρηθεί επιχείρηση (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2020).

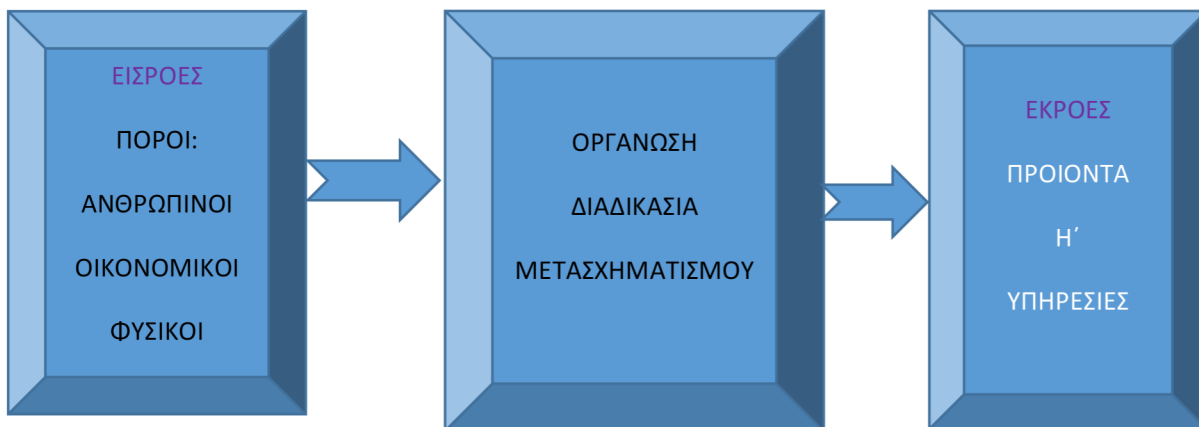
Οι επιχειρήσεις ορίζονται ως σύνθετες οικονομικές οντότητες που σχετίζονται με τις λειτουργίες που διέπουν την παραγωγή, τη διανομή και την πώληση αγαθών και υπηρεσιών προς όφελος του αγοραστή και του κέρδους του πωλητή. Οι επιχειρήσεις συνιστούν οικονομικούς οργανισμούς ή οικονομικές οντότητες και στα πλαίσια της δράσης τους, γίνεται αναφορά στον συνδυασμό των κλασσικών συντελεστών της παραγωγής, την εργασία, την γη και το κεφάλαιο, με σκοπό την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών που σκοπό έχουν την ικανοποίηση στο μέγιστο βαθμό των ανθρώπινων αναγκών. Ο συνδυασμός των συντελεστών παραγωγής πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να επιδιώκεται η εφαρμογή της βασικής οικονομικής αρχής που έχει ως κανόνα την επιδίωξη του μέγιστου αποτελέσματος με παράλληλη μείωση στο ελάχιστο του κόστους (Τερζίδης, 2015).

2.1.2 Τα συστατικά της επιχείρησης

Η επιχείρηση είναι ένα αρμονικό, οργανωμένο σύνολο, αποτελούμενο από επιμέρους στοιχεία, τα οποία βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση, στην επιδίωξη των σκοπών της, όπου είναι η κερδοφορία της. Αυτά τα στοιχεία είναι τα συστατικά της επιχείρησης, όπου διαιρούνται σε δυο μεγάλες κατηγορίες : τις εισροές και τις εκροές (<https://core.ac.uk/>).

Εισροές (Inputs) είναι οι απαραίτητοι «πόροι» για τη λειτουργία του συστήματος επιχείρησης, όπως είναι, οι ανθρώπινοι πόροι, οι οικονομικοί πόροι, οι φυσικοί πόροι και οι (κάθε φύσης) πληροφορίες. Οι εκροές (Outputs) είναι τα προϊόντα ή υπηρεσίες που έχουν δημιουργηθεί από τους πόρους. Οι «πόροι» αποτελούνται από τις πρώτες ύλες, το ανθρώπινο δυναμικό, τα χρηματοδοτικά μέσα (κεφάλαια) κ. ά. Αυτοί συνιστούν τους πόρους που εισέρχονται στη διαδικασία του μετασχηματισμού με την οργάνωση και

εξέρχονται απ' αυτή ως εκροές, δηλαδή σε προσόντα ή υπηρεσίες (εικόνα 2.1.2.1) (<https://core.ac.uk/>) .

Εικόνα 2.1.2.1 : Τα κύρια μέρη της επιχείρησης

2.1.3 Διακρίσεις των επιχειρήσεων

A) Με κριτήριο τον τομέα της παραγωγής διακρίνονται σε :

- Πρωτογενής Παραγωγής (γεωργικές, κτηνοτροφικές, αλιευτικές κ. ά επιχειρήσεις).
- Δευτερογενής Παραγωγής ή Μεταποίησης (βιοτεχνίες και βιομηχανικές επιχειρήσεις).
- Τριτογενής Παραγωγής ή Παροχής Υπηρεσιών (εμπορικές, τραπεζικές, ασφαλιστικές, εκπαιδευτικές, τουριστικές κ. ά).

B) Με κριτήριο το φορέα διακρίνονται σε :

- Δημόσιες
- Δημοτικές
- Ιδιωτικές
- Μικτές (δημόσιες και ιδιωτικές)

Γ) Με κριτήριο τη γεωγραφική έκταση διακρίνονται σε :

- Εθνικές Επιχειρήσεις
- Πολυεθνικές Επιχειρήσεις

Δ) Με κριτήριο την νομική τους υπόσταση διακρίνονται σε :

- Ατομικές Επιχειρήσεις
- Ομόρρυθμη Επιχείρηση
- Ετερόρρυθμη Επιχείρηση
- Αφανής ή Συμμετοχική Επιχείρηση
- Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
- Ανώνυμη Επιχείρηση
- Συνεταιρισμοί
- Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία

Ε) Με κριτήριο την σχέση – εξάρτηση μεταξύ τους διακρίνονται σε :

- Κύριες – Μητέρες Επιχειρήσεις
- Θυγατρικές Επιχειρήσεις

Ζ) Με κριτήριο το μέγεθός τους διακρίνονται σε :

- Μικρές Επιχειρήσεις
- Μεσαίες Επιχειρήσεις
- Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
- Μεγάλες Επιχειρήσεις

2.1.4 Επιχειρηματικά χαρακτηριστικά

Ο όρος «επιχειρηματικότητα» προέρχεται από το ρήμα «επιχειρώ», όπου σημαίνει κάνω κάτι καινούργιο, δημιουργώ και καινοτομώ. Ο σύγχρονος επιχειρηματίας θα πρέπει να διαθέτει γνώσεις και ικανότητες που πρέπει να περιλαμβάνουν όχι μονάχα τα απλά χαρακτηριστικά της τυπικής εργασίας, αλλά επιπλέον και ιδιαίτερες εξειδικευμένες γνώσεις διαχείρισης, οργάνωσης και management που να μπορούν να οδηγήσουν την επιχείρηση στην αύξηση της παραγωγικής διαδικασίας, την κερδοφορία, τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη της (Κορρές, 2015).

Η αλήθεια είναι ότι δεν ταιριάζει σε όλους τους ανθρώπους η επιχειρηματικότητα. Ο επιτυχημένος επιχειρηματίας θα πρέπει να διαθέτει κάποια βασικά χαρακτηριστικά, ώστε να συμβάλλουν στην επιτυχία και την ανάπτυξή της επιχείρησής του. Δεν σημαίνει ότι όλοι οι επιχειρηματίες διαθέτουν όλοι τα ίδια χαρακτηριστικά, μπορεί να διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους, όμως κάποια χαρακτηριστικά είναι κοινά για όλους. Οι επιτυχημένος

επιχειρηματίας, λοιπόν πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον κάποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά : να είναι εργατικός, να είναι αισιόδοξος, να παίρνει αποφάσεις, να αναλαμβάνει κινδύνους, να υιοθετεί στρατηγικές, να εισάγει καινοτομίες, να είναι ηγέτης, να προσαρμόζεται γρήγορα στις συνθήκες που επικρατούν, να μην καθυστερείται, να έχει επικοινωνιακές ικανότητες, να έχει υπευθυνότητα – σοβαρότητα και αντικειμενικότητα, να είναι έντιμος, να έχει αυτοπεποίθηση, να μην φοβάται να αποτύχει και να είναι πειθαρχημένος (εικόνα 2.1.4.1).

Εικόνα 2.1.4.1 : Τα χαρακτηριστικά ενός επιχειρηματία

2.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις – Μ.Μ.Ε.

2.2.1 Εισαγωγή

Η «ραχοκοκαλιά» της ελληνικής οικονομίας είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Δυστυχώς, η σοβαρή οικονομική κρίση και τα μνημόνια έπληξαν και τις ΜΜΕ. Το μεγαλύτερο

πρόβλημα τους ήταν η ρευστότητα, με αποτέλεσμα πολλές από αυτές να σταματήσουν τη λειτουργία τους (Balios, et al., 2015).

Η ανάπτυξη της Ευρώπης στηρίζεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, διότι ένα σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού της απασχολείται σε αυτές τις επιχειρήσεις (Daskalakis and Prisillaki, 2008). Η σημαντικότητα – σπουδαιότητα των ΜΜΕ έγκειται στο γεγονός ότι επιτυγχάνουν κοινωνική σταθερότητα, αφού αναπτύσσεται και εξελίσσεται η μεσαία τάξη και δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας (Hyz, 2011).

Η ζωτική συμβολή στις ΜΜΕ στην οικονομική ανάπτυξη είναι μια πραγματικότητα που αναγνωρίζεται ομόφωνα. Οι ΜΜΕ είναι ένα πεδίο στρατηγικού ενδιαφέροντος για την οικονομία (Avasilicai, 2009).

Ο Peter Drucker είπε ότι οι μικρές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν τον κύριο καταλύτη της οικονομίας ανάπτυξης. Αυτές οι μικρές επιχειρήσεις συμβάλλουν έντονα στην επίτευξη των θεμελιώδων στόχων για οποιαδήποτε εθνική οικονομία, καθιστώντας τη ραχοκοκαλιά της κοινωνικοοικονομικής προόδου (Drucker, 2009).

2.2.2 Ορισμός Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

Ο ορισμός και ο διαχωρισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι μια επιτακτική ανάγκη, διότι οι επιχειρήσεις δηλώνουν το μέγεθός – ταυτότητας τους στη Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν στις επιδοτήσεις – κονδύλια που παρέχουν στις επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (με βάση την σύσταση 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία αντικαθιστά τη σύσταση 96/280/ΕΚ) αποτελούνται από τρία είδη επιχειρήσεων : τις πολύ μικρές, τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις. Ο διαχωρισμός τους βασίζεται στον αριθμό των εργαζομένων, τον κύκλο εργασιών και το σύνολο του ισολογισμού (Altman, et al, 2008 ; <https://www.europarl.europa.eu/2021>).

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις δεν πρέπει να ξεπερνάν το ανώτερο όριο των δέκα ατόμων που εργάζονται, ο κύκλος εργασιών να μην υπερβαίνει τα δυο εκατομμύρια ευρώ και το ανώτερο όριο του συνόλου του ισολογισμού τα δυο εκατομμύρια ευρώ. Στις μικρές επιχειρήσεις δεν πρέπει ο αριθμός των εργαζομένων να υπερβαίνει τα πενήντα άτομα, ο κύκλος εργασιών να είναι ως δέκα εκατομμύρια ευρώ και το σύνολο του ισολογισμού να μην υπερβαίνει τα δέκα εκατομμύρια ευρώ. Τέλος, οι μεσαίες επιχειρήσεις δεν πρέπει να υπερβαίνουν σε αριθμό εργαζομένων τους διακόσιους πενήντα, ο κύκλος εργασιών τους να είναι ως και πενήντα

εκατομμύρια ευρώ και το σύνολο του ισολογισμού να μην ξεπερνά τα σαράντα τρία εκατομμύρια ευρώ (βλέπε εικόνα 2.2.2.1) (<https://ec.europa.eu/2021>).

Θα πρέπει να πούμε ότι τα ανώτερα όρια ισχύουν μόνο για μεμονωμένες εταιρείες. Μια επιχείρηση που ανήκει σε μια μεγαλύτερη ομάδα μπορεί να χρειαστεί να συμπεριλάβει επίσης τα στοιχεία του προσωπικού, του κύκλου εργασιών και το σύνολο του ισολογισμού από αυτήν την ομάδα (<https://ec.europa.eu/2021>).

ΟΡΙΑ (άρθρο 2)

Κατηγορία επιχείρησης	Αριθμός απασχολούμενων: Μονάδα ετήσιας εργασίας (ΜΕΕ)	Ετήσιος κύκλος εργασιών	Ετήσιος συνολικός ισολογισμός
Μεσαία επιχείρηση	< 250	≤ 50 εκατ. ευρώ (το 1996 40 εκατ. ευρώ)	ή ≤ 43 εκατ. ευρώ (το 1996 27 εκατ. ευρώ)
Μικρή επιχείρηση	< 50	≤ 10 εκατ. ευρώ (το 1996 7 εκατ. ευρώ)	ή ≤ 10 εκατ. ευρώ (το 1996 5 εκατ. ευρώ)
Πολύ μικρή επιχείρηση	< 10	≤ 2 εκατ. ευρώ (χωρίς προηγούμενη αναφορά)	ή ≤ 2 εκατ. ευρώ (χωρίς προηγούμενη αναφορά)

Εικόνα 2.2.2.1 : Παράγοντες που καθορίζουν το μέγεθος της επιχείρησης

Πηγή : <https://ec.europa.eu/definition of SME>

Συγκεκριμένα, ο ορισμός των ΜΜΕ κάνει διάκριση μεταξύ τριών διαφορετικών κατηγοριών επιχειρήσεων. Η κάθε μία κατηγορία θα μπορούσε να αντιστοιχεί σε μια άλλη επιχείρηση. Επομένως, η διάκριση αυτή γίνεται επιτακτική προκειμένου να υπάρξει μια σαφής εικόνα

της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και να αποκλείει αυτές που δεν είναι στην ουσία ΜΜΕ. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι ακόλουθες ([file:///C:/Users/User/Downloads/sme_definition_user_guide_el%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/sme_definition_user_guide_el%20(1).pdf)) :

- **Αυτόνομη Επιχείρηση** : αν η επιχείρηση είναι είτε πλήρως ανεξάρτητη είτε έχει μία ή περισσότερες μειοψηφικές εταιρικές σχέσεις με ποσοστό μικρότερο του 25 % η καθεμία με άλλες επιχειρήσεις.
- **Συνεργαζόμενη Επιχείρηση** : αν η εταιρική συμμετοχή σε άλλες επιχειρήσεις ανέρχεται σε τουλάχιστον 25% αλλά όχι παραπάνω από 50% η σχέση αυτή θεωρείται ότι υφίσταται μεταξύ συνεργαζόμενων επιχειρήσεων.
- **Συνδεδεμένη Επιχείρηση** : εάν η εταιρική συμμετοχή σε άλλες επιχειρήσεις ξεπερνά το όριο του 50%.

2.2.3 Ο λόγος που υπάρχει ένας ευρωπαϊκός ορισμός των Μ.μ.Ε

Το σπουδαίο ρόλο που παίζουν οι ΜΜΕ σε όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώνονται και μέσα από τα λόγια του προέδρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον αναθεωρημένο οδηγό χρήσης των ΜΜΕ του 2020 τον κύριο Jean - Claude Juncker : «Η απασχόληση, η ανάπτυξη και οι επενδύσεις θα επιστρέψουν στην Ευρώπη μόνον εάν δημιουργήσουμε το κατάλληλο κανονιστικό περιβάλλον και προωθήσουμε κλίμα επιχειρηματικότητας και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Η καινοτομία και η ανταγωνιστικότητα δεν πρέπει να καταπνίγονται με υπερβολικούς περιοριστικούς και λεπτομερείς κανονισμούς, ιδίως όταν αυτοί αφορούν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Οι ΜΜΕ είναι η ραχοκοκαλιά της οικονομίας μας, με τη δημιουργία περισσότερο από το 85 % των νέων θέσεων εργασίας στην Ευρώπη και οφείλουμε να τις ελευθερώσουμε από την υπερβολική κανονιστική επιβάρυνση» (file:///C:/Users/User/Downloads/sme_definition_user_guide_el.pdf).

Ένας από τους κύριους στόχους της σύστασης από την ΕΕ είναι για να διασφαλίσει ότι τα μέτρα υποστήριξης χορηγούνται μόνο στις επιχειρήσεις που έχουν τα κριτήρια αυτά και που τα χρειάζονται πραγματικά. Υπάρχουν δύο διαφορετικοί τύποι χρηματοδότησης : η άμεση και η έμμεση χρηματοδότηση. Η διαχείριση του κεφαλαίου άμεσης χρηματοδότησης διαχειρίζεται από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Την έμμεση χρηματοδότηση την διαχειρίζονται οι εθνικές και περιφερειακές αρχές και περιλαμβάνουν το 80% του προϋπολογισμού της ΕΕ, κυρίως μέσω πέντε μεγάλων κεφαλαίων που εμπίπτουν στην

ομπρέλα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (<https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/eu-funding->).

Τα κεφάλαια των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων :

- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (περιφερειακή και αστική ανάπτυξη).
- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (κοινωνική ένταξη και χρήστη διακυβέρνηση).
- Ταμείο Συνοχής (οικονομική σύγκλιση από λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες).
- Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης.
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Ναυτιλίας και Αλιείας.

2.2.4 Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των Μ.μ.Ε

Συνοπτικά θα παραθέσουμε τα κύρια πλεονεκτήματα που έχουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (<http://www.chios-eko.gr/wp-content/sp-resources/forum-file> ; Κορρές, 2015) :

- ✓ Ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων.
- ✓ Άμεση επαφή – εποπτεία των εργαζομένων.
- ✓ Αύξηση της απασχόλησης.
- ✓ Έλλειψη γραφειοκρατίας.
- ✓ Εκμετάλλευση τοπικών πόρων.
- ✓ Ευκολότερη ροή πληροφοριών
- ✓ Άμεση επαφή με τους πελάτες.
- ✓ Εξυπηρέτηση ιδιαίτερων αναγκών του πελάτη.
- ✓ Άμεση επαφή με τους προμηθευτές.
- ✓ Άμεση επαφή με τους χρηματοδότες τους.
- ✓ Καινοτομία στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.
- ✓ Ευλυγισία στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.
- ✓ Εντοπισμός και εκμετάλλευση τοπικών πόρων.
- ✓ Αναπτυγμένο το αίσθημα της εγρήγορσης, της ευθύνης και της πρωτοβουλίας.

Φυσικό όμως είναι να υπάρχει και η άλλη πλευρά του νομίσματος, δηλαδή να μην υπάρχουν μόνο πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις όπως : (<http://www.chios-eko.gr/wp-content/sp-resources/forum-file> ; Κορρές, 2015) :

- ✓ Μικρή παραγωγική ικανότητα για την κάλυψη μεγάλου όγκου παραγγελιών.
- ✓ Δυσκολίες στην προμήθεια πρώτων υλών σε σχέση με την τιμή.
- ✓ Περιορισμένοι οικονομικοί πόροι.
- ✓ Δυσκολία για μακροχρόνιους τραπεζικούς δανεισμούς.
- ✓ Δυσκολία στο δίκτυο πωλήσεων.
- ✓ Έλλειψη τμήματος σχεδιασμού εκπαίδευσης υπαλλήλων.
- ✓ Έλλειψη μακροχρόνιου σχεδιασμού στο μάρκετινγκ.
- ✓ Συνήθως η συγκέντρωση εξουσίας είναι σ' ένα πρόσωπο που τυχαίνει να είναι και ο ιδιοκτήτης.

2.2.5 Η Μ.μ.Ε στην Ελλάδα

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν κομβικό σημείο στη διαμόρφωση της πολιτικής των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και οι εκάστοτε κυβερνήσεις στην Ελλάδα πιστεύουν στις ΜΜΕ και στην επιχειρηματικότητα τους ως ένα κλειδί για την διασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης, της καινοτομίας, της δημιουργίας θέσεων εργασίας της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής ένταξης στην ΕΕ. Όπως αναφέρουν και οι αναλυτές των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αποτελούν βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας, διότι αντιπροσωπεύουν το 99,9 % των επιχειρήσεων του μη χρηματοπιστωτικού τομέα, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κάδων οικονομικής δραστηριότητας που απασχολούν το 87% του εργατικού δυναμικού και συμβάλλουν κατά 63,6% στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας (<https://www.capital.gr/21> ; <https://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/entrepreneurship2021>).

Η οικονομική κρίση κατάφερε να φέρει στο προσκήνιο και να διαπιστώσουν οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες, σε εθνικό και ευρωπαϊκό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ιδιαίτερα στην Ευρώπη, είναι η «ραχοκοκαλιά» της οικονομίας. Αρχισαν να εκτιμούν το συνολικό όφελος που προσφέρει η επιχειρηματικότητα και να προσαρμόζουν το θεσμικό τους πλαίσιο με τέτοιο τρόπο ώστε η επιχειρηματική δραστηριότητα να αμείβεται.

Μέσα από το ερευνητικό κομμάτι της διπλωματικής, θέλω να αποδοθεί όσο το δυνατόν αναλυτικότερα μέσα από τους βασικούς δείκτες επιχειρηματικότητας, τις συνέπειες και την εξέλιξη που είχαν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

2.3 Μέτρα στήριξης των Μ.μ.Ε

Έχουμε προαναφέρει ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν την ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής ένωσης, επομένως δεν θα μπορούσε να μην παρθούν μέτρα για την στήριξη τους και την προώθηση τους. Αντιπροσωπεύουν το 99% όλων των επιχειρήσεων στην Ε.Ε. Απασχολούν περίπου 100 εκατομμύρια ανθρώπους, αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ήμισυ του ΑΕΠ της Ευρώπης και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προστιθέμενη αξία σε τομέας της οικονομίας. Επομένως, είναι σημαντικό για την ενίσχυση και την προώθηση της επιχειρηματικότητας να υπάρχει ένα σχέδιο δράσης. Συγκεκριμένα :

➤ Στρατηγική για τις ΜμΕ

- Ευρωπαϊκή εβδομάδα μικρομεσαίων επιχειρήσεων : Οι Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην χώρα μας διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στην οικονομία μας. Επομένως, η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση την τελευταία δεκαετία λαμβάνει μέτρα για την στήριξή και την ενίσχυσή της επιχειρηματικότητας (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/european-sme-week_en) .
- Βελτίωση της πρόσβασης στις αγορές. : Στόχος της επιτροπής είναι να βοηθήσει τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό, να αποκτήσουν πρόσβαση σε ξένες αγορές και να βρουν νέους επιχειρηματικούς εταίρους στο εξωτερικό (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/improving-smes-access-markets_en) .
- Οδηγία για τις καθυστερήσεις πληρωμών : Λόγο των καθυστερήσεων πληρωμών των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, η Ε. Ε εξέδωσε την Οδηγία 2011/7/ΕΕ τον Φεβρουάριο του 2011 (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/late-payment-directive_en) .
- Δοκιμή ΜμΕ : Η δοκιμή ή το τεστ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αναλύει τις πιθανές επιπτώσεις των νομοθετικών προτάσεων της Ε.Ε. Με την αξιολόγηση του κόστους και των οφελών των επιλογών πολιτικής, συμβάλει στην εφαρμογή της αρχής «σκέψου τα μικρά» και στην βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-test_en) .
- Φορολογία και ΜμΕ : Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και ΜμΕ εκπονεί μελέτες και έργα στον

τομέα της φορολογίας των ΜμΕ για να διαπιστώσει πως θα μπορούσε να βελτιωθεί η φορολογική τους κατάσταση (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/taxation-and-smes_en).

- Λογιστική και ΜμΕ : Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και ΜμΕ εκπονεί μελέτες σχετικά με τη λογιστική νομοθεσία που ισχύει για τις ΜμΕ για να βρει τρόπους βελτίωσης του νομοθετικού περιβάλλοντος (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-accounting-and-smes_en) .
- Δίκτυο απεσταλμένων ΜμΕ : Ιδρύθηκε το 2011 στο πλαίσιο της αναθεώρησης του νόμου για τις μικρές επιχειρήσεις. Κάθε χώρα της Ε.Ε. έχει ορίσει έναν εθνικό απεσταλμένο για τις ΜμΕ που συμβάλει στην προώθηση και τη χάραξη πολιτικής φιλική προς τις ΜμΕ σε όλες τις χώρες της Ε.Ε (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-envoys-network_en) .
- Συνέλευση ΜμΕ : Το συνέδριο πραγματοποιείται μια φορά το χρόνο κατά τη διάρκεια της ευρωπαϊκής εβδομάδας ΜμΕ. Μαζί με το δίκτυο των απεσταλμένων των ΜμΕ, η συνέλευση δημιουργεί τη δομή διακυβέρνησης της πράξης για τις μικρές επιχειρήσεις (https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-assembly_en) .
- Ανασκόπηση Επιδόσεων ΜμΕ : Είναι ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να παρακολουθεί και να αξιολογεί την πρόοδο των χωρών στην εφαρμογή της στρατηγικής για τις ΜμΕ και των νόμων(https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strat/sme-performance-review_en) .
- Διαδικασία εκκίνησης : Δρομολογήθηκε το 2006 από το Συμβούλιο και ξεκίνησε να εφαρμόζεται το 2007. Συγκεκριμένα, συστάθηκε μια ειδική ομάδα εμπειρογνώμων συντονιστών νεοφυών επιχειρήσεων για την παρακολούθηση της προόδου που σημειώνουν οι χώρες της Ε.Ε στην απλουστεύση των διαδικασιών εκκίνησης των επιχειρήσεων. Δυστυχώς, σε αυτή την διαδικασία η χώρα μας δεν έχει κάνει σημαντικά βήματα(https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-y/start-procedures_en) .

➤ Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας

- Επιχειρηματική εκπαίδευση : Η εκάστοτε χώρα της Ε.Ε. καθορίζουν εκπαιδευτικές πολιτικές, ενώ η Επιτροπή δρα κυρίως ως καταλύτης και διευκολυντής, προωθώντας την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα. Η δράση αυτή ξεκίνησε το 2016 ως μέρος της Νέας Ατζέντας Δεξιοτήτων για την Ευρώπη. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο επιχειρηματικών ικανοτήτων (EnterComp) έχει θέση σαν στόχο να υπάρχει μια κοινή κουλτούρα στον επιχειρηματικό κόσμο. Επίσης, το πλαίσιο στοχεύει στη γεφύρωση του κόσμου της εκπαίδευσης και της εργασίας(https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting/entrepreneurship-education_en).
- Γυναίκες επιχειρηματίες : Η επιτροπή προωθεί την οικονομική ενδυνάμωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Υπάρχουν οι ακόλουθοι σύνδεσμοι – πλατφόρμες για την υποστήριξη των γυναικών επιχειρηματιών :
 - ✚ <https://wagate.eu/> : είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα που στοχεύει να βοηθήσει τις γυναίκες επιχειρηματίες να ξεκινήσουν και να αναπτύξουν την επιχείρησή τους με την βοήθεια της συναρπαστικής κοινότητας και της ανταλλαγής γνώσεων.
 - ✚ Enterprise Europe Network (EEN) : Είναι μια ομάδα γυναικείας επιχειρηματικότητας στο Facebook που συγκεντρώνει 21 οργανισμούς – εταίρους σε 14 χώρες (<https://www.facebook.com/EEN-Women-Entrepreneurship-Sector-Group-178564092786520/>).
 - ✚ Επιχειρηματικοί άγγελοι : Ενθαρρύνουν την εμφάνιση περισσότερων γυναικών επιχειρηματιών αγγέλων στην Ε.Ε και να αυξήσουν την πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης(https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/women-entrepreneurs_en).
 - ✚ InvestEU : Είναι ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης με γνώμονα το φύλο, για να τονώσει τη χρηματοδότηση για επιχειρήσεις που ηγούνται γυναίκες (https://europa.eu/investeu/home_el).
- Μεταβίβαση επιχειρήσεων : Είναι ένας διαφορετικός τρόπος έναρξης μιας επιχείρησης. Είναι εξίσου σημαντικό για την οικονομία με τις

νεοφυείς επιχειρήσεις (https://ec.europa.eu/smes/-entrepreneurship/transfer-businesses_en).

- Οικογενειακή επιχείρηση : Αποτελούν στη Ε.Ε περισσότερο από το 60% όλων των επιχειρήσεων. Αναγνωρίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την σημαντικότητα τους και προωθεί τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος (https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/family-business_en).
- Πρόληψη αφερεγγυότητας και δεύτερη ευκαιρία : Οι βιώσιμες επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες χρειάζονται μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης (EWE) και προληπτικά μέτρα πλαίσια αναδιάρθρωσης, ώστε να αποφευχθεί η χρεοκοπία. Επίσης, σε όσους έντιμους επιχειρηματίες χρεοκοπήσουν, να τους δίνεται μια δεύτερη ευκαιρία (<https://ec.europa.eu/gr/smes/supporting-/insolvency-prevention-and-secod>).
- Erasmus για νέους επιχειρηματίες: Είναι ένα πρόγραμμα που γίνεται ανταλλαγή επιχειρηματικών και διοικητικών εμπειριών (<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entreprene/erasmus-young-entrepreneurs>).
- European Enterprise Promotion Awards : Είναι ένα βραβείο που επιβραβεύει όσους προωθούν την επιχειρηματικότητα και τις μικρές επιχειρήσεις σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entreprene/european-enterprise-promotion-awards>).
- Migrant entrepreneurs (Μετανάστες επιχειρηματίες): Αντιπροσωπεύουν μια σημαντική κατηγορία που δυνητικά μπορεί να ασχοληθούν με την επιχειρηματικότητα. Όμως, δε θα πρέπει να υπάρχουν νομικά, πολιτιστικά και γλωσσικά εμπόδια. Είναι στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπης 2020, η οποία στοχεύει στην δημιουργία συνθηκών για «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς στην ανάπτυξη» (https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entreprene/migrant-entrepreneurs_en).

➤ Πρόγραμμα COSME- Ευρώπης για μικρομεσαίες επιχειρήσεις

- Πρόσβαση στις αγορές : Μέσο του προγράμματος Enterprise Europe Network παρέχει πόρους σε όλες τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να επεκταθούν σε νέες αγορές (https://ec.europa.eu/smes/cosme/access-markets_en).
- Προγραμματισμός, παρακολούθηση και αξιολόγηση : Παρακολουθεί την εφαρμογή του προγράμματος COSME και υποβάλλει ετήσια έκθεση (https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/programming-monitoring-and-evaluation_en).
- Υποστήριξη επιχειρηματιών : Προώθηση της επιχειρηματικότητας και της επιχειρηματικής κουλτούρας μέσω των διάφορων δράσεων του προγράμματος (https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/supporting-entrepreneurs_en).
- Βελτίωση των συνθηκών ανταγωνιστικότητας : Το πρόγραμμα στοχεύει στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών για την δημιουργία και ανάπτυξή τους μέσω διάφορων δράσεων (https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/improving-conditions-competitiveness_en).

Παράλληλα, ελήφθησαν μέτρα στήριξης και προώθησης της επιχειρηματικότητας από την πλευρά της ελληνικής ηγεσίας, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία. Θα παραθέσουμε κάποια από τα σημαντικότερα μέτρα που βοήθησαν τον επιχειρηματικό κλάδο των ΜμΕ :

- ✓ Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020 : Είναι ένα πρόγραμμα στήριξης για επενδύσεις που αφορούν την Μεταποίηση, Εμπορία και Ανάπτυξη Γεωργικών Προϊόντων με τελικό προϊόν. Συγκεκριμένα, ενθαρρύνει τον ψηφιακό μετασχηματισμό του τομέα των γεωργικών ειδών διατροφής.
- ✓ Ο Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016 «Γενική Επιχειρηματικότητα».
- ✓ Ο Νόμος 4442/2016 «Νέο θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας και άλλες διατάξεις».
- ✓ Ο Νόμος 4430/2016 «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και Ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις». Αφορά, την δημιουργία «Κέντρων Στήριξης της.
- ✓ Ο Νόμος 4472/2017 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις Δημοσίου και τροποποίηση διατάξεων του Ν. 4387/2016, μέτρα εφαρμογής των δημοσιονομικών στόχων και μεταρρυθμίσεων. Μέτρα κοινωνικής στήριξης και εργασιακές ρυθμίσεις,

Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021 και λοιπές διατάξεις».

- ✓ Ο Νόμος 4512/2017 «Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής και άλλες διατάξεις».
- ✓ Ο Νόμος 4513/2018(Α΄/9/23.1.2018) εισάγει (σελ. 33 – 34) το θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση και λειτουργία ενεργειακών κοινοτήτων στην χώρα μας.

Κεφάλαιο 3^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

3.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα ερευνητική διπλωματική εργασία έχει σαν στόχο τη διερεύνηση των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην δεκαετία (2008 – 2018) στην Ελλάδα.

Η διπλωματική εργασία ερευνά μέσω των δεικτών επιχειρηματικότητας κατά πόσο επηρεάστηκε ο υπάρχων επιχειρηματικός κλάδος των Μ.μ.Ε αλλά και η δημιουργία νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Ο τρόπος με τον οποίο εξελίσσονται διάφορες πτυχές και διαστάσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας έχοντας υπόψη και τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Θέσαμε σαν άξονες για το ερευνητικό μας κομμάτι δυο ερωτήματα :

- Πώς η μεταβολή των δεικτών επιχειρηματικότητας επηρέασε της Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης;
- Πώς οι λοιποί επιχειρηματικοί δείκτες συσχετίζονται μεταξύ τους;

3.2 Αντληση δεδομένων

Η ερευνητική μελέτη αποτελεί μέρος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διοίκηση Επιχειρήσεων και Οργανισμών» του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Τα δεδομένα συλλέχτηκαν από την Global Entrepreneurship Monitor (GEM), όπου ξεκίνησε το 1999 ως ένα κοινό ερευνητικό έργο μεταξύ του Babson College (ΗΠΑ) και του London Business School (UK). Η κοινοπραξία έχει γίνει η πλουσιότερη πηγή αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση της επιχειρηματικότητας και των επιχειρηματικών οικοσυστημάτων σε όλο τον κόσμο, δημοσιεύοντας όχι μόνο την παγκόσμια έκθεση GEM ετησίως, αλλά μια σειρά εθνικών και ειδικών αναφορών θεμάτων κάθε χρόνο. Η Ελλάδα συμμετέχει από το 2003 μέσω του IOBE (<https://www.gemconsortium.org/wiki/1599>).

Όλη η συλλογή δεδομένων GEM συντονίζεται κεντρικά. Οι εμπειρογνώμονες δεδομένων GEM συνεργάζονται στενά με Εθνικές Ομάδες και προμηθευτές ερευνών για να εγγυηθούν την ποιότητα των δεδομένων. Όλες οι έρευνες υπόκεινται σε μια σειρά ελέγχων πριν ξεκινήσει η συλλογή δεδομένων. Τα δεδομένα που προκύπτουν ελέγχονται επανειλημμένα πριν από την κυκλοφορία. Αυτές οι διεργασίες, που αναπτύχθηκαν εδώ και πολλά χρόνια,

διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα GEM είναι της υψηλότερης ποιότητας (<https://www.gemconsortium.org/wiki/1599>).

Η μηχανή συλλογής δεδομένων που τροφοδοτεί την έρευνα GEM αποτελείται από δύο συμπληρωματικά εργαλεία - την έρευνα για τον πληθυσμό ενηλίκων (APS) και την εθνική έρευνα εμπειρογνομόνων (NES) (<https://www.gemconsortium.org/wiki/1599>).

3.3 Στατιστική ανάλυση

Η στατιστική ανάλυση που θα ακολουθήσει γίνεται μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS Statistics (Superior Performance Software System) είναι ένα στατιστικό πρόγραμμα ανάλυσης δεδομένων που μας παρέχει την δυνατότητα δημιουργίας αναφορών, μοντελοποίησης και ανάλυσης δεδομένων αλλά και τη γραφική αναπαράσταση αυτών.

3.4 Η πορεία των Μ.μ.Ε στην Ελλάδα 2008 – 2018

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν την ραχοκοκαλιά της οικονομίας, παρά την μείωσή τους λόγω της οικονομικής κρίσης που επήλθε και στην χώρα μας.

Στον παρακάτω πίνακα 3.4.1 θα αναφέρουμε τον συνολικό αριθμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε πανελλήνιο επίπεδο την περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης (2008 – 2018), αλλά θα απεικονίσουμε και την εξέλιξη τους διαγραμματικά.

Έτος	Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις	Μικρές Επιχειρήσεις	Μεσαίες Επιχειρήσεις	Σύνολο ΜμΕ
2008	820.021	25.789	3.579	849.389
2009	513.780	14.978	2.301	531.059
2010	719.952	22.832	2.893	745.677
2011	703.648	21.586	2.649	727.883

Έτος	Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις	Μικρές Επιχειρήσεις	Μεσαίες Επιχειρήσεις	Σύνολο ΜμΕ
2012	733.060	22.777	2.864	758.701
2013	629.811	21.669	2.464	653.944
2014	669.773	20.058	2.455	692.286
2015	682.132	19.631	2.576	704.339
2016	678.816	23.829	2.684	705.329
2017	807.666	19.662	2.349	829.677
2018	800.075	18.958	2.176	821.209

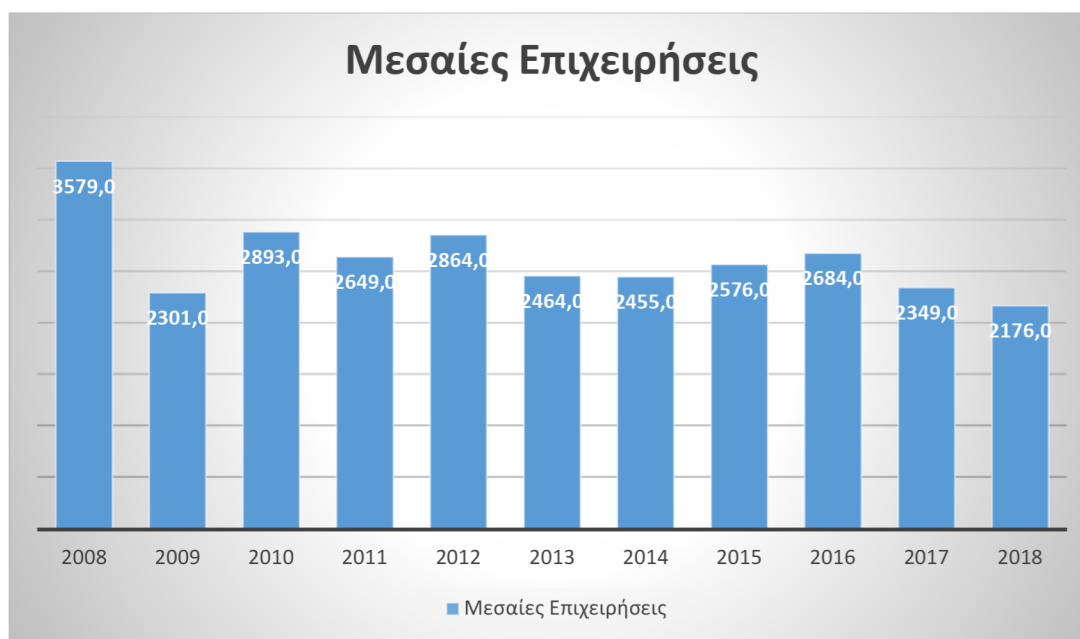
Πίνακας 3.4.1 : Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις 2008 - 2018

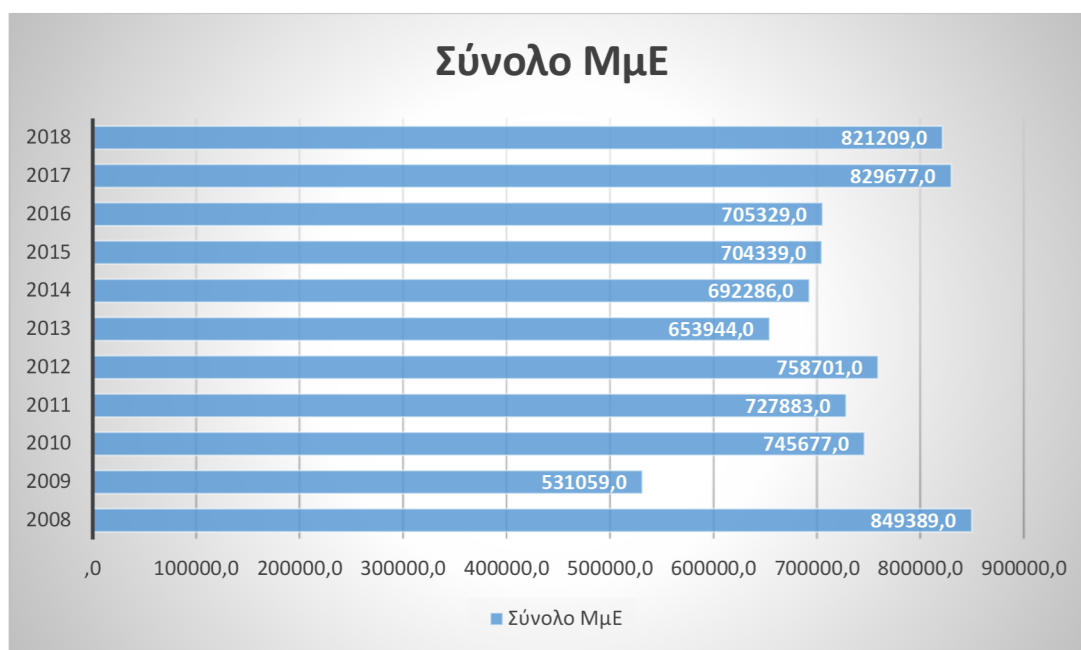
Διάγραμμα 3.4.1 : Διαχρονική εξέλιξη των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων 2008 - 2018

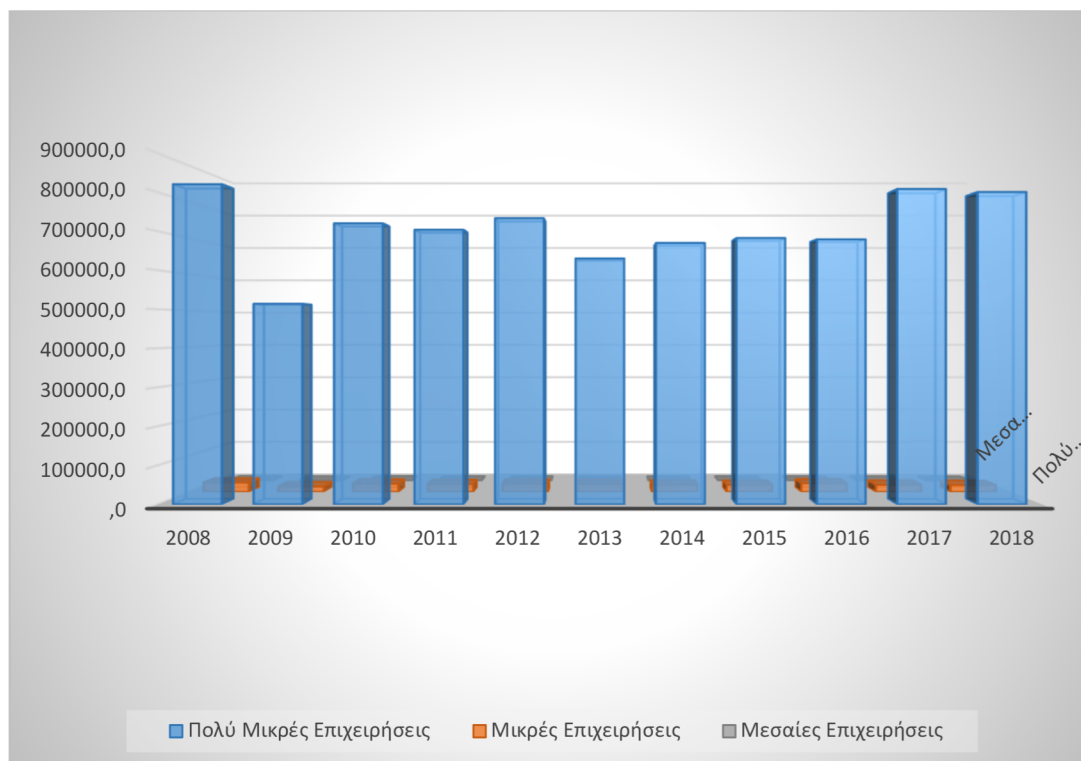
Διάγραμμα 3.4.2 : Διαχρονική εξέλιξη των Μικρών Επιχειρήσεων 2008 - 2018

Διάγραμμα 3.4.3: Διαχρονική εξέλιξη των Μεσαίων Επιχειρήσεων 2008 -2018

Διάγραμμα 3.4.4 : Διαχρονική εξέλιξη στο σύνολο των Μ.μ.Ε 2008 - 2018

Διάγραμμα 3.4.5 : Διαχρονική εξέλιξη Μ.μ.Ε (ανά μορφή) 2008 - 2018

3.5 Δείκτες επιχειρηματικότητας

3.5.1 Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας

Είναι ένας από τους βασικούς δείκτες επιχειρηματικότητας, αναφέρεται σε άτομα ηλικίας 18 – 64 ετών που είτε έχουν κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο (12) από τη στιγμή της έρευνας είχαν ξεκινήσει την προκαταρτικές ενέργειες έναρξης ενός νέου επιχειρηματικού εγχειρήματος είτε κατά την στιγμή της έρευνας ήταν ιδιοκτήτες για τουλάχιστον τρεις (3) μήνες και όχι περισσότερο από σαράντα δύο (42) μήνες (<https://www.gemconsortium.org/> ; <http://iobe.gr/>).

Διαπιστώνουμε, ότι τον υψηλότερο δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων τον εντοπίζουμε στο έτος 2008 που ανέρχεται σε 9,9% και αυτό συμβαίνει, διότι η χώρα μας στα τέλη του έτους αρχίζει η κρίση να δίνει το στίγμα της, όμως χωρίς κανείς ακόμα να γνωρίζει το μέγεθος της και την διάρκεια της. Θεωρούσαμε, στην αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Η.Π.Α, ότι είναι πολύ μακριά για να επηρεάσει την χώρα μας και όταν φάνηκαν τα πρώτα συμπτώματα της κρίσης και πάλι θεωρήσαμε ότι δεν θα έχει το ίδιο αντίκτυπο και την ίδια διάρκεια. Ενώ, το χαμηλότερο ποσοστό το έχουμε το 2017 με ποσοστό 4,8 % , όπου αυτό οφείλεται σε όλες τις δυσκολίες που πέρασε η οικονομία μας, στην μη χρηματοδότηση από τις τράπεζες, στις πολιτικές που ακολούθησαν για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ,στην μετανάστευση των νέων ανθρώπων στο εξωτερικό για ένα καλύτερο μέλλον, σε φορολογικούς παράγοντες και στο φόβο στο να επενδύσουν κάτω από τις συνθήκες αυτές(<https://www.gemconsortium.org/> ; <http://iobe.gr/>).

Ο πίνακας 3.5.1.1 και το διάγραμμα 3.5.1.1 απεικονίζουν διαχρονικά το δείκτη αρχικού σταδίου επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα από το 2008 ως το 2018.

Έτος	Α.Σ.Ε	Έτος	Α.Σ.Ε
2008	9,9	2014	7,9
2009	8,8	2015	6,7
2010	5,3	2016	5,7
2011	8,0	2017	4,8

Έτος	Α.Σ.Ε	Έτος	Α.Σ.Ε
2012	6,5	2018	6,4
2013	5,5		

Πίνακας 3.5.1.1 : Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας

Πηγή: <https://www.gemconsortium.org/>

Διάγραμμα 3.5.1.1 : Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων 2008 – 2018

3.5.2 Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά φύλο

Αποτυπώνει το ποσοστό πληθυσμού γυναικών και ανδρών ηλικίας 18 – 64 χρονών που βρίσκονται σε αρχική φάση επιχειρηματικής δραστηριοποίησης (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Στον παρακάτω πίνακα 4 και διάγραμμα 15 αποτυπώνονται το ποσοστό του πληθυσμού γυναικών και ανδρών ηλικίας 18 – 64 ετών αρχικών σταδίων επιχειρηματικότητας διαχρονικά (<http://iobe.gr>). Διαπιστώνουμε, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικείας επιχειρηματικότητας στην δεκαετία της οικονομικής κρίσης είναι το 2008 με ποσοστό 7,6 %, όπου στην πραγματικότητα δεν γνωρίζουμε ακόμα το μέγεθός της και την διάρκειά της, όπου την αντίστοιχη περίοδο το ποσοστό των ανδρών κυμαίνεται στο 6,0%. Ενώ μεγάλη μείωση της επιχειρηματικότητας στις γυναίκες βλέπουμε το έτος 2013 που αγγίζει το 3,2% , ενώ αντίστοιχη μείωση των ανδρών βλέπουμε το 2017 που φθάνει σε ποσοστό 5,7 % . Παρόλο τις αντίξοες συνθήκες που επικράτησαν και δυστυχώς μετά από μια μικρή πνοή , ήρθε η πανδημία covid – 19 και πάγωσε ή σε κάποιες περιπτώσεις «κατέστρεψε» κάθε προσπάθεια που είχε γίνει για να επιβιώσει και να αναπτυχθεί μια επιχείρηση, πόσο μάλλον για μια νέα επιχείρηση.

Η κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL αποσκοπεί στην προώθηση νέων πρακτικών καταπολέμησης όλων των μορφών διακρίσεων και ανισοτήτων στην αγορά εργασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων κυρίως λόγω φύλου , φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας ή ηλικίας(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10237>) .

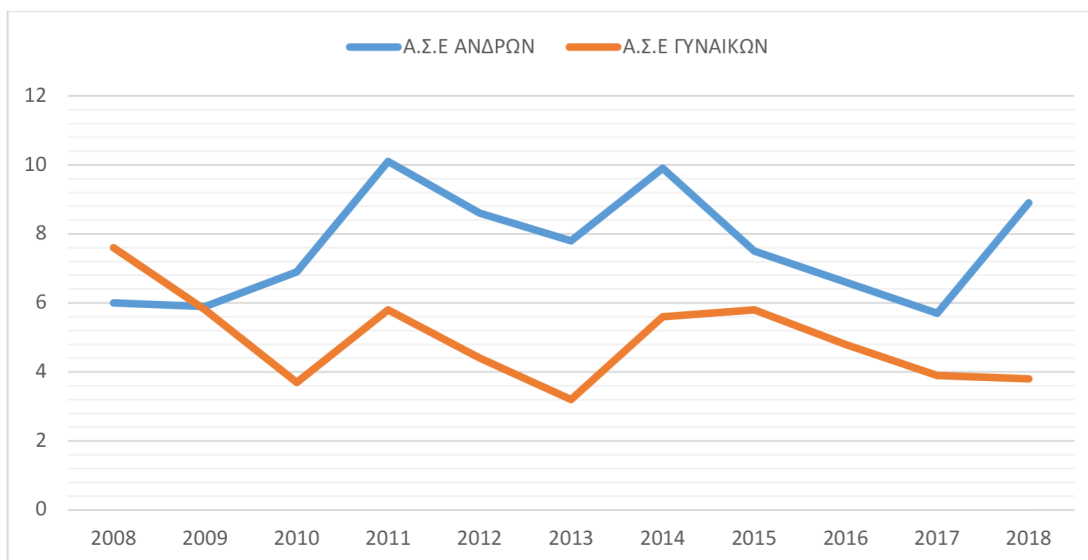
Σύμφωνα με την Αντιπρόεδρο του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού και μέλος ΔΣ ΕΒΕΑ σε συνέντευξή της 15 Ιανουαρίου του 2018 στον Ελεύθερο τύπο είπε τα ακόλουθα : «Η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας αποτελεί κατά την γνώμη μου προϋπόθεση όχι μόνο για να βγούμε νωρίτερα από την κρίση αλλά και για να μην ξαναβιώσουμε στο μέλλον. Δίνοντας ίσες ευκαιρίες και κίνητρα στο μεγαλύτερο πληθυσμιακό κομμάτι της χώρας μας δίνουμε κίνητρα στην ίδια την οικονομία να αναπτυχθεί σε στέρεες βάσεις αξιοποιώντας το σύνολο του εργατικού και επιχειρηματικού δυναμικού της (<https://eleftherostypos.gr/apopseis/169151-igynaikeia-epixeirimatikotita-proypothesi-gia-exod>).

Έτος	Α.Σ.Ε Ανδρών	Α.Σ.Ε Γυναικών	Έτος	Α.Σ.Ε Ανδρών	Α.Σ.Ε Γυναικών
2008	6,0	7,6	2014	9,9	5,6
2009	5,9	5,8	2015	7,5	5,8

Έτος	Α.Σ.Ε Ανδρών	Α.Σ.Ε Γυναικών	Έτος	Α.Σ.Ε Ανδρών	Α.Σ.Ε Γυναικών
2010	6,9	3,7	2016	6,6	4,8
2011	10,1	5,8	2017	5,7	3,9
2012	8,6	4,4	2018	8,9	3,8
2013	7,8	3,2			

Πίνακας 3.5.2.1 : Αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας ανά φύλο από το 2008-2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org/>

Διάγραμμα 3.5.2.1: Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org/>

3.5.3 Επίδοξοι επιχειρηματίες

Τα άτομα ηλικίας 18 – 64 ετών που κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο (12) από τη στιγμή της έρευνας είχαν ξεκινήσει προκαταρκτικές ενέργειες στην κατεύθυνση έναρξης ενός νέου εγχειρήματος (συμπεριλαμβανόμενης της αυτοαπασχόλησης), στο οποίο θα είναι ιδιοκτήτες είτε του συνόλου ή κάποιου μέρους (συνεταιρισμούς). Οι ενέργειες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν από συγκέντρωση κεφαλαίου και αναζήτηση χώρων εγκατάστασης και απαραίτητου εξοπλισμού, έως τη σύνταξη ενός επιχειρηματικού σχεδίου κ. ά Στην

κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται ωστόσο και όσοι ή όσες έχουν προχωρήσει πράγματι στην έναρξη λειτουργίας της επιχείρησης και έχουν ήδη πληρώσει μισθούς ή έχουν έναν κύκλο εργασιών από αυτή τη δραστηριότητα, όχι όμως για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Στον ακόλουθο πίνακα 3.5.3.1 καταγράφουμε τους δείκτες με τους επίδοξους επιχειρηματίες την περίοδο 2008 ως το 2018 :

Έτος	Επίδοξοι επιχειρηματίες	Έτος	Επίδοξοι Επιχειρηματίες
2008	5,3	2014	4,6
2009	4,5	2015	3,94
2010	2,0	2016	3,2
2011	4,4	2017	2,3
2012	3,8	2018	4,2
2013	3,3		

Πίνακας 3.5.3.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επίδοξων επιχειρηματιών 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org/>

Διάγραμμα 3.5.3.1: Διαχρονική εξέλιξη των επίδοξων επιχειρηματιών 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org/>

3.5.4 Νέοι επιχειρηματίες

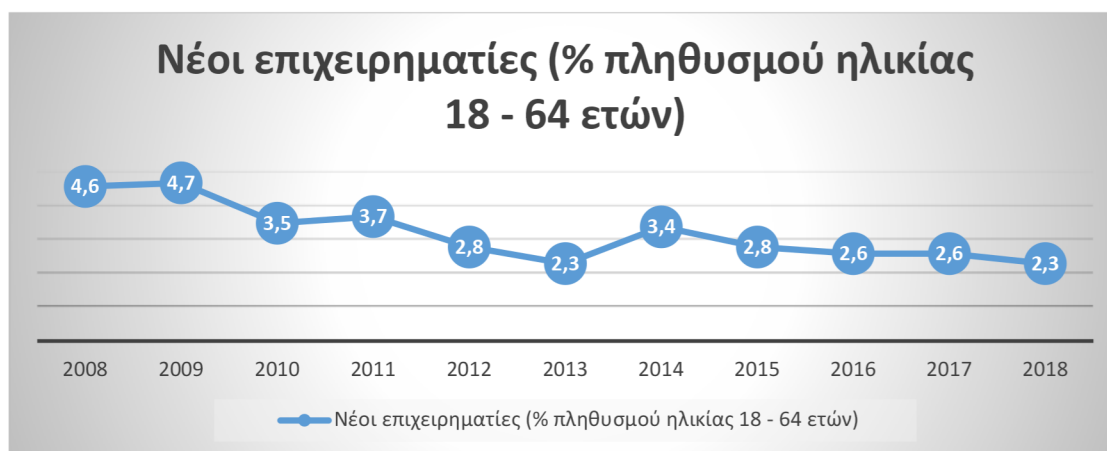
Τα άτομα ηλικίας 18 – 64 ετών που τη στιγμή της έρευνας ήταν ιδιοκτήτες ή συμμετείχαν στην ιδιοκτησία ενός εγχειρήματος ή δραστηριότητας για το οποίο έχουν καταγράψει ένα κύκλο εργασιών για τουλάχιστον τρεις αλλά όχι περισσότερους από 42 μήνες (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Θα παραθέσουμε τα στοιχεία από την έρευνα της GEM διαχρονικά από το 2008 ως το 2018, όσον αφορά τους νέους επιχειρηματίες (πίνακας 3.5.4.1 & διάγραμμα 3.5.4.1). Βλέπουμε, ότι το χαμηλότερο ποσοστό στο δείκτη νέοι επιχειρηματίες είναι τα έτη 2013 και 2018 με το ίδιο ποσοστό 2,3% , ενώ τον υψηλότερο δείκτη τον έχουμε το 2009 με 4,7%. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο δείκτης αυτός συνδυάζεται με το δείκτη για τους επίδοξους επιχειρηματίες.

Έτος	Νέοι επιχειρηματίες	Έτος	Νέοι επιχειρηματίες
2008	4,6	2014	3,4
2009	4,7	2015	2,8
2010	3,5	2016	2,6
2011	3,7	2017	2,6
2012	2,8	2018	2,3
2013	2,3		

Πίνακας 3.5.4.1 : Διαχρονική εξέλιξη των νέων επιχειρηματιών 2008-2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org/>

Διάγραμμα 3.5.4.1: Διαχρονική εξέλιξη των νέων επιχειρηματιών 2008-2018

3.5.5 Καθιερωμένη επιχειρηματικότητα

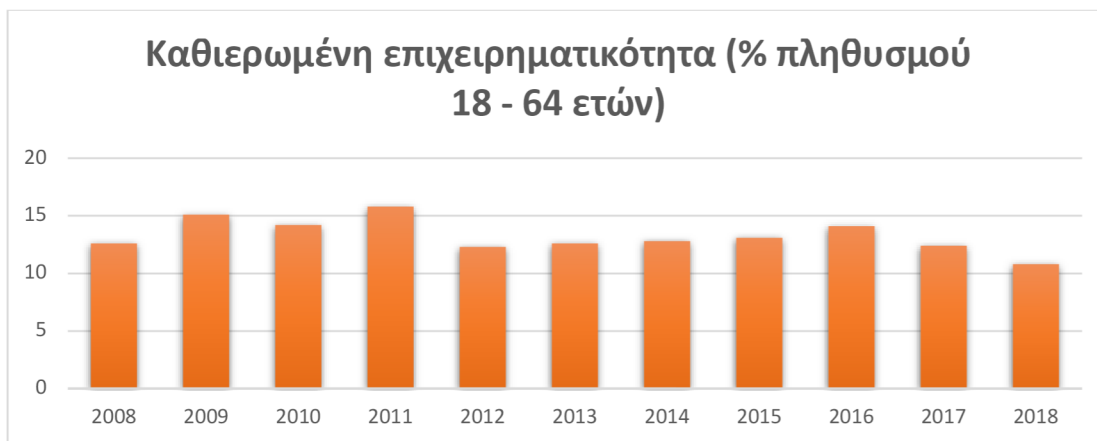
Τα άτομα ηλικίας 18 – 64 ετών που κατά τη στιγμή της έρευνας ήταν ιδιοκτήτες ή συμμετείχαν στην ιδιοκτησία μιας καθιερωμένης επιχείρησης, δηλαδή μιας επιχείρησης που έχει πραγματοποιήσει αμοιβές, πληρωμές ή οποιαδήποτε άλλες πληρωμές για περισσότερο από 42 μήνες (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Σύμφωνα με την GEM ο δείκτης καθιερωμένης επιχειρηματικότητας έχει το υψηλότερο ποσοστό το έτος 2011 με 15,8% , ενώ το χαμηλότερο το 2018 με ποσοστό 10,8%. Διότι, ο επιχειρηματίας που έχει την επιχείρηση του πάνω από 3,5 χρόνια, προσπαθεί να επιβιώσει μέσα από τις αντίξοες συνθήκες που επικρατούν και να τις ξεπεράσει, επειδή μπορεί να μην είναι σε θέση να εξασφαλίσει τον βιοπορισμό του σε κάποια άλλη θέση ή να είναι κοντά στην συνταξιοδότηση.

Έτος	Καθιερωμένη επιχειρηματικότητα	Έτος	Καθιερωμένη Επιχειρηματικότητα
2008	12,6	2014	12,8
2009	15,1	2015	13,09
2010	14,2	2016	14,1
2011	15,8	2017	12,4
2012	12,3	2018	10,8
2013	12,6		

Πίνακας 3.5.5.1: Διαχρονική εξέλιξη της καθιερωμένης επιχειρηματικότητας 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

Διάγραμμα 3.5.5.1: Διαχρονική εξέλιξη της καθιερωμένης επιχειρηματικότητας 2008 - 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

3.5.6 Επιχειρηματική ευκαιρία

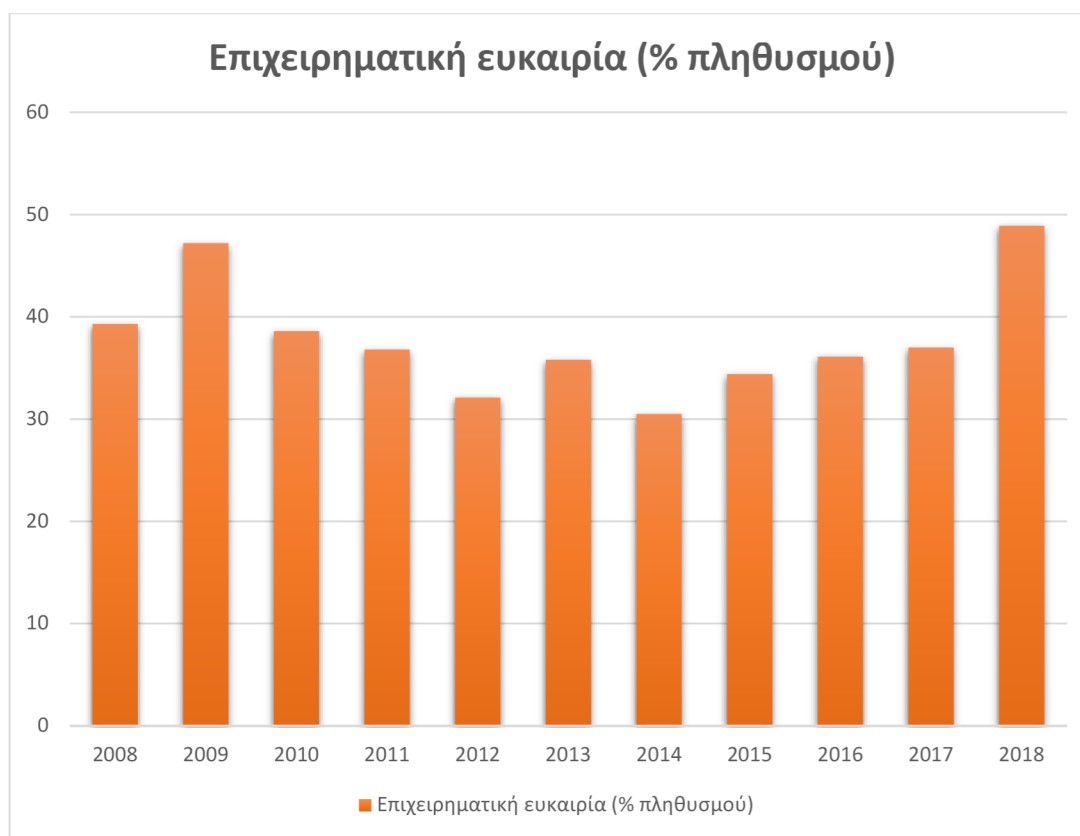
Ποσοστό αυτών που εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων οι οποίοι : α) δηλώνουν ότι απασχολήθηκαν επιχειρηματικά με κίνητρο την αξιοποίηση μιας ευκαιρίας και όχι από την έλλειψη εναλλακτικών επιλογών απασχόλησης και β) δηλώνουν ότι βασική αιτία για να αξιοποιήσουν αυτή την ευκαιρία είναι η διάθεση εργασιακής ανεξαρτησίας ή η αύξηση του εισοδήματος τους και όχι απλώς η συντήρηση του εισοδήματος τους στα ίδια επίπεδα (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Το υψηλότερο ποσοστό της επιχειρηματικής ευκαιρίας 48,90 % είναι το έτος 2018, ενώ το χαμηλότερο είναι το 2014 με ποσοστό 30,50%. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι λόγοι που δρουν στην επιλογή να «αρπάξουν» και να «εκμεταλλευτούν» μια επιχειρηματική ευκαιρία, επηρεάζονται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που λειτουργούν τα άτομα.

Έτος	Επιχειρηματική ευκαιρία	Έτος	Επιχειρηματική Ευκαιρία
2008	39,30	2014	30,50
2009	47,20	2015	34,40
2010	38,60	2016	36,10
2011	36,80	2017	37,00
2012	32,10	2018	48,90
2013	35,80		

Πίνακας 3.5.6.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικής ευκαιρίας 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

Διάγραμμα 3.5.6.1: Διαχρονική εξέλιξη των επιχειρηματικών ευκαιριών 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

3.5.7 Επιχειρηματική ανάγκη

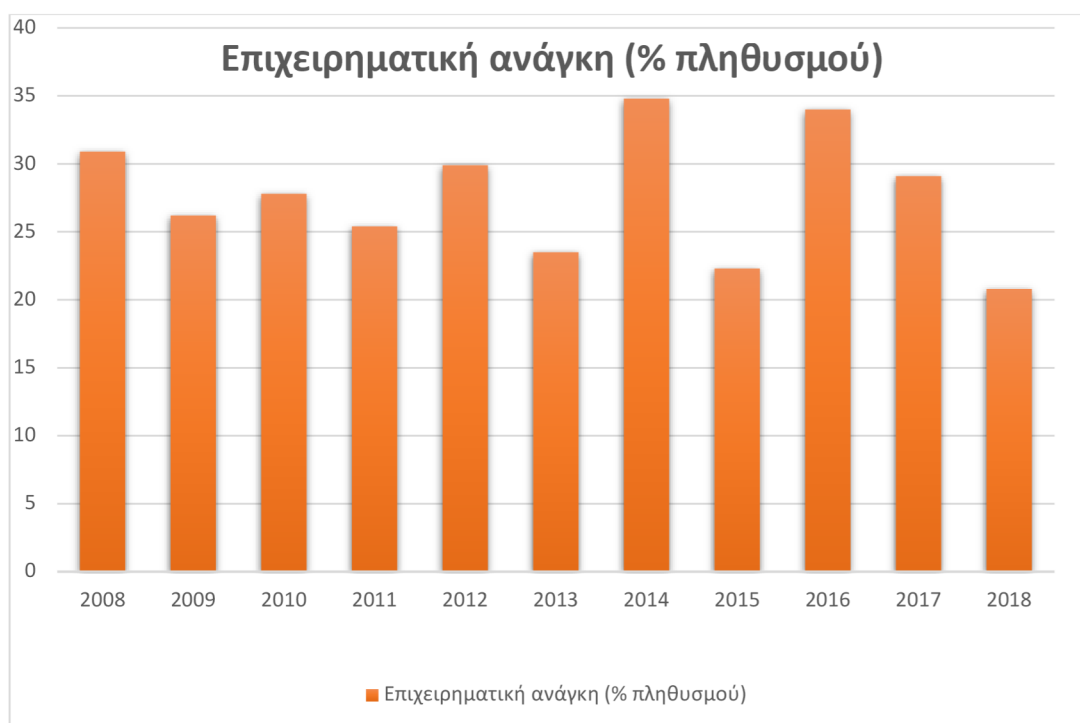
Τα άτομα ηλικίας 18 – 64 ετών που κατά την στιγμή της ερευνάς το άτομο ωθείται στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας κυρίως λόγω έλλειψης άλλων επιλογών εργασίας, δυσαρέσκειας με την υπάρχουσα απασχόληση, φόβου για πιθανή απόλυση βραχυπρόθεσμα ή απλώς για λόγους διατήρησης του εισοδήματός του, το οποίο «απειλείται» με συρρίκνωση (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>).

Διαπιστώνουμε, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρηματικής ανάγκης είναι το έτος 2014 που αγγίζει το 34,80% , ενώ το χαμηλότερο ποσοστό είναι το 2018 που είναι 20,80%. Η οικονομική κρίση οδήγησε τους νέους κυρίως ανθρώπους προς την επιχειρηματικότητα λόγω ανάγκης και όχι τόσο για λόγους επενδυτικής ευκαιρίας.

Έτος	Επιχειρηματική ανάγκη	Έτος	Επιχειρηματική Ανάγκη
2008	30,90	2014	34,80
2009	26,20	2015	22,30
2010	27,80	2016	34,00
2011	25,40	2017	29,10
2012	29,90	2018	20,80
2013	23,50		

Πίνακας 3.5.7.1 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικής ανάγκης 2008 – 2018

Πηγή: <https://www.gemconsortium.org>

Διάγραμμα 3.5.7.1 : Διαχρονική εξέλιξη των επιχειρηματικών αναγκών 2008 – 2018

Πηγή: <https://www.gemconsortium.org>

3.5.8 Επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας

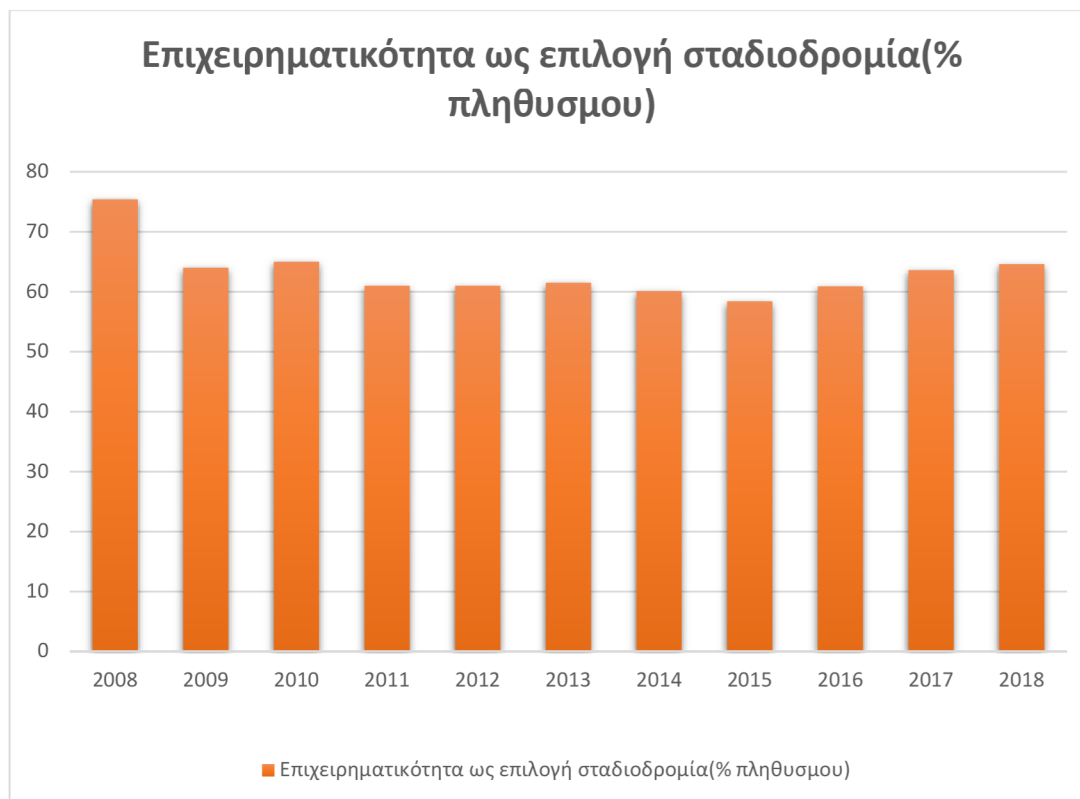
Ποσοστού πληθυσμού 18 – 64 ετών που συμφωνεί με τη δήλωση ότι στη χώρα τους, οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν την έναρξη μιας επιχείρησης ως επιθυμητή επιλογή σταδιοδρομίας (<https://www.gemconsortium.org> ; <http://iobe.gr/>) .

Στον πίνακα 3.5.8.1 και στο διάγραμμα 3.5.8.1 βλέπουμε την διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας. Η αντίληψη των Ελλήνων σε γενικές γραμμές, εκτιμάει την επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας και ιδιαίτερα οι νέοι άνθρωποι. Το 2008 έφτασε σε ποσοστό 75,40% , ενώ το χαμηλότερο ποσοστό στην δεκαετία της οικονομικής κρίσης ήταν το 2018 που άγγιξε το 58,40%. Η μείωση αυτή αντανακλά τις δυσκολίες και τις αβεβαιότητες στον επιχειρηματικό στίβο, σε σχέση με την επιλογή μιας θέσης είτε στο δημόσιο τομέα είτε στον ιδιωτικό τομέα.

Έτος	Επιχειρηματικότητα ως σταδιοδρομία	Έτος	Επιχειρηματικότητα ως σταδιοδρομία
2008	75,40	2014	60,10
2009	64,00	2015	58,40
2010	65,00	2016	60,90
2011	61,00	2017	63,60
2012	61,00	2018	64,60
2013	61,50		

Πίνακας 10 : Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

Διάγραμμα 3.5.8.1: Διαχρονική εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας 2008 - 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

3.5.9 Ποσοστού φόβου αποτυχίας

Ο δείκτης φόβου αποτυχίας είναι σε ποσοστό πληθυσμού 18 – 64 (άτομα που εμπλέκονται σε οποιαδήποτε στάδιο επιχειρηματικής δραστηριότητας εξαιρούνται) που δηλώνουν ότι ο φόβος της αποτυχίας θα τους εμπόδιζε να ιδρύσουν μια επιχείρηση (<https://www.gemconsortium.org>).

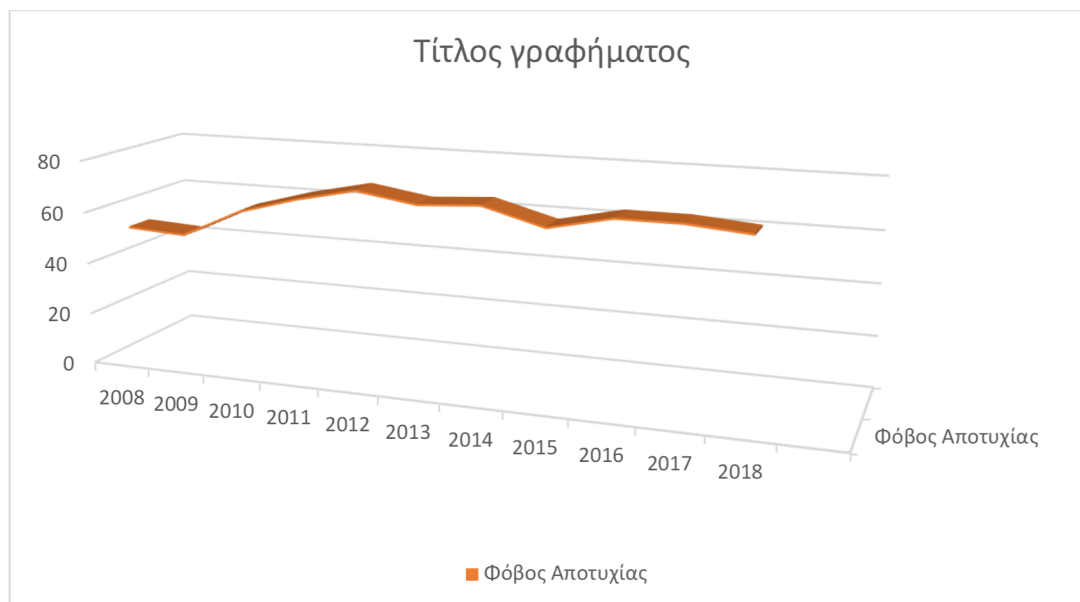
Ο δείκτης που φανερώνει το φόβο της αποτυχία στην ενασχόληση τους με ένα επιχειρηματικό εγχείρημα στην δεκαετία 2008 – 2018 , έχει μια αυξανόμενη τάση (πίνακας 11). Μάλιστα το 2012 σημειώνει το υψηλότερο ποσοστό διαχρονικά φθάνοντας το 73,70%. Ο εν δυνάμει επιχειρηματίας νιώθει ανασφάλεια με όλα τα προγράμματα «μνημόνια» που έχουν επιβληθεί, από το φορολογικό σύστημα, από την μη χρηματοδότηση των τραπεζών και γενικότερα από την μη σταθερή οικονομία. Για αυτό το λόγο η Ευρωπαϊκή επιτροπή δίνει έμφαση σε πολιτικές για την υποστήριξη και την προώθηση της «δεύτερης ευκαιρίας στην επιχειρηματικότητα». Στην ουσία η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ότι ένας

επιχειρηματίας που αποτυγχάνει (χωρίς το δόλο της πτώχευσης) έχει αποκτήσει μια εμπειρία η οποία μπορεί να βοηθήσει σε ένα μελλοντικό επιχειρηματικό εγχείρημα. Με το πρόγραμμα αυτό δίνονται οι δυνατότητα κάτω από κάποιες προϋποθέσεις να ξαναμπούν στον ενεργό στίβο της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ταυτόχρονα να μειωθούν οι άνεργοι, να καλυτερεύσει το βιοτικό επίπεδο και να καταπολεμηθεί η κατάθλιψη.

Έτος	Φόβος αποτυχίας	Έτος	Φόβος αποτυχίας
2008	52,90	2014	71,60
2009	51,70	2015	65,30
2010	62,40	2016	70,40
2011	68,80	2017	70,40
2012	73,70	2018	68,50
2013	70,10		

Πίνακας 3.5.9.1 : Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού αποτυχίας 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

Διάγραμμα 3.5.9.1: Διαχρονική απεικόνιση του ποσοστού αποτυχίας 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>

3.5.10 Διακοπή και αναστολή της επιχείρησης

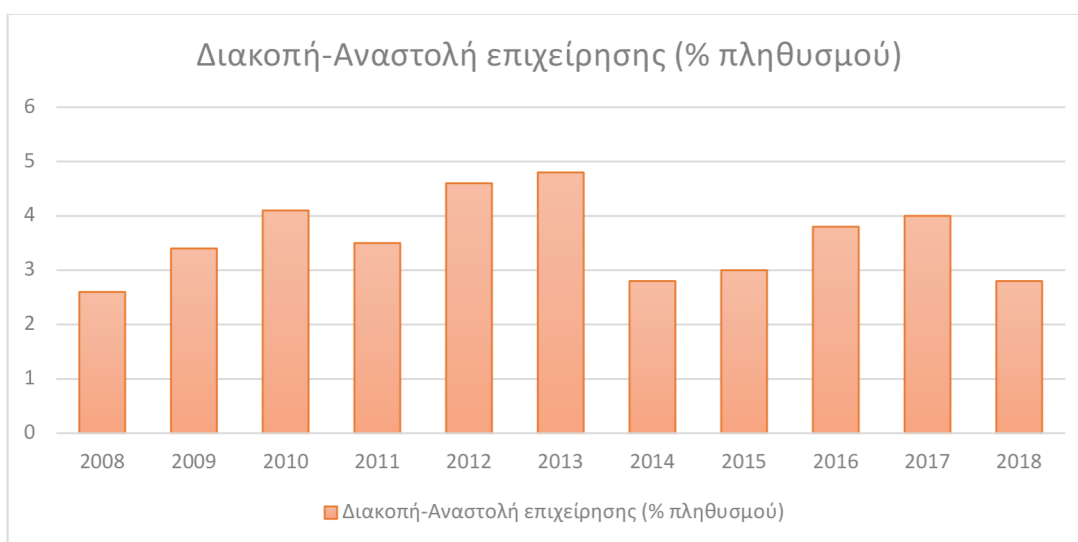
Ο σχετικός δείκτης αφορά στο ποσοστό του πληθυσμού 18 – 64 ετών που έχει διέκοψε ή ανέστειλε την επιχειρηματική του δραστηριότητα (<http://iobe.gr/>).

Το μεγαλύτερο ποσοστό διακοπής ή αναστολής της επιχείρησης έγινε το έτος 2017 για λόγους έλλειψης κερδοφορίας σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης. Ενώ αντίθετα το μικρότερο ποσοστό είναι το 2008 που ανέρχεται σε 2,60%, διότι το φθινόπωρο του 2008 άρχισε ο «Γολγοθάς» της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Έτος	Διακοπή–Αναστολή επιχείρησης	Έτος	Διακοπή–Αναστολή Επιχείρησης
2008	2,60	2014	2,80
2009	3,40	2015	3,00
2010	4,10	2016	3,80
2011	3,50	2017	4,70
2012	4,60	2018	2,80
2013	4,80		

Πίνακας 3.5.10.1 : Διαχρονική εξέλιξη διακοπών και αναστολών επιχειρήσεων 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>.

Διάγραμμα 3.5.10.1 : Διαχρονική απεικόνιση των διακοπών και αναστολών επιχειρήσεων 2008 – 2018

Πηγή : <https://www.gemconsortium.org>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ SPSS

4.1 Ανάλυση δεδομένων μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS

Μέσα από τους δείκτες που έχω παραθέσει και αναλύσει στον παραπάνω κεφάλαιο 3, όπου διαπραγματευόμαστε το ακόλουθο ερώτημα “*Πώς η μεταβολή των δεικτών αυτών επηρέασε την επιχειρηματικότητα των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης*”. Η χρονοσειρά που αντλούμε τα δεδομένα είναι από την αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα (2008) ως το τέλος της (2018).

Σκοπός της ανάλυσης των δεικτών μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS του πίνακα 4.1.1 και 4.1.2 είναι να παραθέσουμε την ύπαρξη συσχέτισης ή μη μεταξύ δύο μεταβλητών. Η ανάλυση μας δείχνει αν υπάρχει στατιστική ένδειξη, δηλαδή εάν υφίσταται συσχέτιση καθώς και την κατεύθυνση και την ένταση της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών, όπου θα απαντήσουμε στο δεύτερο ερώτημα της διπλωματικής μας εργασίας : “ *Πώς οι λοιποί επιχειρηματικοί δείκτες συσχετίζονται μεταξύ τους;*”

Ο πίνακας 4.1.1 και 4.1.2 μας δείχνει τους συντελεστές συσχέτισης Pearson μεταξύ όλων των μεταβλητών.

Πίνακας 4.1.1 : Correlations

		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	ΑΡΧΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΝΔΡΩΝ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.	ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	Pearson Correlation	1	-0,146	0,010	-0,008	-0,093	-0,253
	Sig. (2- tailed)		0,669	0,977	0,982	0,786	0,452
	N	11	11	11	11	11	11
ΑΡΧΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ	Pearson Correlation	-0,146	1	0,081	,892**	,905**	,826**
	Sig. (2- tailed)	0,669		0,814	0,000	0,000	0,002
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΝΔΡΩΝ	Pearson Correlation	0,010	0,081	1	-0,074	0,309	-0,243
	Sig. (2- tailed)	0,977	0,814		0,828	0,355	0,471

	N	11	11	11	11	11	11
		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	ΑΡΧΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΝΔΡΩΝ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.	ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.
ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔ. ΓΥΝΑΙΚΩΝ	Pearson Correlation	-0,008	,892**	-0,074	1	,770**	,755**
	Sig. (2- tailed)	0,982	0,000	0,828		0,006	0,007
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	Pearson Correlation	-0,093	,905**	0,309	,770**	1	0,512
	Sig. (2- tailed)	0,786	0,000	0,355	0,006		0,107
	N	11	11	11	11	11	11
ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	Pearson Correlation	-0,253	,826**	-0,243	,755**	0,512	1
	Sig. (2- tailed)	0,452	0,002	0,471	0,007	0,107	
	N	11	11	11	11	11	11
ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤ.	Pearson Correlation	-0,562	0,251	-0,041	0,304	-0,009	0,542
	Sig. (2- tailed)	0,072	0,457	0,905	0,363	0,979	0,085
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ	Pearson Correlation	-0,068	0,184	-0,296	-0,035	0,144	0,237
	Sig. (2- tailed)	0,842	0,589	0,377	0,920	0,673	0,483
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ	Pearson Correlation	0,071	0,139	-0,112	0,282	0,013	0,236
	Sig. (2- tailed)	0,835	0,683	0,742	0,401	0,971	0,485
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡ. ΩΣ ΕΠΙΛ. ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ	Pearson Correlation	0,455	0,485	-0,469	0,428	0,294	0,552
	Sig. (2- tailed)	0,160	0,131	0,146	0,189	0,380	0,078
	N	11	11	11	11	11	11
ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	Pearson Correlation	0,223	-,644*	0,571	-0,585	-0,369	-,830**
	Sig. (2- tailed)	0,510	0,032	0,066	0,059	0,263	0,002
	N	11	11	11	11	11	11
ΔΙΑΚΟΠΗ - ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚ.	Pearson Correlation	-0,077	-,706*	-0,199	-,705*	-,738**	-0,443

		ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	ΑΡΧΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΝΔΡΩΝ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔΙΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.	ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.
	Sig. (2-tailed)	0,823	0,015	0,558	0,015	0,010	0,173
	N	11	11	11	11	11	11

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας 4.1.2 : Correlations

		ΚΑΘΙΕΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ.	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΕΥΚΑΙΡΙΑ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΝΑΓΚΗ	ΩΣ ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΑΔΙΟΔ ΡΟΜ.	ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	ΔΙΑΚ. & ΑΝΑΣΤ ΟΛΗ ΕΠΙΧΕΙ ΡΗΣΗ Σ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	Pearson Correlat.	-0,562	-0,068	0,071	0,455	0,223	-0,077
	Sig. (2-tailed)	0,072	0,842	0,835	0,160	0,510	0,823
	N	11	11	11	11	11	11
ΑΡΧΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ	Pearson Correlat.	0,251	0,184	0,139	0,485	-,644*	-,706*
	Sig. (2-tailed)	0,457	0,589	0,683	0,131	0,032	0,015
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔ. ΑΝΔΡΩΝ	Pearson Correlat.	-0,041	-0,296	-0,112	-0,469	0,571	-0,199
	Sig. (2-tailed)	0,905	0,377	0,742	0,146	0,066	0,558
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΡΧ. ΣΤΑΔ. ΓΥΝΑΙΚΩΝ	Pearson Correlat.	0,304	-0,035	0,282	0,428	-0,585	-,705*
	Sig. (2-tailed)	0,363	0,920	0,401	0,189	0,059	0,015
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ.	Pearson Correlat.	-0,009	0,144	0,013	0,294	-0,369	-,738**
	Sig. (2-tailed)	0,979	0,673	0,971	0,380	0,263	0,010

		ΚΑΘΙΕΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ.	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΕΥΚΑΙΡΙΑ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΑΝΑΓΚΗ	ΩΣ ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΑΔΙΟΔ ΡΟΜ.	ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	ΔΙΑΚ. & ΑΝΑΣΤ ΟΛΗ ΕΠΙΧΕΙ ΡΗΣΗ Σ
	N	11	11	11	11	11	11
ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ.	Pearson Correlat.	0,542	0,237	0,236	0,552	-,830**	-0,443
	Sig. (2- tailed)	0,085	0,483	0,485	0,078	0,002	0,173
	N	11	11	11	11	11	11
ΚΑΘΙΕΡΩΜ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ.	Pearson Correlat.	1	-0,035	0,135	-0,166	-0,310	0,036
	Sig. (2- tailed)		0,919	0,693	0,625	0,353	0,916
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ. ΕΥΚΑΙΡΙΑ	Pearson Correlat.	-0,035	1	-0,514	0,403	-0,557	-0,288
	Sig. (2- tailed)	0,919		0,106	0,219	0,075	0,391
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ. ΑΝΑΓΚΗ	Pearson Correlat.	0,135	-0,514	1	0,124	0,096	0,011
	Sig. (2- tailed)	0,693	0,106		0,716	0,778	0,974
	N	11	11	11	11	11	11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜ. ΩΣ ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡ.	Pearson Correlat.	-0,166	0,403	0,124	1	-,675*	-0,306
	Sig. (2- tailed)	0,625	0,219	0,716		0,023	0,360
	N	11	11	11	11	11	11
ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	Pearson Correlat.	-0,310	-0,557	0,096	-,675*	1	0,434
	Sig. (2- tailed)	0,353	0,075	0,778	0,023		0,182
	N	11	11	11	11	11	11
ΔΙΑΚΟΠΗ - ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙ Κ.	Pearson Correlati on	0,036	-0,288	0,011	-0,306	0,434	1
	Sig. (2- tailed)	0,916	0,391	0,974	0,360	0,182	
	N	11	11	11	11	11	11

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

4.2 Περιγραφή της συνάρτησης παλινδρόμησης και των πινάκων SPSS και των στατιστικών σημαντικών επιπέδων

Η γραμμική παλινδρόμηση (linear regression) είναι ένα μοντέλο πρόβλεψης. Είναι μία και μοναδική γραμμή, που ελαχιστοποιεί το άθροισμα των τετραγώνων των αποστάσεων των σημείων από την ευθεία. Όπου θέτουμε ως εξαρτημένη μεταβλητή (Y) και ως ανεξάρτητη μεταβλητή (X).

Το σημείο με συντεταγμένες $\bar{x}, \bar{y}$ ή αλλιώς κέντρο βάρους (centroid) του νέφους.

$\hat{y}$: εκτιμώμενη τιμή του y ή εκτίμηση ή πρόβλεψη (όσο πιο κοντά είναι στο y, τόσο το καλύτερο).

e: είναι το σφάλμα ή υπόλοιπο (residual) ή κατάλοιπο, δηλαδή η διαφορά της προβλεπόμενης από την παρατηρούμενη τιμή ($e = y - \hat{y}$). Ο μέσος όρος των σφαλμάτων είναι μηδέν.

$$y - \bar{y} = (y - \hat{y}) + (\hat{y} - \bar{y})$$

Οι πραγματικές τιμές των y και οι προβλεπόμενες τιμές των y έχουν τον ίδιο μέσο όρο

↓

$$(y - \bar{y})^2 = (y - \hat{y})^2 + (\hat{y} - \bar{y})^2$$

Υψώνουμε στο τετράγωνο για να παραπέμψει σε διασπορά

↓

$$\sum (y - \bar{y})^2 = \sum (y - \hat{y})^2 + \sum (\hat{y} - \bar{y})^2$$

$\sum (y - \hat{y})^2$ ή $\sum e^2$ θέλουμε να είναι μηδέν.

Ο συντελεστής προσδιορισμού ή $R^2 = \frac{\sum (\hat{y} - \bar{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2}$ παίρνει τιμές από 0 έως 1, διότι πάνω από 0,4 θεωρείται μεγάλο, ενώ κοντά στο 1 το σφάλμα είναι μηδενικό. Το R^2 εκφράζει πόσο της % από τη διασπορά της Y ερμηνεύεται από την διασπορά του μοντέλου με ανεξάρτητη μεταβλητή την X.

Τέλος, εάν το F είναι μεγάλο, αυτό σημαίνει ότι η παλινδρόμηση είναι καλή (<http://opencourses.uom.gr/assets/site/content/courses/72/Notes-SPSS.pdf>).

Εν κατακλείδι, στο πίνακα Model Summary ελέγχουμε την τιμή του συντελεστή προσδιορισμού και του προσαρτημένου, όπου μας δείχνει την ερμηνευτική ικανότητα της εξαρτημένης μεταβλητής με την ανεξάρτητη. Επίσης, ο πίνακας ANOVA βλέπουμε το F και το t, όπου όταν το $p < 0,05$ σημαίνει ότι η γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική. Το R^2 και το F είναι οι δείκτες καλής προσαρμογής. Όταν το R^2 είναι υψηλό και το $p < 0,05$ σημαίνει ότι το μοντέλο μας έχει καλή προσαρμογή. Παράλληλα, στον πίνακα Coefficients μας ενδιαφέρει η τιμή B, η οποία μας δίνει την εξίσωση της παλινδρόμησης :

$$y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη = ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

- ❖ Beta είναι ο συντελεστής της X, όταν χρησιμοποιούμε τις τυποποιημένες τιμές (Standardized) και δεν λαμβάνουμε υπόψη τα πρόσημα, αλλά τις απόλυτες τιμές.
- ❖ Τα t και τα significance μας δείχνουν τον έλεγχο της σημαντικότητας της ανεξάρτητης μεταβλητής. Ελέγχει αν το B της ανεξάρτητης μεταβλητής μπορεί ποτέ να είναι μηδέν. Αν το $P = \text{Sig.} < 0,05$ τότε η X είναι στατιστικά σημαντική.

❖ Σχέση Αρχικού Σταδίου με Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών

Με την αρωγή του στατιστικού πακέτου SPSS υλοποιείται η εύρεση της γραμμικής παλινδρόμησης, όπου θέσαμε τον δείκτη του Αρχικού Σταδίου ως εξαρτημένη μεταβλητή(Y) και ως ανεξάρτητη μεταβλητή την Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών(X) , όπου προκύπτουν τα ακόλουθα αποτελέσματα :

Πίνακας 4.2.1 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,892 ^a	0,795	0,773	0,76316	0,795	34,999	1	9	0,000

a. Predictors: (Constant), Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών

Διαπιστώνουμε, ότι στον πίνακα Model Summary η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού είναι 0,795 και του προσαρτημένου 0,773 , αυτό μας δείχνει μια αυξημένη ερμηνευτική ικανότητα του Αρχικού Σταδίου με την Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών.

Πίνακας 4.2.2 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,384	1	20,384	34,999	,000 ^b
	Residual	5,242	9	0,582		
	Total	25,625	10			

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

b. Predictors: (Constant), Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών

Στον πίνακα 4.2.2 βλέπουμε ότι το F είναι 34,999 % και το Sig είναι 0,000%. Επομένως, η γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1(sig. < 0,05).

Πίνακας 4.2.3 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	1,446	0,944		1,532	0,160	-0,690	3,582
	Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών	1,095	0,185	0,892	5,916	0,000	0,677	1,514

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

Ο πίνακας 4.2.3 μας δίνει την εξίσωση της παλινδρόμησης:

$$\diamond y = b_0 + b_1x$$

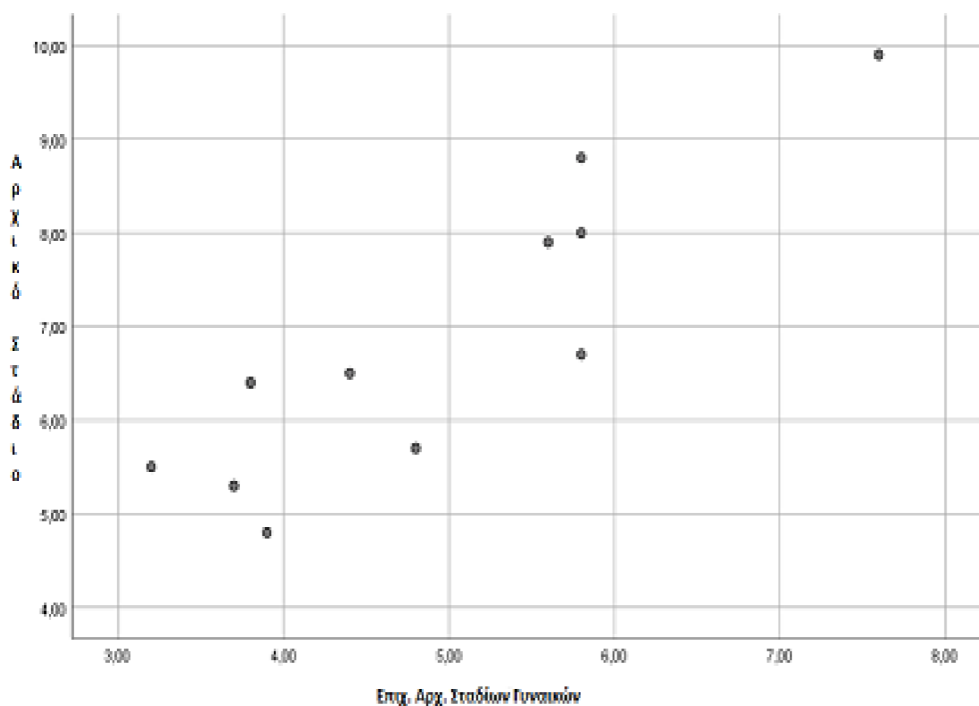
όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 1,446 + 1,095 * X$$

❖ Το $p = \text{sig} < 0,05$ η χ είναι στατιστικά σημαντική

Για να προσδιορίσουμε την γραμμική συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ των δύο μεταβλητών, την αποτυπώσαμε στο διάγραμμα διασποράς. Όπου, η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το Αρχικό Στάδιο και η ανεξάρτητη μεταβλητή (X) είναι η Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών. Παρατηρούμε ότι τα σημεία τείνουν να συγκεντρώνονται γύρω από μια νοητή ευθεία. Σύμφωνα με τα παραπάνω εφόσον ο συντελεστής Sig. $< 0,05$, απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση και συνεπώς υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του Αρχικού Σταδίου και την Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων Γυναικών.

Διάγραμμα 4.2.1 : Διάγραμμα διασποράς (Αρχικού Σταδίου & Επιχειρηματικότητα Αρχικού Σταδίου Γυναικών)

❖ Σχέση Αρχικού Σταδίου με Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Πίνακας 4.2.4 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,905 ^a	0,820	0,800	0,71658	0,820	40,905	1	9	0,000

a. Predictors: (Constant), Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Η συσχέτιση ανάμεσα στο αρχικό στάδιο και τους επίδοξους επιχειρηματίες διαφαίνεται ότι η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού 0,820 και του προσαρτημένου 0,800, που ερμηνεύεται ως μια υψηλή ερμηνευτική ικανότητα από το Αρχικό Στάδιο από την παλινδρόμηση που περιέχει τους Επίδοξους Επιχειρηματίες.

Πίνακας 4.2.5 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	21,004	1	21,004	40,905	,000 ^b
	Residual	4,621	9	0,513		
	Total	25,625	10			

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

b. Predictors: (Constant), Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Στον πίνακά 4.2.5 παρατηρούμαι ότι το sig. < 0,000, επομένως το στατιστικό επίπεδο σημαντικότητας είναι 1. Το μοντέλο μας έχει καλή προσαρμογή.

Πίνακας 4.2.6 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	1,394	0,882		1,581	0,148	-0,601	3,390

ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	1,448	0,226	0,905	6,396	0,000	0,936	1,961
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

Στον πίνακα 4.2.6 μας ενδιαφέρει η τιμή B , η οποία μας δίνει την εξίσωση της παλινδρόμησης:

$$y = b_0 + b_1x$$

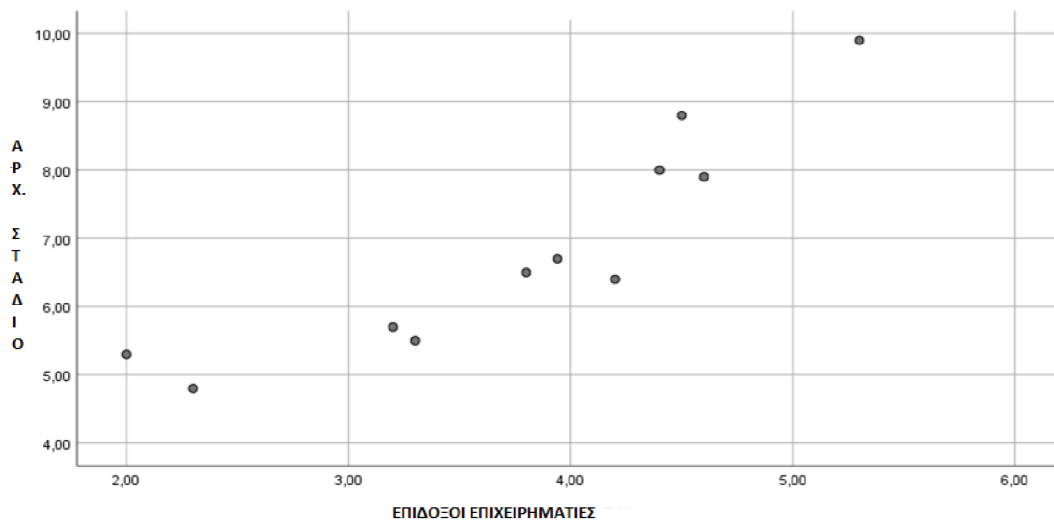
όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 1,394 + 1,448 * x$$

- ❖ Τα t και το significance συνιστούν τον έλεγχο της σημαντικότητας της ανεξάρτητης μεταβλητής. Όπου, το $p = \text{sig } 0,00 < 0,05$ η χ είναι στατιστικά σημαντική.

Επιπρόσθετα, θα παραθέσουμε ένα διάγραμμα διασποράς, όπου θα απεικονίσουμε την γραφική παράσταση που συνδέει τις δύο μεταβλητές. Η μια μεταβλητή είναι η εξαρτημένη που μπαίνει στον άξονα (Y) δηλαδή το Αρχικό Στάδιο και η άλλη μεταβλητή είναι η ανεξάρτητη που μπαίνει στον άξονα (X) που είναι οι Επίδοξοι Επιχειρηματίες. Διαπιστώνουμε, ότι στο γράφημα υπάρχει μια γραμμικότητα(υπάρχει η τάση όλες οι τελείες να είναι πάνω στην ίδια νοητή γραμμή).

Διάγραμμα 4.2.2 : Διάγραμμα διασποράς (Αρχικού Σταδίου & Επίδοξοι Επιχειρηματίες)

❖ Σχέση Αρχικού Σταδίου με Νέους Επιχειρηματίες

Πίνακας 4.2.7 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,826 ^a	0,682	0,646	0,95190	0,682	19,280	1	9	0,002

a. Predictors: (Constant), Νέοι Επιχειρηματίες

Στον πίνακα 4.2.7 εντοπίζεται η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού που είναι 0,682 και του προσαρτημένου 0,646, αυτό ερμηνεύεται ως μια καλή ερμηνευτική ικανότητα της μεταβλητότητας του Αρχικού Σταδίου από τους Νέους Επιχειρηματίες.

Πίνακας 4.2.8 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	17,470	1	17,470	19,280	,002 ^b
	Residual	8,155	9	0,906		
	Total	25,625	10			

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

b. Predictors: (Constant), Νέοι Επιχειρηματίες

Στον πίνακα 4.2.8 εμφανίζεται του sig. είναι 0,002 το οποίο είναι μικρότερο του 0,05, δηλώνοντας την στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 5% της παλινδρόμησης.

Πίνακας 4.2.9 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	1,882	1,170		1,608	0,142	-0,766	4,529
	NEOI ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	1,552	0,354	0,826	4,391	0,002	0,753	2,352

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

Επιπλέον, η συσχέτιση που έγινε ανάμεσα στο αρχικό στάδιο και με τους νέους επιχειρηματίες η τιμή του Sig.(tailed) είναι 0,002 και αντίστοιχα η Pearson Correlation είναι ,826 (επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%).

Επιπρόσθετα, μας ενδιαφέρει η τιμή B , η οποία μας δίνει την εξίσωση της παλινδρόμησης:

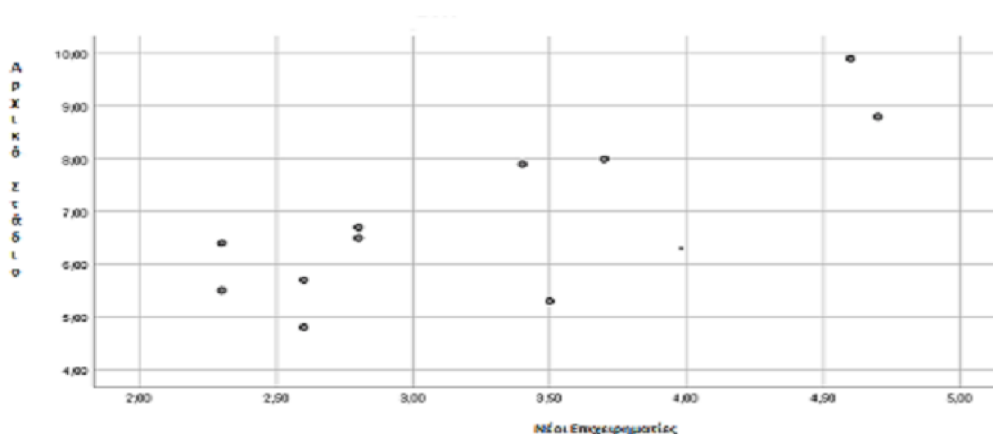
$$\diamond y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 1,882 + 1,552 * x$$

Παράλληλα, παραθέτουμε το διάγραμμα διασποράς που υποδεικνύει την γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών. Στον άξονα Y έχουμε την εξαρτημένη μεταβλητή (Αρχικό Στάδιο) και την ανεξάρτητη μεταβλητή (Νέοι Επιχειρηματίες) X . Παρατηρούμε ότι τα σημεία τείνουν να συγκεντρώνονται γύρω από την νοητή γραμμή.

Διάγραμμα 4.2.3 : Διασποράς (Αρχικό Στάδιο & Νέοι Επιχειρηματίες)

❖ Σχέση Αρχικού Σταδίου με Ποσοστό Φόβου

Πίνακας 4.2.10 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,644 ^a	0,415	0,350	1,29035	0,415	6,391	1	9	0,032

a. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Στο πίνακα 4.2.10 φαίνεται η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού που είναι 0,415 και του προσαρτημένου που είναι 0,350 , κάτι που εκφράζει μια χαμηλή ερμηνευτική ικανότητα της μεταβλητότητας του Αρχικού Σταδίου από το Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας.

Πίνακας 4.2.11 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	10,640	1	10,640	6,391	,032 ^b
	Residual	14,985	9	1,665		
	Total	25,625	10			

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

b. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Στον πίνακα 4.2.11 της ανάλυσης παλινδρόμησης το αποτέλεσμα του ελέγχου $H_0: b_1=0$, $H_1: b_1 \neq 0$ μας τα παρέχει ο ANOVA και είναι $F=6,391$ και το $\text{sig.} < 0,032$. Επιπλέον, η εκτίμηση της διασποράς των σφαλμάτων είναι 1,665.

Πίνακας 4.2.12 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	16,043	3,652		4,393	0,002	7,782	24,303
	ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	-0,139	0,055	-0,644	-2,528	0,032	-0,264	-0,015

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

Στον πίνακα 4.2.12 το στατιστικό μοντέλο που μας προκύπτει η γραμμική παλινδρόμηση είναι:

$$\diamond y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 16,043 + (-0,139) * x$$

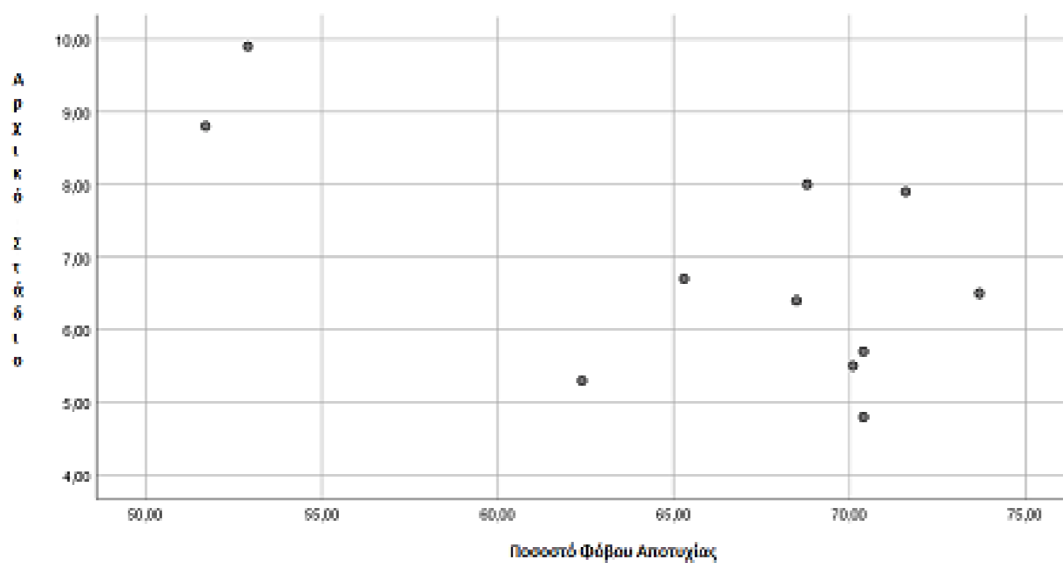
$\diamond$ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

$$H_0: b_1 = 0 \text{ \& \; } H_1: b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

$$\text{Sig} = 0,032 < 0,05 \Rightarrow \text{απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση}$$

Επίσης, παραθέτουμε το διάγραμμα διασποράς που υποδεικνύει την συσχέτιση των δύο μεταβλητών. Ο άξονας Y είναι η εξαρτημένη μεταβλητή (Αρχικό Στάδιο) και ο άξονας X είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή (Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας). Βλέπουμε, ότι τα σημεία συγκεντρώνονται γύρω μία νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Αυτό επιβεβαιώνει την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δυο μεταβλητών η οποία αποδείχθηκε και παραπάνω με την τιμή του συντελεστή $b_1(-0,139)$.

Διάγραμμα 4.2.4 : Διασποράς (Αρχικό Στάδιο & Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας)

❖ Σχέση Αρχικού Σταδίου με Διακοπή και Αναστολή της Επιχείρησης

Πίνακας 4.2.13 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,706 _a	0,498	0,442	1,19564	0,498	8,926	1	9	0,015

a. Predictors: (Constant), Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης

Ο πίνακας 4.2.13 μας δείχνει ότι ο R^2 είναι 0,498(συντελεστής προσδιορισμού) εκφράζει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής το οποίο ερμηνεύεται από τη διακύμανση των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής.

Πίνακας 4.2.14 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	12,760	1	12,760	8,926	,015 ^b
	Residual	12,866	9	1,430		
	Total	25,625	10			

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

b. Predictors: (Constant), Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης

Στον πίνακα 4.2.14 των αποτελεσμάτων της Ανάλυσης Διακύμανσης (ANOVA), παρατηρείται ότι το επίπεδο σημαντικότητας είναι $\text{sig} = 0,015 < 0,05$. Συνεπώς, η γραμμική παλινδρόμηση που έχει εκτιμηθεί θεωρείται ότι είναι στατιστικά σημαντική.

Πίνακας 4.2.15 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	11,930	1,734		6,882	0,000	8,008	15,851
	ΔΙΑΚΟΠΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	-1,390	0,465	-0,706	-2,988	0,015	-2,442	-0,337

a. Dependent Variable: Αρχικό Στάδιο

Το μαθηματικό μοντέλο το οποίο προκύπτει η γραμμική παλινδρόμηση, σύμφωνα με τον πίνακα 4.2.15 (Coefficients) είναι :

$$\diamond y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη = ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 11,930 + (-1,390) * x$$

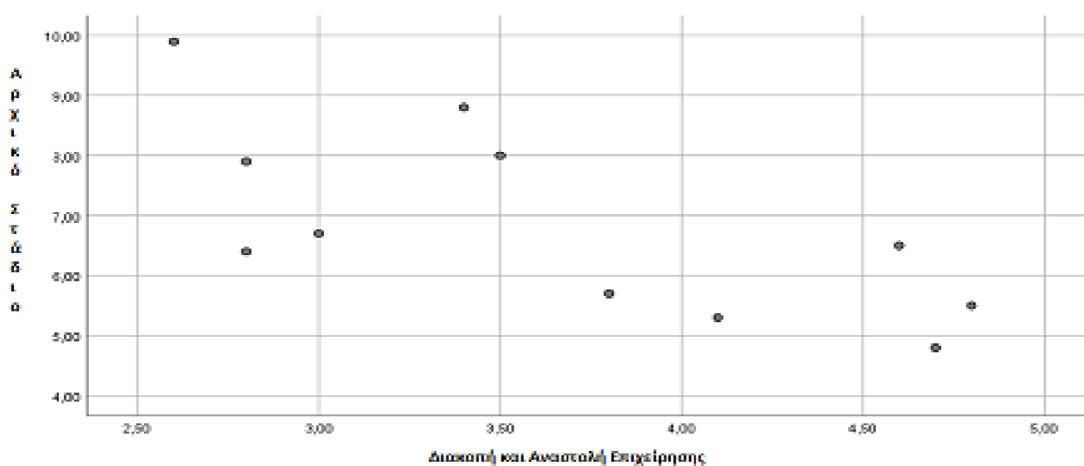
$\diamond$ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

$$H_0: b_1 = 0 \text{ \& } H_1: b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

Sig = 0,015 < 0,05 ➡ απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση

Παράλληλα, μέσα από το διάγραμμα διασποράς προσδιορίζουμε την φύση της συσχέτισης των δυο μεταβλητών, όπου η εξαρτημένη μεταβλητή απεικονίζεται στον άξονα Y και η ανεξάρτητη μεταβλητή απεικονίζεται στον άξονα X. Διαπιστώνουμε, ότι τα σημεία πλησιάζουν γύρω από την νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Αυτό αποδεικνύεται από την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών η οποία αποδείχθηκε και παραπάνω με την τιμή του συντελεστή να είναι $b_1 (-1.390)$.

Διάγραμμα 4.2.5 : Διασποράς (Αρχικό Στάδιο & Διακοπή - Αναστολή Επιχείρησης)

❖ Σχέση Επίδοξοι Επιχειρηματίες με Διακοπή και Αναστολή της Επιχείρησης

Πίνακας 4.2.16 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,738 ^a	0,545	0,494	0,71188	0,545	10,759	1	9	0,010

a. Predictors: (Constant), Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης

Ο συντελεστής προσδιορισμού (R^2) είναι 0,545 και του προσαρτημένου 0,494, αυτό μας δείχνει μικρή ερμηνευτική ικανότητα (54,5%).

Πίνακας 4.2.17 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5,453	1	5,453	10,759	,010 ^b
	Residual	4,561	9	0,507		
	Total	10,013	10			

a. Dependent Variable: Επίδοξοι Επιχειρηματίες

b. Predictors: (Constant), Διακοπή και Αναστολή της Επιχείρησης

Στον πίνακα 4.2.17 (ANOVA) , εμφανίζεται ο sig. να είναι 0,010 το οποίο είναι μικρότερο του 0,05 (sig. < 0,05), επομένως η γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική.

Πίνακας 4.2.18 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	7,088	1,032		6,867	0,000	4,753	9,423
	Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης	-0,908	0,277	-0,738	-3,280	0,010	-1,535	-0,282

a. Dependent Variable: Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Η γραμμική εξίσωση της παλινδρόμησης, που μας δίνει ο πίνακας Coefficients είναι :

$$❖ y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 7,088 + (-0,908) * x$$

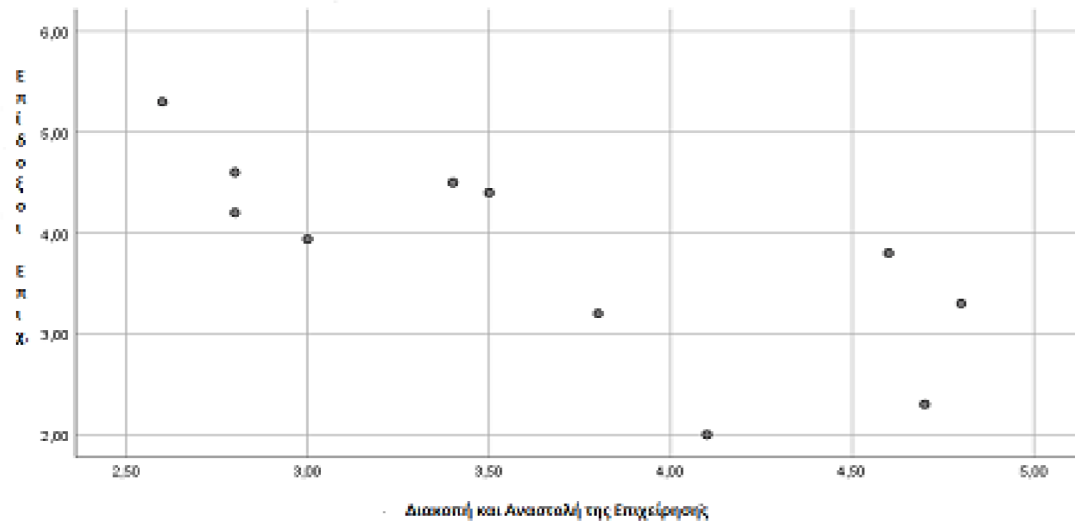
❖ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

$$H_0 : b_1 = 0 \text{ \& } H_1 : b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

Sig = 0,010 < 0,05 ➡ απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση

Επιπλέον, παραθέτουμε ένα διάγραμμα διασποράς, όπου η γραφική παράσταση προσδιορίζει την συσχέτιση που υπάρχει της εξαρτημένης μεταβλητής που είναι στον άξονα Υ και της ανεξάρτητης μεταβλητής που είναι στον άξονα Χ. Συμπεραίνουμε, ότι τα σημεία συγκεντρώνονται σχεδόν γύρω από την νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Μας επιβεβαιώνει την αρνητική κλίση συσχέτιση μεταξύ των δυο μεταβλητών, η οποία αποδείχθηκε και παραπάνω με την τιμή του συντελεστή να είναι b_1 (-0,908).

Διάγραμμα 4.2.6 : Διασποράς (Επίδοξοι Επιχειρηματίες & Διακοπή - Αναστολή Επιχείρησης)

❖ Σχέση Νέοι Επιχειρηματίες με το Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Πίνακας 4.2.19 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,830 ^a	0,688	0,653	0,50124	0,688	19,853	1	9	0,002

a. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Από τον παραπάνω πίνακα Model Summary φαίνεται ότι η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού είναι 0,688 και του προσαρτημένου 0,653 , αυτό μας δείχνει μια καλή ερμηνευτική ικανότητα των Νέων Επιχειρηματιών από τον ποσοστό Φόβου Αποτυχίας.

Πίνακας 4.2.20 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4,988	1	4,988	19,853	,002 ^b
	Residual	2,261	9	0,251		
	Total	7,249	10			

a. Dependent Variable: Νέοι Επιχειρηματίες

b. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνουμε ότι το Sig είναι 0,002. Επομένως, η γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1(sig. < 0,05).

Πίνακας 4.2.21 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	9,494	1,419		6,693	0,000	6,285	12,703
	ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	-0,095	0,021	-0,830	-4,456	0,002	-0,144	-0,047

a. Dependent Variable: Νέοι Επιχειρηματίες

Από τον παραπάνω πίνακα Coefficients έχουμε την παρακάτω γραμμική παλινδρόμηση :

$$❖ y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 9,494 + (-0,095) * x$$

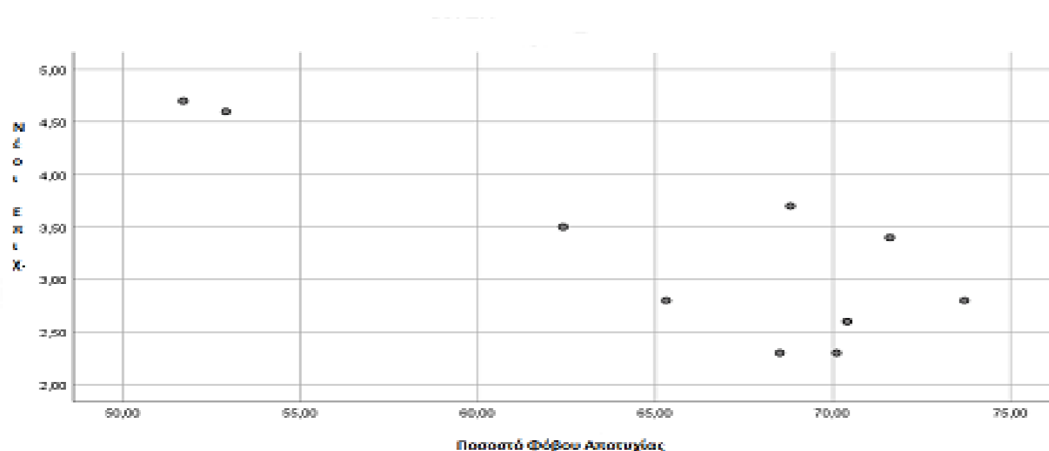
❖ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

$$H_0 : b_1 = 0 \quad \& \quad H_1 : b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

Sig = 0,002 < 0,05 ➡ απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση

Επίσης, απεικονίζουμε με το διάγραμμα διασποράς την συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής στον άξονα Y και της ανεξάρτητης μεταβλητής στον άξονα X. Διαπιστώνουμε, ότι τα σημεία πλησιάζουν γύρω από την νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Αυτό επιβεβαιώνει την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών η οποία αποδείχθηκε και παραπάνω με την τιμή του συντελεστή b_1 να είναι -0,095.

Διάγραμμα 4.2.7 : Διασποράς (Νέοι Επιχειρηματίες & Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας)

❖ Σχέση Επιχειρηματικότητα ως Επιλογή Σταδιοδρομίας με το Ποσοστό Φόβου

Πίνακας 4.2.22 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,675 ^a	0,455	0,395	3,52607	0,455	7,516	1	9	0,023

a. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Από τον παραπάνω πίνακα 4.2.22 εντοπίζεται η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού είναι 0,455 και του προσαρτημένου 0,395 , αυτό ερμηνεύεται ως μια χαμηλή ερμηνευτική ικανότητα της μεταβλητότητας της Επιχειρηματικότητας ως Επιλογή της Σταδιοδρομίας από του Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας.

Πίνακας 4.2.23 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	93,444	1	93,444	7,516	,023 ^b
	Residual	111,898	9	12,433		
	Total	205,342	10			

a. Dependent Variable: Επιχειρηματικότητα ως Επιλογή Σταδιοδρομίας

b. Predictors: (Constant), Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας

Σύμφωνα με τον πίνακα ANOVA ο Sig. είναι 0,023 , αυτό σημαίνει ότι το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 1(Sig. < 0,05).

Πίνακας 4.2.24 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	90,429	9,979		9,062	0,000	67,855	113,003
	ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΟΒΟΥ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ	-0,412	0,150	-0,675	-2,741	0,023	-0,752	-0,072

a. Dependent Variable: Επιχειρηματικότητα ως Επιλογή Σταδιοδρομίας

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 4.2.24 η γραμμική παλινδρόμηση είναι η ακόλουθη :

$$❖ y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη =ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 90,429 + (-0,412) * x$$

❖ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

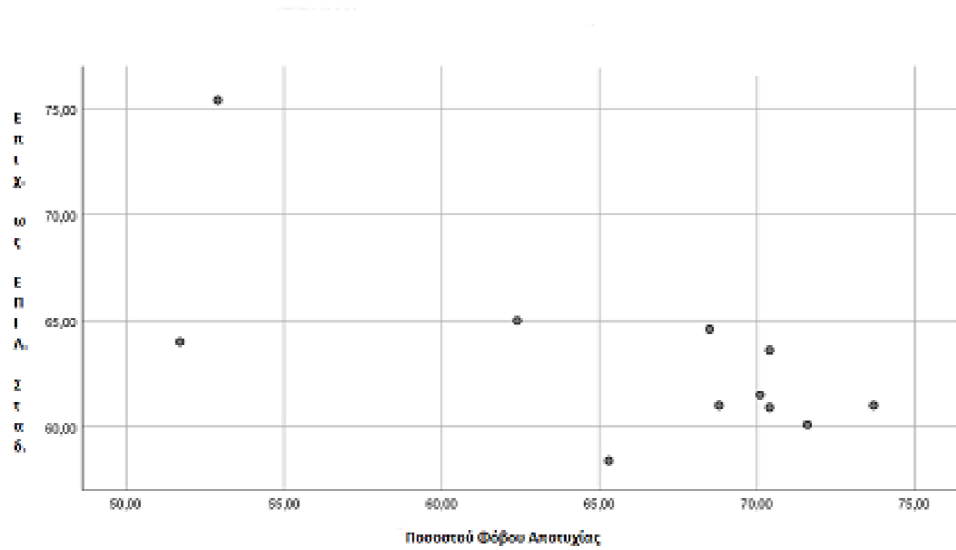
$$H_0 : b_1 = 0 \text{ \& } H_1 : b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

$$\text{Sig} = 0,023 < 0,05 \rightarrow \text{απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση}$$

Επιπρόσθετα, παραθέτουμε το διάγραμμα διασποράς όπου στον άξονα Y τοποθετούμε την εξαρτημένη μεταβλητή και στον άξονα X την ανεξάρτητη μεταβλητή. Διαπιστώνουμε, ότι τα σημεία συγκλίνουν γύρω από μία νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Αυτό επαληθεύτηκε

με την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δυο μεταβλητών η οποία αποδείχθηκε και από τα παραπάνω με την τιμή του συντελεστή b_1 να είναι -0,412.

Διάγραμμα 4.2.8: Διασποράς (Επιχειρηματικότητα Ως Επιλογή Σταδιοδρομίας & Ποσοστό Φόβου Αποτυχίας)

❖ Σχέση Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης με τους Επίδοξους Επιχειρηματίες

Πίνακας 4.2.25 : Συντελεστές προσδιορισμού σχέσης

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,738 ^a	0,545	0,494	0,57826	0,545	10,759	1	9	0,010

a. Predictors: (Constant), Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού είναι 0,738 και του προσαρτημένου 0,545 , όπου ερμηνεύεται ως μια καλή ερμηνευτική ικανότητα της μεταβλητότητας της Διακοπής και Αναστολής της Επιχείρησης από τους Επίδοξους Επιχειρηματίες.

Πίνακας 4.2.26 : Ανάλυση Παλινδρόμησης

ANOVA ^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,598	1	3,598	10,759	,010 ^b
	Residual	3,009	9	0,334		
	Total	6,607	10			

a. Dependent Variable: Διακοπή και Αναστολή της Επιχείρησης

b. Predictors: (Constant), Επίδοξοι Επιχειρηματίες

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι ο Sig. είναι 0,010, άρα το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 1 (Sig. < 0,05).

Πίνακας 4.2.27 : Εκτιμώμενοι συντελεστές για την παλινδρόμηση

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	5,909	0,712		8,302	0,000	4,299	7,519
	ΕΠΙΔΟΞΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	-0,599	0,183	-0,738	-3,280	0,010	-1,013	-0,186

a. Dependent Variable: Διακοπή και Αναστολή Επιχείρησης

Ο παραπάνω πίνακας μας δίνει την παρακάτω γραμμική εξίσωση :

$$❖ y = b_0 + b_1x$$

όπου Εξαρτημένη = ConstantB + Συντελεστής Ανεξάρτητης B * Ανεξάρτητη

Το b_1 εκφράζει τη μεταβολή της Y για μια μονάδα αύξησης της X.

$$Y = 5,909 + (-0,599) * x$$

❖ Έλεγχος του συντελεστή παλινδρόμησης B :

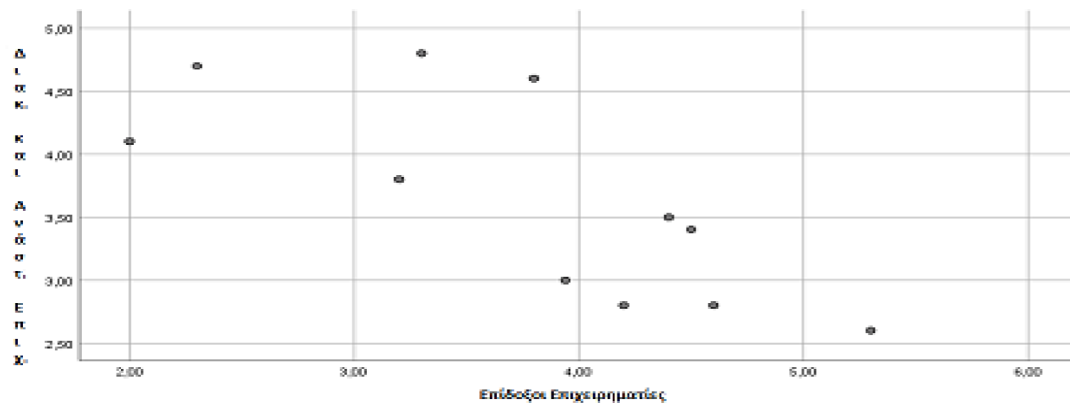
$$H_0: b_1 = 0 \quad \& \quad H_1: b_1 \neq 0$$

Τα αποτελέσματα από το SPSS μας δείχνουν ότι :

Sig = 0,010 < 0,05 ➡ απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση

Τέλος, προσδιορίζουμε με το διάγραμμα της διασποράς την φύση της συσχέτισης μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής στον άξονα (Y) και της ανεξάρτητης μεταβλητής στον άξονα

(Y). Διακρίνουμε, ότι τα σημεία συγκεντρώνονται γύρω από μία νοητή ευθεία με αρνητική κλίση. Αυτό επιβεβαιώνει την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών η οποία αποδείχθηκε και παραπάνω με την τιμή του συντελεστή b_1 να είναι -0,599.

Διάγραμμα 4.2.9 : Διασποράς (Διακοπή – Αναστολή Επιχείρησης & Επίδοξοι Επιχειρηματίες)

Κεφάλαιο 5 : Συμπεράσματα – Προτάσεις

5.1 Συμπεράσματα

Οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις αποτελούν σημαντικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας, είναι η «ραχοκοκαλιά» της οικονομίας, αφού αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία επί του συνόλου των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Μέσα από το ερευνητικό και θεωρητικό πλαίσιο αποτυπώνονται τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που άντεξαν στην κρίση, καθώς και οι παράγοντες που επηρέασαν τη λειτουργία και βιωσιμότητά τους. Παράλληλα, μέσα από την έρευνα διαπιστώνουμε την ανάγκη του ανθρώπου για ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο, την υλοποίηση ενός επιχειρηματικού εγχειρήματος και την ανάγκη για επιβίωση. Τα δεδομένα – δείκτες επιχειρηματικότητας, τα οποία συλλέχθηκαν από την Global Entrepreneurship Monitor (GEM), μας δίνουν πληροφορίες που μπορέσαμε να αξιοποιήσουμε και να εξάγουμε τα συμπεράσματα μας.

Αρχικά, στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα που θέσαμε «Πώς η μεταβολή των δεικτών επιχειρηματικότητας επηρέασε τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης;», διαπιστώσαμε όσον αφορά τον δείκτη αρχικού σταδίου επιχειρηματικότητας το υψηλότερο ποσοστό ήταν το 2008 (9,9%) όταν άρχισε στα μέσα προς τέλος του ίδιου έτους η είσοδος των πρώτων σύννεφων της οικονομικής κρίσης στην χώρα μας και το χαμηλότερο ποσοστό ήταν το 2017 που άγγιξε το 4,8% . Στα εν λόγω διαστήματα, σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι πολιτικοοικονομικές αποφάσεις – εξελίξεις, που είχαν δημιουργήσει ένα νέο επιχειρηματικό περιβάλλον. Επίσης, από το καλοκαίρι του 2015 και μετά είχαμε για πρώτη φορά στη χώρα μας την επιβολή κεφαλαιακών περιορισμών. Επιπλέον, όσον αφορά τον δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο τη μεγαλύτερη πτώση των ανδρών την έχουμε τα έτη 2009 (5,9 %) και 2017 (5,7%) , ενώ αντίστοιχα στις γυναίκες την έχουμε το 2010 (3,7 %) και 2013 (3,2 %) . Διαπιστώνεται ότι το ποσοστό της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων παραμένει σχεδόν σταθερό από 3,9 %, που ήταν το 2017, σε 3,8 % που ήταν το 2018, ενώ στους άνδρες ενισχύθηκε σε σημαντικό αυξητικό βαθμό από το 2017 που ήταν 5,7%, σε 8,9% το 2018. Δυστυχώς, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι άνδρες να αποτελούν πλέον το 70% του συνόλου του αρχικού δείκτη επιχειρηματικότητας, ενώ οι γυναίκες το 30%, που είναι ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά διαχρονικά. Δυστυχώς, την πορεία της γυναικείας επιχειρηματικότητας ανακόπηκε λόγω της οικονομικής κρίσης και λίγο αργότερα λόγω της

πανδημία (COVID). Εξάλλου έρευνες έχουν δείξει ότι είναι πιο δύσκολο για της γυναίκες να εδραιωθούν στον επιχειρηματικό κόσμο σε σχέση με τους άντρες, διότι υπάρχουν ακόμα παθογένειες και στερεότυπα. Η επιχειρηματικότητα, που στηρίζεται σε ένα υγιές και δίκιο περιβάλλον, συμβάλλει στην σταδιακή οικονομική ανάκαμψη κάθε χώρας.

Παράλληλα, διαπιστώνουμε όσον αφορά τον δείκτη με τους επίδοξους επιχειρηματίες ότι το χαμηλότερο ποσοστό ήταν το 2010, που άγγιξε το 2,0%, ενώ το υψηλότερο ποσοστό ήταν ακόμα στην αρχή της οικονομικής κρίσης το 2008 που έφτασε το 5,3%, διότι κανείς ακόμα δεν φανταζόταν την έκτασή της και την διάρκειά της. Επίσης, αναφορικά με τον δείκτη με τους νέους επιχειρηματίες το υψηλότερο ποσοστό ήταν το 2009, με ποσοστό 4,7%, επειδή όπως προαναφέρθηκε και προγενέστερα ήταν ακόμα η αρχή της κρίσης. Όσον αφορά τον δείκτη καθιερωμένης επιχειρηματικότητας, διαπιστώνουμε ευχάριστα ότι καθ' όλη την διάρκεια της οικονομικής κρίσης δεν υφίστανται μεγάλες μεταπτώσεις, παρά τη μικρή εξασθένηση που υπήρξε το 2018 (10,8 %). Αυτό οφείλεται στην ισχυρή παρουσία της αυτοαπασχόλησης και στην ύπαρξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομία μας.

Επίσης, ο δείκτης επιχειρηματικής ευκαιρίας είχε το υψηλότερο ποσοστό το 2018 (48,9%), που σημαίνει ότι ο ελληνικός λαός πίστευε ότι υπάρχουν επιχειρηματικές ευκαιρίες στην χώρα μας, ενώ ο δείκτης που εκφράζει την επιχειρηματική ανάγκη, για το ίδιο έτος, ανήρθε στο 20,8%. Αυτό σημαίνει ότι η αξιοποίηση μια επιχειρηματικής ευκαιρίας γίνεται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, που συνεπάγεται καλύτερες προοπτικές βιωσιμότητας απ' ότι η επιλογή να γίνεται από λόγους ανάγκης. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τον δείκτη επιχειρηματικότητας ως επιλογή σταδιοδρομίας έχουμε την μεγαλύτερη πτώση στην αρχή της οικονομικής κρίσης, όπου το 2015 ανερχόταν στο ποσοστό 58,40%

Από την άλλη πλευρά έχουμε τον δείκτη φόβου αποτυχίας ως ένα σημαντικό εμπόδιο που αποτρέπει τους εν δυνάμει επιχειρηματίες στην ενασχόλησή τους με τον επιχειρηματικό στίβο. Δυστυχώς, έχει μια ανοδική πορεία και αυτό πιθανόν να οφείλεται σε συνδυασμούς πολλών παραγόντων όπως η ανασφάλεια, που υπάρχει στο φορολογικό σύστημα, στην έλλειψη χρηματοδότησης κ. α.

Τέλος, όσον αφορά το πρώτο σκέλος του ερωτήματος έχουμε τον δείκτη διακοπής και αναστολής της επιχείρησης, όπου διαπιστώνουμε μια αυξητική τάση μετά το πρώτο σοκ της οικονομικής κρίσης, από 2,6% το 2008 (όπου είχε το χαμηλότερο ποσοστό), να αγγίζει το υψηλότερο ποσοστό το 2013 (4,8%). Βέβαια, ενθαρρυντικό είναι ότι το 2018 το ποσοστό αγγίζει το 2,8% σχεδόν όσο και το 2008, που ξεκίνησε η κρίση. Η αυξητική αυτή τάση που

υπήρξε στην δεκαετία της κρίσης, οφειλόταν στην έλλειψη χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, στα «κόκκινα» δάνεια των επιχειρήσεων και στο αδιέξοδο που οδηγήθηκαν οι επιχειρήσεις λόγω της έλλειψης ρευστότητας.

Στην συνέχεια θέσαμε ένα δεύτερο ερώτημα : «Πώς οι λοιποί επιχειρηματικοί δείκτες συσχετίζονται μεταξύ τους;» και διαπιστώσαμε την ύπαρξη συσχέτισης σε κάποιες από τις μεταβλητές που επεξεργαστήκαμε, με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS, το οποίο δε μας δείχνει μόνο εάν υφίσταται συσχέτιση, αλλά περιγράφει και την κατεύθυνση και την ένταση της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών. Μία συσχέτιση που βρήκαμε μέσω του προγράμματος SPSS είναι ότι ο δείκτης αρχικού σταδίου με τον δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων γυναικών μας δείχνει ότι η γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική, διότι το Sig. είναι 0,00. Επίσης, η συσχέτιση ανάμεσα στο δείκτη αρχικού σταδίου και στον δείκτη με τους επίδοξους επιχειρηματίες, ερμηνεύεται σε στατιστικό επίπεδο σημαντικότητας 1, επειδή ο Sig. είναι 0,000. Συνεπώς, υπάρχει γραμμική παλινδρόμηση. Παράλληλα, έχουμε τη στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των δεικτών του αρχικού σταδίου με τους νέους επιχειρηματίες, όπου το Sig. είναι 0,002. Επιπρόσθετα, η συσχέτιση ανάμεσα στο αρχικό στάδιο με το ποσοστό φόβου, μας εκφράζει την αρνητική σχέση που υπάρχει μεταξύ των δύο αυτών δεικτών και από την άλλη τη χαμηλή ερμηνευτική ικανότητα. Επίσης, η σχέση ανάμεσα στο αρχικό στάδιο με τη διακοπή και αναστολή της επιχείρησης, η σχέση των επίδοξων επιχειρηματιών με τη διακοπή και αναστολή της επιχείρησης, η σχέση με τους νέους επιχειρηματίες και με το ποσοστό φόβου, η συσχέτιση ανάμεσα στο φόβο αποτυχίας με την επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας και τέλος η σχέση μεταξύ των επίδοξων επιχειρηματιών με τη διακοπή και αναστολή της επιχείρησης έχουν μια καλή στατιστική ερμηνευτική ικανότητα. Επίσης, έχουν αρνητική σχέση, διότι η τιμή του συντελεστή στην εκάστοτε σχέση έχει το πρόσημο (-).

Εν κατακλείδι, από την έρευνα προκύπτει ότι οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις εισήλθαν στην περίοδο της οικονομικής κρίσης με αρκετά ικανοποιητικούς δείκτες, διότι το μακροοικονομικό περιβάλλον ως και τα μέσα του 2008 κρινόταν ιδιαίτερο ικανοποιητικό. Με την έλευση της οικονομικής κρίσης στα μέσα προς τα τέλη του 2008, παρατηρούνται οι πρώτες αλλαγές – επιδεινώσεις στην ρευστότητα και στην κερδοφορία. Ακολούθησε, περιορισμός στην πρόσβαση του τραπεζικού δανεισμού, δυσκολία αποπληρωμής δανείων, φόβος για μια νέα επένδυση, καθώς και διακοπή ή και αναστολή λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων που είχαν ήδη δάνεια. Απόρροια αυτής της κατάστασης ήταν η αύξηση της

ανεργίας, διότι για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να επιβιώσουν κατέφευγαν στη μείωση του προσωπικού με σκοπό να περιορίσουν τα λειτουργικά τους έξοδα και να παραμείνουν ενεργές.

Στην ουσία μεγάλη μείωση στο σύνολο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαπιστώνουμε το 2009, δηλαδή το πρώτο χρόνο της κρίσης που δεν υπήρχαν ακόμα δικλείδες ασφαλείας ούτε από την πλευρά του επιχειρηματία, ούτε από την πλευρά της πολιτείας, αλλά ούτε και την μεριά της Ευρώπης. Στη συνέχεια, βλέπουμε μικρότερες διακυμάνσεις, άλλοτε με θετικό πρόσημο και άλλοτε με αρνητικό πρόσημο. Μέσα από την κρίση διαπιστώθηκαν οι παθογένειες που υπόβοσκαν χρόνια στον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και επιχειρηματικό κόσμο. Παράλληλα, διαπιστώθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι θεσμικές αδυναμίες και ασυμμετρίες της ευρωζώνης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάλαβε τα σφάλματά της, αλλά και το πόσο σημαντικό είναι να επενδύσουν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η ανάπτυξη τον οποίον συμβάλλει στην οικονομική άνθηση κάθε χώρας.

5.2 Προτάσεις

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν συνεχώς προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν. Δημιουργείται πάντα η ανάγκη για αναδιάρθρωση, μετασχηματισμό και βελτίωση σε επίπεδο λειτουργικό, βιωσιμότητας, βελτίωσης και ανάπτυξης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, πάντα θα υπάρχουν πρόσθετα μέτρα που θα στοχεύουν στα παραπάνω. Θα αναφέρουμε σε γενικές γραμμές τα μέτρα που θα συνεισφέρουν στον επιχειρηματικό στίβο:

- ❖ Απλοποίηση των διαδικασιών έναρξης μιας επιχείρησης.
- ❖ Απλοποίηση στον τομέα της νομοθεσίας περί «αφερεγγυότητας».
- ❖ Άμεση πληρωμή συμβάσεων από τις δημόσιες αρχές.
- ❖ Μείωση των επιτοκίων στα μικρά δάνεια.
- ❖ Κίνητρα για την Ενιαία Αγορά.
- ❖ Σταθερό φορολογικό σύστημα.
- ❖ Εκσυγχρονισμός των Δημόσιων Υπηρεσιών.
- ❖ Συχνή ενημέρωση για τα μέτρα προώθησης και ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων είτε σε συνεργασία με την ευρωπαϊκή ένωση είτε από πρωτοβουλία κρατικών παρεμβάσεων.

- ❖ Προώθηση μέτρων που να ευνοούν τον σχηματισμό συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων (κοινοπραξίες, δίκτυα) , με στόχο τον επιμερισμό κόστους π. χάριν πρώτων υλών.
- ❖ Μέτρα ενίσχυσης κινήτρων για την συμμετοχή των ενηλίκων στη δια βίου μάθησης.
- ❖ Αύξηση του διαθέσιμου προϋπολογισμού για στοχευμένα προγράμματα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- ❖ Βελτίωση δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (σε ατομικό και συλλογικό χαρακτήρα).
- ❖ Δυνατότητα για καλύτερη πρόσβαση των επιχειρήσεων σε διαδικτυακά αγαθά και υπηρεσίες.
- ❖ Εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων.
- ❖ Καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

Σε ένα εξαιρετικά επιχειρηματικό ανταγωνιστικό περιβάλλον, με τις συνεχόμενες μεταβολές τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο , θα πρέπει όλες οι πλευρές (κράτος, ευρωπαϊκή επιτροπή και τον επιχειρηματικό κόσμο) να μην επαναπαύονται αλλά να προσπαθούν από την πλευρά του επιχειρηματικού κόσμου να εξελίσσονται, να βελτιώνονται και να προσαρμόζονται στα νέα μέτρα, αλλά και από την πλευρά των θεσμικών οργάνων να είναι δίπλα στους επιχειρηματίες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έμπρακτα.

Υπάρχουν κίνδυνοι που είναι απρόβλεπτοι για τον επιχειρηματικό κόσμο, όπως αποδεικνύεται από τη πανδημία του κορονοϊού σε συνδυασμό με τα μέτρα εξάπλωσης που πάρθηκαν, τα οποία άφησαν και συνεχίζουν να αφήνουν ένα έντονο αποτύπωμα των δυσκολιών που αντιμετώπισαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η Ευρώπη σε σχέση με την πανδημία του κορονοϊού λειτούργησε σχεδόν άμεσα και επέδειξε περισσότερη αλληλεγγύη σε ότι επέδειξε με την χρηματοπιστωτική κρίση που αφυπνιστική με καθυστέρηση και απέναντι στην χώρα μας έδειξε το σκληρό της πρόσωπο.

Η χώρα μας πήρε άμεσα μέτρα στήριξης που θα ήταν ωφέλιμα και για την επιχείρηση αλλά και για τους εργαζόμενους, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι στην αγορά θα υπάρξει επαρκής ρευστότητα για την αντιμετώπιση της νέας κρίσης, όπως ήταν η επιστρεπτέα προκαταβολή , η μείωση προκαταβολής φόρου, η επιδότηση αναστολής εργασίας, η ενίσχυση δανειακού χαρακτήρα(εγγυήσεις νέων δάνειων κεφαλαίων κίνησης για μικρομεσαίες επιχειρήσεις) , αναστολή δόσεων, πληρωμή δόσεων κατά ένα μεγάλο ποσοστό τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους εργαζόμενους(πρόγραμμα «Γέφυρα»), επιδότηση

για ψηφιακή αναβάθμιση ή δημιουργία (ηλεκτρονικού εμπορίου), επιχορήγηση επιχειρήσεων εστίασης για την προμήθεια θερμαντικών σωμάτων εξωτερικού χώρου([SMEs Confidence December 2020 SOS.pdf](https://www.espa.gr/el/Pages/espa_covid.aspx) ; https://www.espa.gr/el/Pages/espa_covid.aspx).

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συνεχώς αντιμετωπίζουν προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσουν πάνω από όλα για την βιωσιμότητα τους. Μια τέτοια πρόκληση ήταν και η χρηματοπιστωτική κρίση, και την στιγμή που η οικονομία επανέρχεται στην κανονικότητα και εισέρχεται σε έναν ανοδικό κύκλο ανάπτυξης, την «χτυπάει» η κρίση της πανδημίας.

Μέσα από την διαδρομή της διπλωματικής μου εργασίας, διαπίστωσα για μια ακόμη φορά το απόφθεγμα του Αυστριακού γκουρού του management Peter Drucker (1909 – 2005) :

“ Οι επιχειρήσεις χρειάζονται 4 διαφορετικούς τύπους ανθρώπων: α) τον άνθρωπο της σκέψης, β) τον άνθρωπο της δράσης, γ) τον κοινωνικό άνθρωπο και δ) τον άνθρωπο της πρώτης γραμμής”.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλογοσκούφης Γ. (2021) ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΥΡΩ , Οι Κύκλοι της Μεταπολίτευσης και η Ελληνική Οικονομία, εκδόσεις Gutenberg.

Βαγιάνος Δ., Βέττας Ν., Μεγίρ Κ. (2010). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μια κρίσιμη συγκυρία. Ανακτήθηκε από http://users.uoi.gr/kammas/Meghir_et_al_2010.pdf

Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος Τ., Τσερκέζης Λ., Κουτσοπέτρος Χ. (2011) Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. Ανακτήθηκε από : <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/study-17.pdf>

Βουργανά Μ., Μητρόπουλος Φ., Νώτης Ν. (2021), Οικονομικά Χρονικά (Νο 173) – ΜμΕ : Χρηματοτήσεις και Ρευστότητα, έκδοση : Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή , Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ (2020). Ανακτήθηκε από : [file:///C:/Users/User/Downloads/sme_definition_user_guide_el%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/sme_definition_user_guide_el%20(2).pdf)

Κανελλόπουλος Χ. (2000), Διοίκηση Μικρομεσαίων επιχειρήσεων και επιχειρηματικότητα, εκδόσεις Αθηνά.

Κορρές, Γ. (2015) Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη, εκδόσεις : ΣΕΑΒ, ΚΑΛΛΙΠΟΣ.

Κότιος Α., Παυλίδης Γ. (2012), Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, Κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής; εκδοτικός οίκος : Rosili.

Κουφάρης, Γ. (2010) Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές. Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010.

Krugman P., (2009), Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

Λιανός Θ., Παπαβασλείου Α. , Χατζηανδρέου Α., (2014) Αρχές Οικονομικής Θεωρίας, ΣΕΛ. 163-166. Ανακτήθηκε από:<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C117/130/944,3464/>

Ματσαγγάνης Μ. (2011). Η κοινωνική πολιτική σε δύσκολους καιρούς : οικονομική κρίση, δημοσιονομική λιτότητα και κοινωνική προστασία, εκδόσεις Κριτική.

Μπούρας Γ, Λυκούρας Λ. (2011). Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στη ψυχική υγεία, Εγκέφαλος 48, σελ. 54-61. Ανακτήθηκε από: <http://www.encephalos.gr/pdf/48-2-02g.pdf>

Νούλας Α. (2015), Χρήμα και Τράπεζες, εκδόσεις Νούλας Αθανάσιος, Θεσσαλονίκη.

Ντούλια Θ. (2015). Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα : μια δυναμική προοπτική ενάντια στην οικονομική κρίση : ενημερωτικό και εκπαιδευτικό εγχειρίδιο, εκδόσεις Οσελότος.

ΟΕΕ. (2010α), Η μορφολογία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, Αθήνα, Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από: <https://www.minfin.gr/>

ΟΕΕ. (2010β), Κρατικός προϋπολογισμός 2011, Θέσεις του Οικονομικού επιμελητηρίου της Ελλάδας, Αθήνα, Οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από: <https://www.minfin.gr/>

Παπανίκος Γ. (2014) Η Οικονομική Κρίση της Ελλάδος: Μία Ταξική Ανάλυση Υπέρ των Μνημονίων. Ανακτήθηκε από: <https://www.atiner.gr/gtp/2014papbook.pdf>

Περεζούς, Κ. (2017), « Διαδρομές της «κρίσης»: Απο την αρχαία Ελλάδα στον πολιτικό λόγο της νεωτερικότητας», Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 43, 107-129.

Ανακτήθηκε από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hpsa/article/view/14407>

Πιντέρη Γ. (2002), Τραπεζικές κρίσεις και πολιτικές αναδιάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος, Δελτίο ΕΕΤ – 4^ο Τρίμηνο, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα.

Πολυχρονάκης Μ. (2005) Η έννοια της παγκοσμιοποίησης. Ανακτήθηκε από: http://phestos.blogspot.com/2011/12/blog-post_1.html

Ράπανος Δ., (2013). Οικονομική Κρίση και Κρίση θεσμών. Η περίπτωση της Ελλάδας. Πρακτικά εκδήλωσης του ΚΕΒΕ και ΟΠΕΚ με θέμα «Η οικονομική κρίση και οι πολιτικές για την ανάπτυξη».

Ρομπότη Ε., Φερόνας Α. (2012). Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στην Αγορά Εργασίας των Χωρών υπό το Καθεστώς Δημοσιονομικής Προσαρμογής: Μια Συγκριτική Ανάλυση.

Ρόμπολης Σ. (2012). Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος : από το κράτος πρόνοιας στο κράτος φιλανθρωπίας, εκδόσεις : Επίκεντρο.

Σταϊκούρας Π. (2011), Η θεσμική οργάνωση της χρηματοοικονομικής εποπτείας στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές μετά την κρίση, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα.

Στουρνάρας Γ. (2020), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ελληνικής Οικονομίας. Ανακτήθηκε από: <https://www.reporter.gr/Eidhseis/Oikonomia/463021-Stoynaras-Exelixeis-kai-prooptikes-ths-ellhnikhs-oikonomias>

Τράπεζα της Ελλάδος, (2015). Το Χρονικό της μεγάλης κρίσης, Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης. Ανακτήθηκε από <http://www.setee.gr/images/pdf/ToXronikoKrisiTE.pdf>

Τσακλάγκανος, Α. (2005), Εισαγωγή στην Οικονομική των Επιχειρήσεων, εκδότης Κυριακίδη Αφοί.

Τσούκαλης Λ. (2012), Η Ευρώπη σε επικίνδυνο σταυροδρόμι, Παρατηρητήριο για την Κρίση, ΕΛΙΑΜΕΠ. Ανακτήθηκε από : <http://crisisobs.gr/2012/01/%CE%B7-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7-%CF%83%CE%B5->

Τερζίδης Κ. (2015) Μάνατζμεντ(3^η έκδοση), εκδόσεις : Σύγχρονη Εκδοτική ΕΠΕ.

Χολέβας, Γ. (1995) Οργάνωση και Διοίκηση (Management), εκδόσεις INTERBOOKS.

Ετήσιες Εκθέσεις

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2006 -2007. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=130

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2007 -2008. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=129

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2009 -2010: Αναζητώντας Διέξοδο στην Κρίση. Ανακτήθηκε από: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=128

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2011 – 2012 : Η Εξέλιξη των Δεικτών της Επιχειρηματικότητας στη Διάρκεια της Κρίσης. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=19

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012 - 2013 : Ενδείξεις Ανάκαμψης της Μικρής Επιχειρηματικότητας. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=66

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2013 – 2014: Η Δυναμική της Νεανικής Επιχειρηματικότητας. Αναρτήθηκε από: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=107

Ετήσια Έκθεση IOBE Η Επιχειρηματικότητα 2014 -2015 : Η Δυναμική του Επιχειρηματικού Συστήματος στην Ελλάδα της κρίσης. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=121

Ετήσια Έκθεση IOBE Επιχειρηματικότητας 2015 – 2016 : Κρίσιμη καμπή για την αναπτυξιακή δυναμική του επιχειρηματικού συστήματος. Ανακτήθηκε από:
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=138

Ετήσια Έκθεση IOBE Επιχειρηματικότητας 2016 – 2017 : Σε κάμψη η νέα επιχειρηματικότητα. Ανακτήθηκε από : http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=151

Ετήσια Έκθεση IOBE Επιχειρηματικότητας 2017 – 2018 : Λιγότερα νέα εγχειρήματα, βελτίωση στις προοπτικές απασχόλησης. Ανακτήθηκε από :
http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=169

Ετήσια Έκθεση IOBE Επιχειρηματικότητας 2018 – 2019 : Η νέα επιχειρηματικότητα ενισχύεται. Ανακτήθηκε από : http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=197

Ετήσια Έκθεση IOBE Επιχειρηματικότητας 2019 – 2020 : Ισχυρή άνοδο της νέας επιχειρηματικότητας. Ανακτήθηκε από: http://iobe.gr/research_b.asp

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2010/11 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από:

<https://www.ggb.gr/sites/default/files/basic-page-files/Greece%202010%202011%20SBA>

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2012 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από: <http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/Episkopisi%20Enhmerwtikou%20Deltiou.pdf>

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2013 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από : [https://www.ggb.gr/sites/default/files/basic-page-files/Greece%202013%20SBA%20Fact%20Sheet%20\(4\).pdf](https://www.ggb.gr/sites/default/files/basic-page-files/Greece%202013%20SBA%20Fact%20Sheet%20(4).pdf)

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2014 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε :

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2015 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από : https://www.heliachamber.gr/iliaimages/greece_en_F19573.pdf

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2016(Ελλάδα). Ανακτήθηκε από: [file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%202016%20SBA%20Fact%20Sheet%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%202016%20SBA%20Fact%20Sheet%20(4).pdf)

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2017 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από: [file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%202017%20SBA%20Fact%20Sheet%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%202017%20SBA%20Fact%20Sheet%20(2).pdf)

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2018 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από: <https://imegseevee.gr/wp-content/uploads/2019/02/Greece-2018-Fact-Sheet-1.pdf>

Ετήσιο Ενημερωτικό δελτίο για την SBA 2019 (Ελλάδα). Ανακτήθηκε από : [file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%20SBA%20Fact%20Sheet%202019%20Fact%20Sheet%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Greece%20-%20SBA%20Fact%20Sheet%202019%20Fact%20Sheet%20(4).pdf)

Ετήσια Έκθεση ICAP 2011 με θέμα «Η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜμΕ στην Ελλάδα». Ανακτήθηκε από : <http://2007-13.e-kepa.gr/files4users/files/diafora/%CE%A0%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%C12018.pdf>

Ετήσια Παγκόσμια Έκθεση GEM 2017-2018 με θέμα την Επιχειρηματικότητα. Ανακτήθηκε από : <https://www.gemconsortium.org/report>

Έκθεση Πισσαρίδης Χ., Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., Μεγίρ Κ. 2020 με θέμα : Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία. Ανακτήθηκε από : [file:///C:/Users/User/Desktop/EKΘΕΣΕΙΣ/EKTHESI-PISSARIDI-2020%20-%20SBA%20Fact%20Sheet%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Desktop/EKΘΕΣΕΙΣ/EKTHESI-PISSARIDI-2020%20-%20SBA%20Fact%20Sheet%20(4).pdf)

Έκθεση INE 2019 με θέμα : Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ανακτήθηκε από : https://www.ine.gr/inegsee/2019/INEGSEE_2019.pdf

Έκθεση IME ΓΣΕΒΕ 2019 με θέμα : Τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ανακτήθηκε από : <https://www.ime.gr/imegsee/2019/IME-ΓΣΕΒΕΕ-2019-ΜμΕ.pdf>

Έκθεση IME ΓΣΕΒΕΕ 2021 με θέμα : Ο αντίκτυπος της πανδημίας στις επιχειρήσεις. Ανακτήθηκε από : https://imegseevee.gr/wp-content/uploads/2020/07/%CE%2020_FINAL-2.pdf

Εξαμηνιαίο Δελτίο Οικονομικού Κλίματος ΜμΕ IME ΓΣΕΒΕΕ 2018 με θέμα : Οι ΜμΕ εισέρχονται σε νέο κατώφλι μετασχηματισμού – αισθητή βελτίωση οικονομικών δεικτών, με εμφανείς τις εσωτερικές αντιφάσεις. Ανακτήθηκε από : <https://imegseevee.gr/wp-content/uploads/2018/04/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%C12018.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2008 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με θέμα : «Οικονομικές Εξελίξεις και Νομισματική Πολιτική». Ανακτήθηκε από: <https://www.ecb.europa.eu/pub/ar2008el.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2012 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με θέμα : «Οικονομικές Εξελίξεις και Νομισματική Πολιτική». Ανακτήθηκε από: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/2012el.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2014 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με θέμα : «Η Οικονομία της ζώνης του ευρώ, η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και ο ευρωπαϊκός χρηματοπιστωτικός τομέας του 2014». Ανακτήθηκε από: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/r2014el.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2016 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με θέμα : «Η Οικονομία της ζώνης του ευρώ, η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και ο ευρωπαϊκός χρηματοπιστωτικός τομέας του 2016». Ανακτήθηκε από: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2016el.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2018 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με θέμα : «Η χρονιά με μια ματιά». Ανακτήθηκε από : <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2018~d08el.html#toc5>

Ετήσια Έκθεση 2007 Πρεσβεία της Ελλάδας Μπανγκόκ (Ταϊλάνδη) με θέμα την Οικονομία. Ανακτήθηκε από: [TAIWAN/TAIWAN.pdf](http://www.taiwan.gov.tw/TAIWAN/TAIWAN.pdf)

Ετήσια Έκθεση 2010 Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα (Ρωσία) με θέμα : «Οικονομία Ρώσικης Ομοσπονδίας». Ανακτήθηκε από : <https://www.icci.gr/imathaiimages/110616.pdf>

Ετήσια Έκθεση 2015 Πρεσβεία της Ελλάδος στην Ουάσιγκτον (Η.Π.Α) με θέμα : «Η οικονομία των ΗΠΑ και οι διμερείς οικονομικές και εμπορικές σχέσεις με την Ελλάδα». Ανακτήθηκε από : <https://www.heliachamber.gr/iliimages/rad2AF5BUSAnnualReport.pdf>

Ερευνητικό πρόγραμμα του Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (2010) με θέμα : « Η Ελληνική Οικονομική Κρίση στο Διεθνή Τύπο», Επιμέλεια Αντωνιάδης, Α. & ΙΔΙΣ. Ανακτήθηκε από : http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/47333/1/Greek_Econ_Crisis_in_the_International_Press_us.pdf

Ξένη βιβλιογραφία :

Alogoskoufis, G. (2012). Greece's Sovereign Debt Crisis: Retrospect and Prospect. Ανακτήθηκε από : <http://eprints.lse.ac.uk/42848/1/GreeSE%20No54.pdf>

Altman, Edward I., Gabriele Sabato, and Nick Wilson (2008). "The value of non-financial information in SME risk management." Available at SSRN 1320612. Ανακτήθηκε από : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1320612

Al-Rodhan, N. R., & Stoudmann, G. (2006). Definitions of globalization: A comprehensive overview and a proposed definition. Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security, 6(1-21). Ανακτήθηκε από : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.4772&rep=rep1&type=pdf>

Avasilicai, S. (coord.), 2009. Entrepreneurship: applied research, Cluj-Napoca: Tedosco. (Avasilicai, S. (συντονισμός), 2009. Επιχειρηματικότητα: εφαρμοσμένη έρευνα , Cluj-Napoca: Tedosco).

Balios, D., Eriotis, N., Fragoudaki, A., & Giokas, D. (2015). Economic efficiency of Greek retail SMEs in a period of high fluctuations in economic activity: A DEA approach. *Applied Economics*, 47(33), 3577-3593.

Busuioc-Witowski, I. R. (2010). Theories about the financial crises. *Studies and Scientific Researches. Economics Edition*, (15). Ανακτήθηκε από : <https://econpapers.repec.org.htm>

Baily, M. N., Litan, R. E., & Johnson, M. S. (2008). The origins of the financial crisis. Ανακτήθηκε από : <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/1pdf>

Barrell, R., & Davis, E. P. (2008). The Evolution of the Financial Crisis of 2007—8. *National Institute Economic Review*, 206(1), 5-14. Ανακτήθηκε από : <https://journals.sagepub.com>.

Cecchetti, S. G., Kohler, M., & Upper, C. (2009). Financial crises and economic activity (No. w15379). National Bureau of Economic Research. Ανακτήθηκε από: <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/15379.htm>

Cecchetti, S. G. (2008a). Crisis and responses: The Federal Reserve and the financial crisis of 2007-2008 (No. w14134). National Bureau of Economic Research. Ανακτήθηκε από : https://www.nber.org/system/files/working_papers/w14134/w14134.pdf

Cecchetti, S. G. (2008b). Monetary policy and the financial crisis of 2007-2008. *CEPR Policy Insight*, 21. Ανακτήθηκε από : https://cepr.org/active/publications/policy_insights/

Druker, P.F., 2009. *Innovation and Entrepreneurship*, New York: Harper Collins. (Druker, PF, 2009. Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα , Νέα Υόρκη: Harper Collins.)

Daskalakis, N., & Psillaki, M. (2008). Do country or firm factors explain capital structure? Evidence from SMEs in France and Greece. *Applied financial economics*, 18(2), 87-97.

Erol, M., Apak, S., Atmaca, M. & Öztürk, S. (2011): Management measures to be taken for the enterprises in difficulty during times of global crisis: An empirical study. Published by Elsevier, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 24, pp.16–32.

European Commission, C. (2009). Economic Crisis in Europe : Causes, Consequences and Responses. *European Economy*, 7. Ανακτήθηκε από : https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/en.pdf

Stiglitz, J. (2009). The Current Economic Crisis and Lessons for Economic Theory. *Eastern Economic Journal* (2009) 35, 281–296. Ανακτήθηκε από : <file:///C:/Users/User/Desktop/%CE%91%CE%A1%CE%98%CE%A1%CE%91%20%CE%94%>

Kalako, R. & Robinson, M. (2000). *E-business 2.0 Looking Over the New Horizon*. Ανακτήθηκε από : e_Business.pdf

Shafera, S., Smitha, H. & Linderb, J (2005). The power of business models. *Business Horizons* 48, 199 — 207. Ανακτήθηκε από : <ScienceDirect.com>

Jankalova, M. (2013). Conceptions Based on Definition of Business Factors of Successfulness for the Support of Reaching the Excellence of Enterprise Subjects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 81 (2013) 531 – 535. Ανακτήθηκε από : ScienceDirect.com

Eniola, A. & Entebang, H. (2015). Government Policy and Performance of Small and Medium Business Management. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. Ανακτήθηκε από : www.researchgate.net

Safiullin, L. , Shaidullin, R., Ulesov, D. & Shigabieva, A. (2014). Essential features of small and medium business. Ανακτήθηκε από : [Περιοδικό Βιοεπιστημών \(lifesciencesite.com\)](http://Περιοδικό Βιοεπιστημών (lifesciencesite.com))

Barisha, G. & Pula, J. (2015). Defining Small and Medium Enterprises: a critical review. Ανακτήθηκε από : www.researchgate.net

Handy, C. (2009). What is a Business For? Ανακτήθηκε από : <https://papers.ssrn.com/>

Frankel, J. A., & Rose, A. K. (1996). Currency crashes in emerging markets: empirical indicators (No. w5437). National Bureau of Economic Research. Ανακτήθηκε από : <http://faculty.haas.berkeley.edu/arose/CCrash.pdf>

Gartner, M. (2009). *Macroeconomics*. Prentice Hall. 3rd edition. University of St Gallen, Switzerland. An imprint of Pearson Education. Ανακτήθηκε από : <https://docplayer.net/-Macroeconomics-manfred-gartner-prentice-hall-third-edition-university-of-st-gallen-switzerl>

Goodhart, C. A. (2008). The background to the 2007 financial crisis. *International Economics and Economic Policy*, 4(4), 331-346.

Ishihara, Y. (2005). Quantitative analysis of crisis: Crisis identification and causality (No. WPS3598). The World Bank. Ανακτήθηκε από : <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php>

Ioan, G. (2012). Globalisation and the Current Economic Crisis. *The Journal of Accounting and Management*, 2(1). Ανακτήθηκε από : <http://journals.univ-danubius.ro/index.php/>

Rebecca M. Nelson Coordinator. (2011), “Sovereign Debt in Advanced Economies : Overview and Issues for Congress”, Congressional Research Service. Ανακτήθηκε από : https://www.everycrsreport.com/files/20130131_R41838_5d2ac85bac3a6fcfbcbcf6acffbad1e92ef7d1739.pdf

Robinson, W. I. (2007). Theories of globalization. *The Blackwell companion to globalization*, 125-143. Ανακτήθηκε από : <http://robinson.faculty.soc.ucsb.edu/Assets/pdf>

Kuchar, P. (2016). Liberalism in Mexican Economic Thought, Past and Present. *Econ Journal Watch*, 13(1), 129-167. Ανακτήθηκε από : <https://econjwatch.org/File+download/906/KucharJan2016.pdf?mimetype=pdf>

Kouretas, G. P., & Vlamis, P. (2010). The Greek crisis: causes and implications. *Panoeconomicus*, 57(4), 391-404. Ανακτήθηκε από : <https://panoeconomicus.org/index.php/jorunal/article>

Hettne, B., Inotal, A. & Sunkel, O. (2016). Globalism and the new regionalism (Vol. 1). Springer.

Pajarskas, V., & Jociene, A. (2014). Subprime mortgage crisis in the United States in 2007-2008: causes and consequences (Part I). *Ekonomika*, 93(4), 85. Perez, C. (2009). The Double Bubble at the turn of the Century: Technological. Ανακτήθηκε από : <https://www.journals.vu.lt/ekonomika/article>

Pragidis, I. C., Aielli, G. P., Chionis, D., & Schizas, P. (2015). Contagion effects during financial crisis: Evidence from the Greek sovereign bonds market. *Journal of Financial Stability*, 18, 127-138. Ανακτήθηκε από : <https://ideas.repec.org/a/eee/finsta/>

Papadopoulos, T, Roumpakis, A., (2012). The Greek welfare state in the age of austerity: anti-social policy and the politico-economic crisis. *Social Policy Review* 24: analysis and debate in social policy, 2012, 24, 205. Ανακτήθηκε από : <https://researchportal.bath.ac.uk/en/organisations/centre-for-development-studies>

Gourinchas, P., Martin, p. & Messer, T.(2017). The Economics of Sovereign Debt, Bailouts and the Eurozone Crisis. Ανακτήθηκε από : https://www.ecb.europa.eu/pub/paper_Martin.pdf

Frieden, J. & Walter, S. (2017). Greek Tragedy; The indebted economies of Southern Europe threaten the financial stability of the eurozone. The need for a bailout illustrates the flaws in monetary union". Ανακτήθηκε από : <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-polisci-051215-023101>

Ιστοσελίδες

<https://www.iefimerida.gr/news/210116/cnbc-irthe-i-ora-gia-plafon-analipseon-apo-ta-atm-stin-ellada>

<https://www.capital.gr/oikonomia/3378722/pos-i-ellada-mpike-sti-fulaki-ton-capital-controls-kai-pos-apeleutheronetai-4-xronia-meta>

http://phestos.blogspot.com/2011/12/blog-post_1.html

<https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-polisci-050409-112539>

[www.seve.gr > uploads > 2008/08 > annual2007-3](http://www.seve.gr/uploads/2008/08/annual2007-3)

www2.mfa.gr

<http://sro.sussex.ac.uk/>

<https://www.dw.com/>

<https://www.newsbeast.gr/>

<http://www.eliamep.gr/>

<https://www.in.gr/>

<https://www.hellenicparliament.gr/>

<https://www.kathimerini.gr/economy/international/927410/kratikes-rosikes-etaireies-aposyroyn-mazika-katatheseis/>

<https://www.bankingnews.gr/%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%>

<https://www.taxheaven.gr/news/4064/istoriko-xamhlo-gia-ton-dow-jones-apwleies-sthn-eyrwph>

<http://humanact.gr/joomla/index.php/2011-06-12-10-26-50/54>

<https://www.history.com/this-day-in-history/lehman-brothers-collapse>

<https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php>

<https://powerpolitics.eu>

https://europa.eu/european-union/topics/economic-monetary-affairs_el

<https://www.bloomberg.com>

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>

<https://eur-lex.europa.eu/>

<https://www.europarl.europa.eu/>

<http://www.indepanalysis.gr/>

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=64&pr.y=1&sy>

<https://www.hba.gr/>

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/european-sme-week_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/improving-smes-access-markets_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/late-payment-directive_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-test_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/taxation-and-smes_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-assembly_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strat/sme-performance-review_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-y/start-procedures_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting/entrepreneurship-education_en

<https://wagate.eu/>

<https://www.facebook.com/EEN-Women-Entrepreneurship-Sector-Group-178564092786520/>

https://europa.eu/investeu/home_el

https://ec.europa.eu/smes/-entrepreneurship/transfer-businesses_en
https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/family-business_en
<https://ec.europa.eu/gr/smes/supporting-/insolvency-prevention-and-secod>
<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entreprene/erasmus-young-entrepreneurs>
<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepren/european-enterprise-promotion-awards>
https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepren/migrant-entrepreneurs_en
https://ec.europa.eu/smes/cosme/access-markets_en
https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/programming-monitoring-and-evaluation_en
https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/supporting-entrepreneurs_en
https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/improving-conditions-competitiveness_en
<https://bankfin.unipi.gr/>
<https://www.bankofgreece.gr/>
<https://www.naftemporiki.gr>
<https://www.voria.gr/>
<https://www.e-nomothesia.gr/>
<https://www.esos.gr/>
<https://www.dailyeconomics.gr/>
<https://www.imf.org/>
<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html>
<https://www.europarl.europa.eu/>
<https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
<https://www.gemconsortium.org/wiki/1599>
<http://iobe.gr/>
<https://ideas.repec.org/>
https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/eu-funding-programmes/index_en.htm
<https://core.ac.uk/>
<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/entrepreneurship>

<https://stats.oecd.org/>

<https://www.statistics.gr/statistics/eco>

<https://www.innovasjon Norge.no/en/start-page/eea-norway-grants/Programmes/business-development/greece--business-development-innovation-and-smes/first/>

<https://equifund.gr/>

http://www.ggb.gr/en/Private_Equity_Capital

http://www.keyd.gov.gr/np_ocw_aithsh-link/

<http://www.ggb.gr/el/node/1040>

http://www.ggb.gr/en/Finance_SMEs_instruments

<https://eleftherostypos.gr/apopseis/169151-igynaikieia-epixeirimatikotita-proypothesi-gia-exod>

<http://opencourses.uom.gr/assets/site/content/courses/72/Notes-SPSS.pdf>

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/european-sme-week_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/improving-smes-access-markets_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/late-payment-directive_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-test_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/taxation-and-smes_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-assembly_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strat/sme-performance-review_en .

https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-y/start-procedures_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting/entrepreneurship-education_en

<https://wagate.eu/>

<https://www.facebook.com/EEN-Women-Entrepreneurship-Sector-Group-178564092786520/>

https://europa.eu/investeu/home_el

https://ec.europa.eu/smes/-entrepreneurship/transfer-businesses_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/family-business_en

<https://ec.europa.eu/gr/smes/supporting-/insolvency-prevention-and-second>

<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entreprene/erasmus-young-entrepreneurs>

<https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepren/european-enterprise-promotion-awards>

https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepren/migrant-entrepreneurs_en

https://ec.europa.eu/smes/cosme/access-markets_en

https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/programming-monitoring-and-evaluation_en

<https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/supporting-entrepreneurs>

<http://opencourses.uom.gr/assets/site/content/courses/72/Notes-SPSS.pdf>

<https://www.ibm.com/products/SPSS-statistics/pricing>